

500-

**การศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุมรดกประสงคของพระราชบัญญัติ
สภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 กรณีศึกษาตำบลสุขเกษม อำเภอบักธงชัย
จังหวัดนครราชสีมา**

นายกรกฤษณ์ จงจัดกลาง

**การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
พ.ศ. 2551**

The Feasibility Study of Goals Achievement of Community Organizations
Council Act B.E. 2551 : A Case Study of Sukkasam Subdistrict
Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima Province

Mr.Korakit Jongjudklang

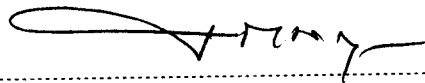
An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science
Sukhothai Thammathirat Open University

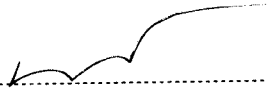
2008

หัวข้อการศึกษาคั่นคว้ออิสระ การศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุดูประสงค์ของ
พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 กรณีศึกษา
ตำบลสุขเกษม อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา
ชื่อและนามสกุล นายกรกฤษณ์ จงจัดกลาง
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล

คณะกรรมการสอบการศึกษาคั่นคว้ออิสระได้ให้ความเห็นชอบการศึกษาคั่นคว้ออิสระ
ฉบับนี้แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ธ โสธร ตู้ทองคำ)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ อนุมัติให้รับการศึกษา
คั่นคว้ออิสระฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

.....
(รองศาสตราจารย์punratt พรหมอินทร์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์

วันที่ 18 เดือน กุมภาพันธ์..... พ.ศ. 2552.....

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล ซึ่งเป็นที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา จนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ธโสธร ตู้ทองคำ ที่ให้ความกรุณามาเป็นกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ และให้คำแนะนำตรวจสอบแก้ไข จนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทุกท่านที่ให้ความรู้ ประสบการณ์ แนวคิด และแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณ คุณแม่ คุณพ่อ พี่ๆ น้องๆ เพื่อนนักศึกษา เพื่อนร่วมงาน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

กรกฤษณ์ จงจัดกลาง

ตุลาคม 2551

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุมรดกประสงค์ของพระราชบัญญัติ
สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาตำบลสุขเกษม อำเภอ
ปึกธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ผู้ศึกษา นายกรกฤษณ์ จงจัดกลาง **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง)
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล **ปีการศึกษา** 2551

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบรรลุมรดกประสงค์
ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 (2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิด
ขึ้นกับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 (3) เสนอแนะแนวทางแก้ไขข้อปัญหาและ
อุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับ
ชุมชน

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้คือผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการ
พัฒนาชุมชน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จากผู้นำชุมชนจำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้
เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การ
สัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นปัจจัยภายใน ได้แก่ เวลาว่าง ตำแหน่ง
ทางสังคม ประเภทของกิจกรรม ความต้องการบริการของรัฐ ทศนคติ อาชีพ ประสบการณ์ใน
การเข้าร่วมกิจกรรม การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และโอกาสที่จะได้รายได้ ส่วนปัจจัยภายนอกได้แก่
เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกชุมชน (2) ปัญหาและ
อุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ได้แก่ ประชาชนไม่เข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน ประชาชนยังขาด
ความเข้าใจในเรื่องสิทธิของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญและมีทัศนคติไม่
ดีต่อสภาองค์กรชุมชน และวัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชน (3) ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา
คือ ควรจัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล
ในระดับจังหวัด สร้างความเข้าใจในเรื่องสิทธิของชุมชนก่อนนำกฎหมายไปบังคับใช้ สร้างความ
เข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ทั้งของสภาองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงาน
ของรัฐควรลดความเป็นทางการลงและเพิ่มบทบาทของประชาชนให้มากขึ้น

คำสำคัญ ความเป็นไปได้ บรรลุมรดกประสงค์ สภาองค์กรชุมชน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชน	7
แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน	19
แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชน	25
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	39
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	39
การเก็บรวบรวมข้อมูล	40
การวิเคราะห์ข้อมูล	40
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	41
ตอนที่ 1 สภาพข้อมูลพื้นฐานของกรณีศึกษา	41
ตอนที่ 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551	43

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภา ออกรวมชน พ.ศ.2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน	60
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	63
สรุปการวิจัย	63
อภิปรายผล	70
ข้อเสนอแนะ	73
บรรณานุกรม	75
ภาคผนวก	81
ก รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก	82
ข ประเด็นการสัมภาษณ์	84
ค พระราชบัญญัติสภาออกรวมชน พ.ศ.2551	86
ประวัติผู้ศึกษา	100

๗

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	5
-------------------------------------	---

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปฏิรูปสังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นการปฏิรูปสังคมสู่ความเป็นทันสมัย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ เรื่อยมา และยิ่งหนักมากขึ้นเข้าไปอีกในยุคแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ราว พ.ศ. 2504 ซึ่งส่งผลให้เกิด การเปลี่ยนแปลงสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือมุ่งเปลี่ยนแปลง ประเทศไทยให้พัฒนาไปเป็นแบบประเทศอุตสาหกรรมโดยมีประเทศตะวันตกเป็นแม่แบบ ผู้นำ การเปลี่ยนแปลงล้วนเป็นกลุ่มคนในชนชั้นปกครองและแรงบีบบังคับจากภายนอกเป็นหลัก ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่เป็นแรงกระเพื่อมจากภาคประชาชนจริง ๆ แล้วไม่ค่อยมีมากนัก การ เปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรม โดยนโยบายของรัฐและกลุ่มทุนได้เข้ามาทำลาย ฐานทรัพยากรและวัฒนธรรม จึงเกิดผลกระทบของความอยู่รอดของคนในชุมชน (ชัชวาลย์ ทองดี เลิศ 2549 : 7)

ในอดีตยุคสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจในการปกครอง สูงสุด ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนมี อำนาจสูงสุด เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตั้งตัวแทนในนามคณะรัฐมนตรีทำหน้าที่ออก กฎหมายต่าง ๆ ในนามสภานิติบัญญัติ โดยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็น กฎหมายสูงสุด ที่ได้วางกติกาของการได้มาซึ่งอำนาจต่าง ๆ ในสังคมไทย และวางกติกา ตรวจสอบ ถ่วงดุลระหว่างอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการเอาไว้

กฎหมายรัฐธรรมนูญของไทย มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดในช่วง 75 ปีที่ ผ่านมา จนมาถึงรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนปี 2540 ได้มีการวางกติกาไว้ในกฎหมาย รัฐธรรมนูญมีพัฒนาการดีขึ้น ให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น สิทธิการนับถือศาสนา การ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาคกัน ความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง สิทธิการ ได้รับความบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐ สิทธิในการรวมตัวกัน สิทธิในการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ สิทธิในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การทำ

ประชาพิจารณา ตลอดจนสิทธิชุมชนในการอนุรักษ์ คุณศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ได้เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน ซึ่งถือได้ว่าเป็น พัฒนาการที่มีความก้าวหน้าอย่างมาก (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ 2549 : 12) จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้มีการบัญญัติเรื่อง “สิทธิชุมชน” ไว้ชัดเจน

ในทางประวัติศาสตร์ “สิทธิชุมชน” เป็นสิทธิดั้งเดิมที่มีมานานในท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นสังคมไทย และในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ความคิด “สิทธิชุมชน” ตั้งอยู่บน ความสัมพันธ์ในเครือญาติ ครอบครัว ชนเผ่า และชุมชนที่มีอัตลักษณ์วัฒนธรรมประเพณี โดยเฉพาะการร้อยรัดด้วยศีลธรรมและจารีตประเพณีบนฐานทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน จึงไม่มี บทบาทมาเป็นเวลานาน แต่เมื่อประเทศเอเชีย ลาตินอเมริกา และแอฟริกา เริ่มดำเนินการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมตามทิศทางระบบเศรษฐกิจเสรี การพัฒนาประเทศเหล่านั้นทำให้เศรษฐกิจทุน นิยมขยายตัวและสังคมทันสมัยอย่างรวดเร็ว แต่ก็ได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างกว้างขวาง และย่อยยับ เกิดสถานการณ์แย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติระหว่างชาวบ้านผู้ใช้และผู้ปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น กับรัฐส่วนกลางและนายทุนที่เข้าไปดำเนินโครงการพัฒนาและ ประกอบการทางเศรษฐกิจ การต่อสู้ด้านทานกับกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจเสรีประชาธิปไตยอัน เป็นกระแสหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นความขัดแย้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพที่ส่งผลกระทบต่อการทำลายความเป็นวัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ส่งผลให้ความคิดสิทธิชุมชนเริ่มมีบทบาทมากยิ่งขึ้น และเกิด กระแสความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล (จรัญ คิษฐากฤษย์ 2547 : 13)

ในประเทศไทย ความคิดสิทธิชุมชนได้รับการอ้างอิงและเรียกร้องมานับสิบปี จน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้นำมาบัญญัติคุ้มครองสิทธิของชุมชนไว้ใน รัฐธรรมนูญ มาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิ ของชุมชนไว้ชัดเจน ในหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน ในมาตรา ที่ 66 “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วม ในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน”

และมาตรา 67 “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และใน การคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องใน

สิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง”

ต่อมาได้มีการผลักดันให้เกิด กฎหมายที่มารองรับ สิทธิชุมชน โดยนางมุกดา อินท๊ะสาร สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติและคณะ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ... ต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาออกเป็นกฎหมาย (สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 2550) และในการประชุมสภานิติบัญญัติ ครั้งที่ 54/2550 วันที่ 27 กันยายน 2550 สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ลงมติในวาระที่ 1 รับหลักการร่าง พระราชบัญญัติฉบับนี้ ด้วยคะแนน 61 ต่อ 32 และงดออกเสียง 5 คน พร้อมให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นมา 22 คน เพื่อพิจารณาร่าง พรบ. ฉบับดังกล่าว

วันที่ 28 พฤศจิกายน 2550 ในการประชุม สภานิติบัญญัติ ครั้งที่ 67/2550 ได้ นำเสนอเรื่อง ร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน เป็นเรื่องเพื่อพิจารณาเรื่องที่ 14 ซึ่งประธานสภานิติบัญญัติ (นายมีชัย ฤชุพันธ์) เป็นประธานในการประชุม เพื่อให้สภาพิจารณาในวาระสอง หลังจากมีการอภิปราย โดยใช้เวลาประมาณ 5 นาที จึงได้มีการพิจารณาลงมติ ในวาระ 3 ซึ่งสมาชิกสภานิติบัญญัติที่อยู่ในห้องประชุม ลงมติเห็นชอบให้ ร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน เป็นกฎหมาย ด้วยมติเอกฉันท์ 83 ต่อ 0 เสียง รวมเวลาพิจารณาวาระ 2, 3 ประมาณ 10 นาทีกว่า (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 2550)

ด้วยชุมชนเป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมแตกต่างหลากหลายตามภูมินิเวศน์ การพัฒนาที่ผ่านมาก่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอ ประสบปัญหาความยากจน เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกทำลายจนเสื่อมโทรม เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างระบอบประชาธิปไตย และระบบธรรมาภิบาลซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชนและประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงเห็นสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่าง ฯ 2550)

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน จึงเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ทำหน้าที่ในการเพาะเชื้อให้เกิดชีวิตขององค์กรทางการเมืองท้องถิ่นที่เป็นรากฐานของประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งประชาชนเป็นผู้แสดงหลักโดยผ่านสภาองค์กรชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับการขับเคลื่อนในวงกว้าง ฉะนั้นสภาองค์กรชุมชน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 2550)

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

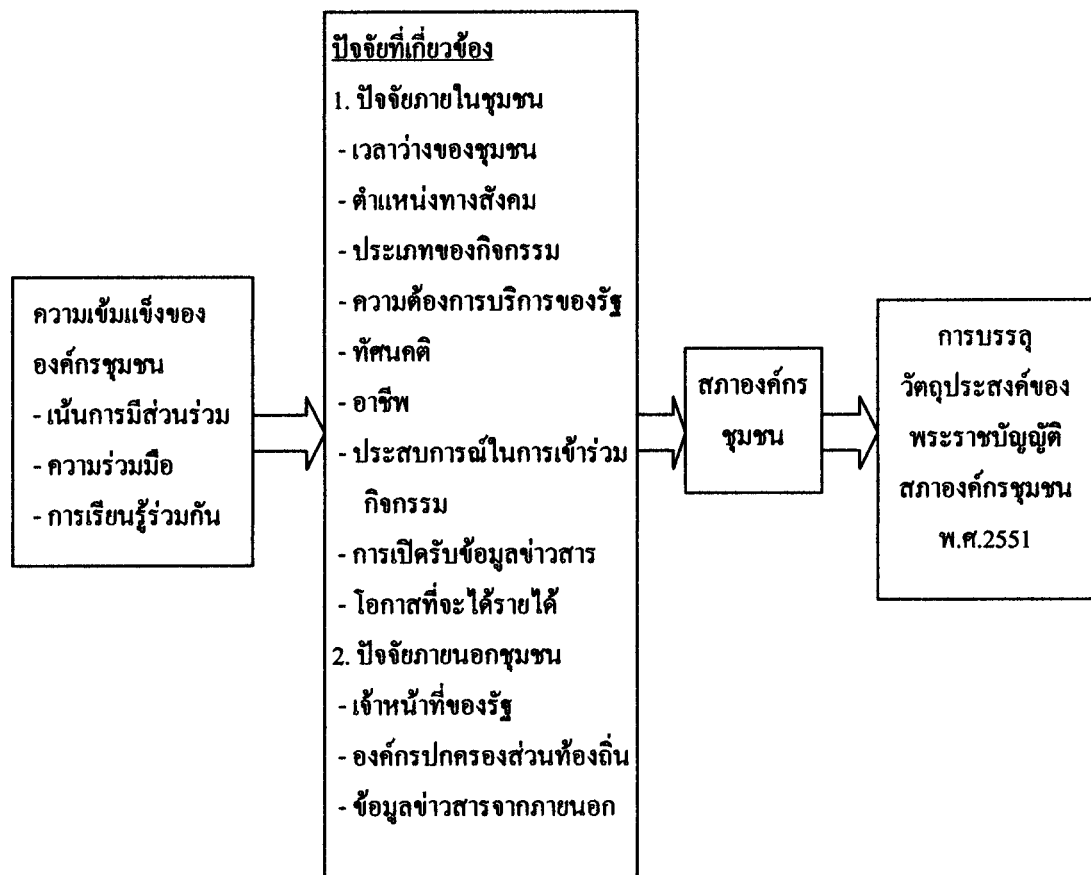
2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขต่อปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 โดยต้องการเสริมสร้างองค์กรชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง เพื่อให้องค์กรชุมชนดำเนินการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกับสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น ให้มีเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในการพัฒนา

ชุมชนท้องถิ่น โดยการดำเนินการเน้นการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ และการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชนกับสถาบันต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดความร่วมมือและลดปัญหาความขัดแย้ง แบ่งฝ่ายในชุมชน ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการพัฒนายั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาตัวแปรต่างๆ ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้อง และได้กำหนดกรอบแนวคิดที่ได้ทำการศึกษาดังนี้

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขเมื่อนำกฎหมายมาบังคับใช้กับชุมชน กรณีศึกษาตำบลสุขเกษม
อำเภอปรางค์ จังหวัดนครราชสีมา

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม

5.2 ผู้นำชุมชน หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม.
ครู อาจารย์

5.3 ผู้บริหารท้องถิ่น หมายถึง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม รองนายก
องค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม และเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ผลจากการศึกษาจะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบรรลุดูประสงค์ของ
พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

6.2 ผลจากการศึกษาจะทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับ
พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

6.3 ผลจากการศึกษาจะทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขต่อปัญหาและ
อุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับ
ชุมชน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุดุประสงคฺ์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาคำบลสุขเกษม อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชน
2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน
3. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชน
4. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชน มีผู้ศึกษาและนำเสนอไว้มากมาย ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ไว้ดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายของชุมชน

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ไว้มากมาย ขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่เกี่ยวข้องของงานนั้น ดังนี้

ประเวศ วะสี (2540 : 33) ได้ให้ความหมายของ “ชุมชน” ว่าหมายถึงการที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2525 : 2) ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึงองค์กรทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่ง และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้

ชยันต์ วรรณะภูติ (2536 : 23) กล่าวถึง “ชุมชน” ในความหมายว่าหมายถึงการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกันใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบ

ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้นมืองค์กร หรือสถาบันของชุมชน และกฎเกณฑ์ต่างๆ ทั้งนี้ชุมชน หมายถึงสังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนา หรือสังคมหมู่บ้าน ที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตบางส่วนได้

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ (2533 : 327) ได้ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน โดยที่สมาชิกในกลุ่มคนร่วมกันดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนตั้งหน่วยทางสังคมที่มีการปกครองตนเองโดยยึดคุณค่าและความผูกพันร่วมกัน

กาญจนา แก้วเทพ (2538 : 14) ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมีฐานะและอาชีพเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน มีลักษณะทางการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2532 : 72 – 73) อธิบายว่า “ชุมชน” หมายถึง เขตพื้นที่ ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่าง ที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทางเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดกว่าสังคม แต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการประทะสังสรรค์ใกล้ชิดกว่าและความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันกันไว้

วิจิต นันทสุวรรณ (2541 : 4 – 5) อธิบายความหมายของ “ชุมชน” ว่าหมายถึง การรวมกลุ่มของกลุ่มคนในพื้นที่หรือขอบเขตที่แน่นอนหนึ่ง มีความผูกพันซึ่งกันและกัน อันเป็นผลมาจากการมีกิจกรรมการผลิตมีวิถีชีวิตที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันหรือเกื้อกูลกัน มีกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนภายในกลุ่ม และเกิดจากกลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน และรวมถึงความคิดทางการเมืองหรือกระบวนการในการตัดสินใจร่วมกัน

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2545 : 10) ให้ความหมายของ “ชุมชน” ว่า เป็นกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณที่ค่อนข้างแน่นอนและผูกพันต่อกัน มีวิถีชีวิตทั่ว ๆ ไปคล้ายคลึงกัน ซึ่งทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน พึ่งพาอาศัยและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

1.2 ความหมายของชุมชนท้องถิ่น

โกวิท พวงงาม (2547 : 268) ได้ให้ความหมายของ “ชุมชนท้องถิ่น” ว่า หมายถึง พื้นที่หรืออาณาบริเวณหนึ่งที่มีประชาชนหรือกลุ่มคนอาศัยอยู่ โดยที่กลุ่มคนในพื้นที่ต่างมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายนอก เช่น สัมพันธ์กับระบบสังคมภายนอก ระบบการเมือง การปกครอง เป็นต้น โดยที่กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณเดียวกันดังกล่าว อาจลักษณะบางอย่างร่วมกัน เช่น ผลประโยชน์ ความสมัครใจ และอยู่ภายใต้การปกครองท้องถิ่นเดียวกัน

ครรรชนี เอ็มพันท์ (2545 : 8) ให้ความหมาย “ชุมชนท้องถิ่น” ว่าหมายถึง ประชากร กลุ่มของประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียวกัน ที่มีการจัดตั้งหรือไม่จัดตั้ง อย่างเป็นทางการโดยมีความสัมพันธ์กันในทางใดทางหนึ่ง อันได้แก่ ความเกี่ยวพันด้านสายเลือด การนับถือศาสนา กลุ่มทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยมีเป้าหมายหรือผลประโยชน์ร่วมกัน ในชุมชน

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (2549 : 10) ให้ความหมาย “ชุมชนท้องถิ่น” ว่า หมายถึง ถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ที่มีความเกี่ยวพันกับสภาพทางภูมิศาสตร์ และระบบ ความสัมพันธ์ในสังคมซึ่งอิงอาศัยความเอื้ออาทร ความผูกพันและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็น เครื่องดำเนินการเพื่อให้มีชีวิตที่ค้ำร่วมกัน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 368) ให้ความหมายว่า “ชุมชนท้องถิ่น” หมายถึง ชุมชนหรือกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกันในท้องที่ใดที่หนึ่ง โดยเฉพาะพื้นที่หรือท้องที่ภายใน เขตการปกครองของราชการบริหารส่วนท้องถิ่นหรือ เวลาหนึ่งใดในท้องถิ่น หรือร่วมตัวกันทำ ประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

1.3 ความหมายและลักษณะของความเป็นชุมชน

อริยา เสวตามร์ (2542 : 131) กล่าวถึง “ความเป็นชุมชน” ว่าหมายถึงความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนและเครือข่ายที่กว้างขวาง โดยมีกิจกรรมที่สร้างชุมชนขึ้นเพื่อสานต่อ ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยุติธรรม และเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้น ซึ่งอาจไม่มีความหมายที่ตายตัว แต่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง มีการจัดระบบความสัมพันธ์ใหม่ทั้งกับภายในและ ภายนอกชุมชน ฉะนั้น ความเป็นชุมชนจึงมิได้มีเพียงหน่วยเดียว หากแต่เป็นสายใยของ ความสัมพันธ์ที่สานขึ้นจากความสัมพันธ์ต่าง ๆ และมีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ทับซ้อนกันอยู่ การ สร้างใหม่ของความเป็นชุมชนจึงเป็นการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนอันเป็นการตอบโต้ของคนใน ชุมชนหรือสังคม และเป็นที่ยังช่วยให้ผู้คนยกระดับความรู้ ความสามารถ การรับรู้และความเข้มแข็ง หรือพลังที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันผ่านการสานความสัมพันธ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544 : 86 – 87) กล่าวถึง “ความเป็นชุมชน” ว่าเป็นเรื่อง ของความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ (Identity) ซึ่งความเป็นตัวตนอันหลากหลายปรากฏในหลาย รูปลักษณะที่มีความหมาย เพราะเป็นความพยายามจะบอกคนอื่นให้รู้ว่า “ฉันเป็นใคร” ซึ่งเป็นเรื่อง ของการเชื่อมโยงตัวเองกับคนอื่นในสังคม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือสิทธิ ที่หมายถึง ได้รับการยอมรับว่าตัวเองมีความชอบธรรม เพราะความเป็นชุมชนวางอยู่บนหลักการ

เกี่ยวกับอำนาจในการมีส่วนร่วม ดังนั้น หากถูกกีดกันหรือถูกปฏิเสธชุมชนก็จะรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องสิทธิดังกล่าว

ประเวศ วะสี (2547 : 296 – 297) ให้ความหมาย “ความเป็นชุมชน” ว่า การรวมตัวร่วมคิด ร่วมทำโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความใกล้ชิด มีความเอื้ออาทรต่อกัน (Share value) มีการรับรู้กันอย่างทั่วถึง มีการเรียนรู้ร่วมกันในทางปฏิบัติ มีการแบ่งปันโดยยุติธรรม ไม่ใช้อำนาจข่มกัน แต่ใช้ความเป็นกันเอง มีความเชื่อถือกัน

พระมหาสุทนต์ อากาศโร (2549 : 19) ได้กล่าวถึง ความเป็นชุมชนท้องถิ่น ว่า คือ ความรู้สึกร่วมและกระบวนการของกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ สิทธิและอำนาจในการจัดการ การปรับตัว และกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้คนในการจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งและพื้นที่ทางสังคมโดยเป็นการจัดการเชิงซ้อนที่ชุมชนสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นแนวดิ่งและแนวนอน

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล (2541 : 9) ได้สรุปถึงความเป็นชุมชนและประชาคมภายใต้กระแสการสร้างสรรค์ชุมชนขึ้นใหม่ จะพบว่า “ชุมชน” ในประชาสังคมนี้หมายถึง ชุมชนแห่งสำนึก (conscious Community) ที่สมาชิกต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น อาจจะช่วยพื้นฐานของระบบคุณค่าเก่า หรือเป้าประสงค์ใหม่ของการเข้ามาทำงานร่วมกัน ดังนั้น คำว่าประชาคมหรือ ชุมชน จึงอาจมีขนาดและลักษณะที่ต่างกันไป ความเป็นชุมชนจึงมีลักษณะเป็นพลวัตที่บุคคลและกลุ่มคนต่างมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์และตัดสินใจร่วมกัน โดยมีพันธะเชื่อมโยงระบบใหญ่บนพื้นฐานแห่งความเป็นอยู่ที่ตีร่วมกัน

“ความเป็นชุมชน” หรือ “ความเป็นประชาคม” จึงเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม เพราะจะเป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน เป็นแหล่งพื้นฐานที่สุดที่จะเกิดการถักทอความรักความเอื้ออาทรของคนในสังคม

นอกจากนี้ อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล (2541 : 11 - 18) ได้เสนอแนะของคำจำกัดความและการตีความของคำว่า “ประชาสังคม” อันเป็นแนวทางในการเรียนรู้ถึงความ เป็นชุมชนว่ามีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1) มีความหลากหลาย เช่น มีความหลากหลายของการรวมตัว พื้นที่รูปแบบของกิจกรรม ประเด็นความสนใจ/ปัญหา และกลุ่มคนที่มารวมตัวกัน

2) มีความเป็นชุมชน ที่อาจมีอาณาบริเวณหรือบริบทขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงติดต่อกันในทางใดทางหนึ่งหรือความเป็นชุมชนขนาดเล็ก ที่รวมตัวด้วยความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความสนใจ และผลประโยชน์ร่วมกัน

3) บนจิตสำนึกสาธารณะ ด้วยจิตสำนึกของการเป็นพลเมือง (Public Consciousness) ของสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society)

4) มีกิจกรรมและความต่อเนื่อง บนพื้นฐานของกระบวนการกลุ่มและด้วยพื้นฐานแห่งการเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Learning Through Action) ที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

5) มีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สื่อสารและเครือข่ายเพื่อกลุ่มประชาสังคมจะมีความยั่งยืน (Communication and Network)

1.4 ลักษณะของชุมชนท้องถิ่น

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544 : 119) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะความเป็นชุมชนท้องถิ่นจากตัวอย่างชุมชนท้องถิ่นในล้านนาหรือภาคเหนือของไทยว่า มีระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบหมู่บ้าน โดยมีการรวมหมู่ทางสังคมหรือนัยแห่งความเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ 5 ประการคือ

1) มีอุดมการณ์และอำนาจทางความคิด เช่น มีความคิดที่ว่า ด้วยการนับถือผีปู่ย่าที่สืบเชื้อสายผ่านทางญาติฝ่ายแม่-ฝ่ายพ่อ การนับถือผีเสื้อบ้าน และผีฝ่าย ผีนา เป็นต้น

2) มีวัฒนธรรม หรือมีพิธีกรรมในการสืบทอดอุดมการณ์ เป็นการปฏิบัติเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ร่วมกัน เช่น การเลี้ยงผี การทำบุญให้คนยากจน เป็นต้น

3) มีอำนาจในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน โดยอำนาจนั้นอยู่บนพื้นฐานความคิดในเรื่องของ “สิทธิหมู่” หรือสิทธิหน้าหมู่ ซึ่งเป็นสิทธิส่วนรวมของคนในชุมชน ที่ทุกคนสามารถมาร่วมกันกำหนด ดูแลรักษาและใช้ทรัพยากรร่วมกันได้ ดังเช่น สิทธิในการใช้ป่าชุมชน

4) มีภูมิปัญญา หรือชุดความรู้ ที่ชุมชนสั่งสมมา และถือว่าเป็นสมบัติร่วมกัน

5) มีองค์กรและเครือข่ายของความสัมพันธ์ ที่แสดงออกผ่านบทบาทของผู้นำในมิติต่าง ๆ โดยสามารถระดมผู้คนระดับต่าง ๆ มาร่วมมาปฏิบัติการในกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั้งในด้านพิธีกรรม ศาสนา การดูแลรักษาซ่อมแซมเหมืองฝาย การบูรณะซ่อมสร้างศาสนสถาน การขอแรง เอามื้อ (การลงแขก) ที่ต้องการใช้แรงงานเป็นหมู่ เป็นต้น

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2549 : 20 - 21) ได้อธิบายลักษณะที่สำคัญของชุมชนท้องถิ่นที่มีลักษณะร่วมกันหลายประการ ดังนี้

1) การรวมตัวของกลุ่มคน (Group of People) ที่เป็นการรวมตัวกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปจนเป็นประชากรหรือพลเมืองของชุมชนที่มีความหลากหลายในด้านของกลุ่มคน เช่น โครงสร้างของประชากร นับตั้งแต่ เพศ อายุ สถานภาพ การเปลี่ยนแปลงของประชากร เชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา อาชีพ รวมทั้งถึงคนพิการและผู้ด้อยโอกาสอื่นๆ นอกจากนี้การรวมตัวกันเป็นกลุ่มคน อาจมีความแตกต่างกันออกไปตามระดับความพร้อมหรือลักษณะของกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน เช่น ด้านออมทรัพย์ ด้านอาชีพ ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งเริ่มตั้งแต่การรวมเป็นกลุ่มเล็ก องค์กรชุมชน สถาบัน มูลนิธิ สหกรณ์ หรือการเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น

2) การรวมตัวของกลุ่มคนที่อาศัยพื้นที่มีอาณาเขตบริเวณหรือที่ตั้ง (Area) เป็นขอบเขตของการรวมตัวกัน ซึ่งอาจจะเป็นขอบเขตเชิงนิเวศ เป็นพื้นที่ที่ธรรมชาติตามสภาพภูมิศาสตร์หรือภูมิประเทศของชุมชนนั้นๆ เช่น พื้นที่ริมฝั่งทะเล พื้นที่เชิงเขา พื้นที่ลุ่มน้ำ หรืออาจจะเป็นพื้นที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคารบ้านเรือน สถานที่ทำการ เป็นต้น หรืออาจเป็นขอบเขตพื้นที่การปกครอง เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เขต ละแวกบ้าน และแม้กระทั่งเขตพื้นที่ลักษณะเฉพาะ เช่น เขตเศรษฐกิจ เขตการพัฒนา เขตอนุรักษ์และการท่องเที่ยว เป็นต้น

3) สมาชิกในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน (Relationship or Interaction) การที่กลุ่มคนมาอยู่รวมกัน มีการใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนย่อมจะมีการต่อกันสัมพันธ์กัน และมีการปฏิบัติต่อกันหรือการกระทำร่วมกันระหว่างญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้าน ทั้งในระดับครอบครัว ละแวกบ้านหมู่บ้าน ตำบล เป็นต้น ซึ่งอาจจะเป็นลักษณะโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การติดต่อสื่อสารกัน การร่วมแรงร่วมใจ การช่วยกันแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น

4) มีความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belongingness) โดยเป็นความรักและความห่วงใยในชุมชน กล่าวคือ สมาชิกที่รวมกันในชุมชนมีลักษณะเป็นประชาธิปไตย มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ และสมาชิกที่มีความหลากหลายนั้น ย่อมจำเป็นองสร้างพื้นฐานความรัก ความเมตตา เอื้ออาทรต่อกัน สามานฉันท์ สามัคคีต่อกัน เพราะเงื่อนไขดังกล่าวจะทำให้เกิดความผูกพัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของต่อชุมชน ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลังและชุมชนเข้มแข็งต่อไป

5) สมาชิกหรือชุมชนมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน หรือกิจกรรมร่วมกัน การรวมตัวของกลุ่มคนในชุมชน จะเป็นการรวมตัวที่ไม่หละหลวมเพียงชั่วคราวชั่วคราว แต่เป็นการรวมตัวที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนและปรารถนากระทำให้สำเร็จร่วมกัน ทั้งที่เป็นเป้าหมายส่วนตัวของสมาชิกและเป้าหมายของชุมชนที่จะต้องคำนึงถึงควบคู่กันไป และที่สำคัญจะต้องสอดคล้องกับเป้าหมายหลักของประเทศด้วย เช่น ชุมชนชนบทมีการรวมตัวกันเพื่อ

พัฒนาท้องถิ่นและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น ที่เน้นการพัฒนาและถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือชุมชนวิชาการเป็นการรวมกลุ่มนักวิชาการเพื่อคิดวิเคราะห์ วิพากษ์เรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นต้น ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายนั้นสมาชิกในชุมชนจะต้องสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน โดยการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางแก้ไขหรือทางเลือกใหม่ๆ และจะได้ดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามทิศทางและเป้าหมายที่กำหนดไว้

6) สมาชิกมีจิตสำนึกต่อสาธารณะ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของชุมชน สมาชิกที่รวมตัวกันจะมีความหลากหลายของกลุ่มในชุมชน การกระทำหรือกิจกรรมก็จะมีหลากหลายตามลักษณะการเกิดขึ้นของกลุ่มเหล่านั้น นอกจากนี้ชุมชนยังมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดผลประโยชน์และเพื่อบริการสาธารณะและใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น ปักจัญโครงสร้างพื้นฐาน บริการสาธารณสุข บริการด้านการศึกษา การแก้ปัญหาจราจร เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ สมาชิกมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันหรือการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) จากการเข้าไปมีส่วนร่วมของสมาชิกในการรับรู้ ตัดสินใจและการปฏิบัติร่วมกันด้วยจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง สิ่งเหล่านี้หากสมาชิกรวมตัวกันนานจนนำไปสู่เป้าหมายและทำกิจกรรมบางสิ่งบางอย่างร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

7) มีลักษณะการจัดระเบียบของชุมชน (Organization) เป็นการจัดระเบียบของชุมชน การควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น บรรทัดฐาน สถาบันหรือองค์กร เป็นต้น มีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สมาชิกได้ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน และวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนที่ได้สร้างไว้ทั้งนี้เพื่อสมาชิกได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

8) มีการติดต่อสื่อสารและมีเครือข่าย (Communication and Network) ในชุมชนสมาชิกจะมีระบบของการติดต่อสื่อสารเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะพูดคุย การประชุม การใช้เทคโนโลยีสื่อสาร ระบบ Internet เป็นต้น และนอกจากนี้ ในชุมชนจะมีระบบเครือข่ายการเรียนรู้และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนทั้งที่เป็นเครือข่ายระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างๆ ในชุมชนและนอกชุมชน

กิตติศักดิ์ ปรกิติ (2550 : 100 – 101) ได้อธิบายถึงลักษณะของชุมชนตามมาตรา 56 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ว่ามีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1) ชุมชนต้องมีลักษณะเป็นการอยู่ร่วมกันของบุคคลหลายคนโดยมีจำนวนมากพอที่จะดำเนินวิถีชีวิตเป็นหมู่คณะตามปกติและพึงตัวเองได้อย่างมีอัตลักษณ์ (Identity) ในทางสังคมหรือวัฒนธรรมของตนเอง แยกต่างหากจากชุมชนหรือกลุ่มชนอื่นได้ โดยอาศัยความ

สมคูลและยั่งยืนในสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรตามธรรมชาติหรือรากเหง้าทางวัฒนธรรมเป็นฐานแห่งการดำรงชีพ

2) การอยู่ร่วมกันของบุคคลเหล่านั้นต้องมีลักษณะเป็นการดำเนินวิถีชีวิตร่วมกัน โดยมีความสำนึกในความสัมพันธ์เป็นกลุ่มก้อนระหว่างกันอย่างต่อเนื่องและมีการสืบสายชุมชนต่อไปโดยไม่จำกัดระยะเวลา

3) ลักษณะของการดำเนินชีวิตหรือกิจวัตรร่วมกันดังกล่าวต้องเป็นไปโดยความสมัครใจ ไม่มีการบังคับ

4) การดำเนินชีวิตร่วมกันในชุมชนต้องมีรูปแบบหรือข้อบังคับที่แน่นอนเป็นกิจจะลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอย่างน้อยต้องมีเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีแบบแผนในการติดต่อสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ได้ตอบระหว่างกัน

5) ชุมชนต้องมีการจัดองค์กร มีผู้ทำหน้าที่จัดการหรือมีวิธีการจัดการร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่งในนามของชุมชนซึ่งสามารถแสดงออกให้เป็นที่รับรู้แก่สาธารณชนได้ ทั้งนี้ไม่จำกัดว่าจะต้องมีรูปแบบการจัดองค์กรหรือการจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ

อินสอน บัวเขียว (2547 : 27-30) ได้อธิบายถึงลักษณะของชุมชนท้องถิ่นไทยว่า ยังไม่มีเกณฑ์มาตรฐานใดที่จะกำหนดอย่างแน่ชัดถึงความแตกต่างระหว่างประเภทต่างๆ ได้ อาจพิจารณาถึงลักษณะที่สำคัญได้ 3 ประการ ดังนี้

1) แบ่งตามลักษณะการปกครอง (Administrative unit) เป็นการแบ่งตามลักษณะการปกครองของไทยตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 ได้แบ่งออกเป็น

(1) หมู่บ้าน บ้านหลายบ้านอยู่ในท้องที่เดียวกัน ซึ่งควรอยู่ในความปกครองอันเดียวกันได้จัดเป็นหมู่บ้าน ถ้าเป็นที่มีคนอยู่รวมกันมาก ถึงจำนวนบ้านน้อยให้ถือจำนวนเป็นสำคัญ ประมาณราว 200 คน เป็นหมู่บ้านหนึ่ง แต่ถ้าเป็นที่คนตั้งบ้านเรือนห่างไกลกันถึงจำนวนจะน้อย อย่างน้อยการตั้งหมู่บ้านก็ควรไม่ต่ำกว่า 5 บ้าน

(2) ตำบล หลายหมู่บ้านรวมกันราว 10 หมู่บ้าน ให้จัดเป็นตำบลหนึ่ง หรือมีพลเมืองราวๆ 2,000 คนขึ้นไป

(3) อำเภอ ท้องที่หลายตำบลอันสมควรอยู่ในความปกครองอันเดียวกัน ให้จัดเป็นอำเภอหนึ่ง หรือมีพลเมืองราว 10,000 คนขึ้นไป

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล สุขาภิบาล และเทศบาลนั้น ในตำบล อำเภอ และจังหวัดหนึ่ง ยังแบ่งรูปแบบการปกครองออกเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล สุขาภิบาล เทศบาล รูปแบบต่างๆกันตามสภาพความเหมาะสมอีก

องค์การบริหารส่วนตำบล ในกรณีที่ตำบลใดมีพื้นที่ที่อยู่นอกเขตหน่วยการบริหารส่วนท้องถิ่น (สุขาภิบาลและเทศบาล) ให้จัดตั้งขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537

สุขาภิบาล เมื่อท้องถิ่นมาความเจริญในขั้นแรก แต่ยังไม่ถึงขั้นที่จะจัดตั้งเป็นเทศบาลได้ ก็ตั้งเป็นสุขาภิบาลโดยคำนึงถึง

- (1) เนื้อที่ของแต่ละแห่งควรมีขนาดประมาณ 1-4 ตารางกิโลเมตร
- (2) ควรมีร้านค้าอย่างน้อยประมาณ 10 ห้อง
- (3) ราษฎรประมาณอย่างน้อย 1,500 คน

ตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นมา ได้มีการยกฐานะสุขาภิบาลทุกแห่งเป็นเทศบาลตำบลตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่น ฉบับแก้ไขเพิ่มปี พ.ศ.2544

เทศบาล ท้องถิ่นใดๆมีสภาพอันสมควรยกฐานะท้องถิ่นเป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร แล้วแต่กรณี สำหรับเทศบาลตำบลมิได้ระบุไว้ว่าจะต้องมีพลเมืองหรือความหนาแน่นของพลเมืองมากน้อยเท่าไร ส่วนเทศบาลเมืองนั้น ได้แก่ ท้องที่มีราษฎรตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป โดยคิดเฉลี่ยความหนาแน่นของราษฎรไม่ต่ำกว่า 3,000 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร และเทศบาลนครได้แก่ท้องที่มีราษฎรตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป และคิดเฉลี่ยราษฎรอยู่หนาแน่นไม่ต่ำกว่า 3,000 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

2) การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมทางสังคม (social activities) การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน อาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ

(1) ศูนย์การค้า (trade center) ตามหัวเมืองต่างๆ อาจจะเป็นอำเภอเมืองหรือตัวอำเภอที่เป็นที่ตั้งของเทศบาล มักจะมีร้านค้าจำหน่ายของใช้ประจำวัน หรือตลาดสดจำหน่ายอาหาร ผักสด นอกจากคนซื้อจากคนในเขตเมืองหรือเขตเทศบาลแล้ว คนที่อยู่นอกเขตอำเภอก็มักจะมาซื้อของใช้ที่จำเป็นแก่ชีวิต อาจเป็นนานครั้ง หรือเวลาว่างพิเศษในหมู่บ้านก็ต้องมาซื้อของในเมือง ชาวบ้านจะนำผลผลิตของตนมาจำหน่าย แล้วซื้อเครื่องใช้ไม้สอย ตลอดจนเมล็ดพันธุ์พืช ปลูกเพื่อใช้สำหรับการทำไร่นาต่อไป ฉะนั้น แหล่งใดที่เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้า จึงเป็นชุมชนในเมืองในทัศนะของคนที่อยู่นอกเมืองออกไป

(2) ศูนย์กลางขนส่ง (transportation center) เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นตามลักษณะเส้นทางคมนาคมหรือเส้นทางขนส่ง อาจเป็นทางรถยนต์ เป็นที่รวมของรถประจำทางที่มาขนถ่ายสินค้าหรือผู้โดยสาร เพื่อแยกไปตำบลหรืออำเภออื่น ส่วนมากมักจะเป็นสามแยกหรือสี่แยก ณ ที่นั้นก็จะเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีร้านอาหารร้านกาแฟ หรือร้านข้าวแกงที่คอยให้บริการแก่ผู้โดยสารในที่สุดชุมชนนั้นก็ค่อยๆเป็นชุมชนที่ถาวร

(3) ศูนย์กลางของบริการ (service center) ชุมชนนี้ในประเทศไทยมีไม่มากนัก แต่ก็พอจะหาได้ตามจังหวัดต่างๆ เช่น จังหวัดนครราชสีมา ตัวอำเภอเมืองมีบริการด้านการปกครอง บริการด้านการศึกษาระดับสูง

อย่างไรก็ตาม การแบ่งชุมชนตามลักษณะกิจกรรมสังคมนี้ก็มิได้หมายความว่า เป็นการแบ่งแยกโดยเด็ดขาด หรือทุกชุมชนในประเทศไทยจะแบ่งออกเป็นประเภทดังกล่าวมาแล้ว เป็นแค่เพียงแสดงให้เห็นถึงอีกทัศนะหนึ่งของการแบ่งประเภทชุมชน

3) การแบ่งตามลักษณะของความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม (social relation) การแบ่งชุมชนตามลักษณะของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนนั้น มักจะคำนึงถึงความสัมพันธ์ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจควบคู่กันไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ พุคถึงความสัมพันธ์เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน และการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการในสังคม เป็นการแบ่งชุมชนในความหมายทางสังคมวิทยา เมื่อพิจารณาการแบ่งชุมชนของไทย ตามลักษณะนี้ แบ่งชุมชนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆดังนี้

(1) ชุมชนชนบท (rural community) การแบ่งชุมชนตามลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแล้ว ลักษณะของไทยส่วนใหญ่จะเป็นแบบชนบทเสียเกือบ 85 เปอร์เซ็นต์ อย่างที่เคยได้ยินเสมอว่าคนไทยประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนประชากรทั้งหมดอาศัยอยู่ในชนบท ที่เหลืออีก 20 เปอร์เซ็นต์ จะอาศัยอยู่ในเมือง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวเป็นอันดับแรก ทุกคนจะช่วยกันทำงาน นอกจากนี้ยังพบอีกด้วยว่าในละแวกบ้านเดียวกันมีเครือญาติอยู่ใกล้กัน เมื่อมีความเดือดร้อนมักจะได้รับความช่วยเหลือก่อน ต่อมาจึงเป็นเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชนบทหรือชุมชนเดียวกันเป็นไปอย่างสนิทสนม ชีวิตประจำวันเผชิญหน้ากันอยู่เสมอ (face – to – face association) ฐานะทางเศรษฐกิจไม่แตกต่างกันมากนัก ความเชื่อถือทางศาสนา ตลอดจนทัศนคติและระดับการศึกษาคล้ายคลึงกันมาก โดยเฉพาะถ้าพิจารณาเป็นรายชุมชน เช่น หมู่บ้านหนึ่งๆมักไม่ผิดแปลกมากนัก เพราะอยู่ในสิ่งแวดล้อมคล้ายคลึงกัน

(2) ชุมชนในเมือง (urban community) ความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ชุมชนในเมือง นับตั้งแต่สถาบันครอบครัว สมาชิกในครอบครัวเอง บางครั้งความใกล้ชิดสนิทสนมอาจมีไม่มากนัก โดยเฉพาะหากเป็นครอบครัวที่มีสมาชิกออกทำงานนอกบ้านหลายคน โอกาสที่จะพบปะกันก็แต่เวลาพักผ่อน หลังเลิกงานแล้ว ตอนเช้าครูก็รีบออกไปทำงาน ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีสิ่งจอมปลอมแฝงไว้มากกว่าในชนบท

1.5 องค์ประกอบของชุมชนท้องถิ่น

อานันท์ กาญจนพันธ์ (2543 : 270) จากที่กล่าวถึง องค์ประกอบของชุมชนท้องถิ่นมีดังต่อไปนี้

1) ต้องมีการรวมตัวกันของบุคคลต่างๆ จำนวนหนึ่ง ขณะเดียวกันต้องมีบริเวณพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของคนหรือกลุ่มบุคคล ที่เดิมความเป็นชุมชนท้องถิ่นถือเป็นเรื่องของคุณค่าที่ติดอยู่กับพื้นที่ แต่ปัจจุบันไม่ได้หมายความถึงสังคมที่ยึดติดกับพื้นที่อย่างตายตัวอีกต่อไป

2) บุคคลที่อาศัยร่วมกัน ต้องมีความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างใกล้ชิด จนเกิดเป็นลักษณะร่วมของกลุ่มบุคคล มีการสร้างสรรค์ทางด้านสังคมเดียวกันและวัฒนธรรม นอกจากนี้ “คน” กับ “พื้นที่” ต้องมีความผูกพันใกล้ชิดติดกัน มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการอยู่ร่วมกันที่ชัดเจน เป็นต้น

3) เน้นความสัมพันธ์และผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มคนในสังคม

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (2549 : 21 – 22) อธิบายไว้ว่า ชุมชนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นชุมชนในลักษณะใด อาทิ ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง ชุมชนผู้นำ ชุมชนกลุ่มอาชีพ ชุมชนผู้สนใจเฉพาะเรื่อง ชุมชนในองค์กร ชุมชนบนเครือข่าย Internet หรือชุมชนระดับโลก จะมีองค์ประกอบที่เหมือนกัน คือ

1) กลุ่มคน (Group of People) ชุมชนนั้นจะต้องประกอบด้วยกลุ่มคนหรือประชาชนที่มารวมกันด้วยความสมัครใจและเป็นในลักษณะของกลุ่มและเครือข่ายสังคม หรือมาจากระบบเครือข่ายที่มีความผูกพันทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรม

2) สถานที่หรืออาณาบริเวณ (Area) ซึ่งเป็นที่อยู่ของกลุ่มสังคม ซึ่งอาจเป็นทั้งพื้นที่ตามธรรมชาติพื้นที่ที่มนุษย์สร้างขึ้น

3) ความสนใจทางสังคม (Social Interest) เป็นความสนใจในเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคลและส่วนร่วมเพื่อที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ การสืบทอด และการพัฒนาในชุมชน

4) การปฏิบัติหรือการกระทำต่อกันทางสังคม (Social Interaction) สมาชิกในชุมชนนั้นจะต้องมีการปฏิบัติหรือกระทำต่อกันในฐานะที่มาอยู่ร่วมกัน ซึ่งอาจจะมีทั้งการแข่งขัน ความขัดแย้ง และความประนีประนอม ทั้งนี้ เพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมไปสู่เป้าหมายหรือผลประโยชน์ของชุมชน

5) ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) สมาชิกจะไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยวหรือตัวใครตัวมัน แต่จะต้องติดต่อสัมพันธ์กัน มีความรักเอื้ออาทรต่อกัน มีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

6) องค์กรทางสังคม (Social Organization) ชุมชนมีการควบคุม ให้สมาชิก ได้ประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน โดยมี กลุ่ม สถาบันสังคม และวัฒนธรรมที่มี อยู่ในชุมชนเป็นกลไกการจัดการที่สำคัญ

7) ผลประโยชน์ สมาชิกในชุมชนจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันและมีความ สนใจตรงกัน ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ด้านหนึ่งหรือหลายอย่าง ทั้งที่เป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สมาชิกและผลประโยชน์ของชุมชน เช่น ร่วมแก้ไขปัญหาหาสาเหตุ ร่วมอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการปัญหาในพื้นที่ หรือผลประโยชน์ในการผลักดัน นโยบาย เป็นต้น

1.6 กระบวนการเกิดของชุมชน

สนธยา พลศรี (2543 : 28 – 29) ได้อธิบายว่าในการทำงานชุมชนนอกจากจะ ทราบความหมายของชุมชนแล้ว ควรทราบถึงลักษณะของชุมชนแต่ละแบบและกระบวนการเกิด ของของชุมชนว่ามีขั้นตอนอย่างไร ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนการเกิดของชุมชนเรียงตามลำดับ ดังนี้

1) บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีการรวมกลุ่มกันเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่าง หนึ่ง เช่น ประกอบอาชีพ ศึกษา สร้างที่พักอาศัย เป็นต้น

2) กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันนั้นเกิดความรู้สึกว่าต้องมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่างร่วมกัน การรวมกลุ่มจะเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของกลุ่ม สังคมหรือองค์กรทางสังคม เช่น ครอบครัว บริษัท สถาบัน หรือสมาคมต่าง ๆ

3) กลุ่มสังคมหรือองค์กรทางสังคมที่เกิดขึ้นจะมีการกำหนดพื้นที่หรือสถานที่ ในการดำเนินกิจกรรมโดยเป็นการกำหนดที่แน่นอน ทำให้เกิดการตั้งที่อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ ใกล้เคียงกับสถานที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะของบ้านในละแวกเดียวกัน ทำให้บุคคลมี ความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยมากขึ้น

4) กลุ่มสังคมที่รวมตัวกันในลักษณะบ้านในละแวกเดียวกันขยายตัวเป็น ชุมชนซึ่งอาจเนื่องมาจากจำนวนบ้านเพิ่มขึ้น

1.7 ความสำคัญของชุมชนท้องถิ่น

โกวิทย์ พวงงาม (2547 : 268 – 269) สรุปไว้ว่า ชุมชนและท้องถิ่น มี ความสำคัญใน 5 ประการ ดังนี้

1) ชุมชนและท้องถิ่นมีหน้าที่หรือภารกิจบางอย่างที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของ ระบบสังคมที่ใหญ่กว่า เช่น หน้าที่ในการขัดเกลาสังคม หน้าที่ในการดำรงสถาบันครอบครัว หน้าที่ในการสร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจ หากสังคมขาดชุมชนและท้องถิ่นทำหน้าที่ดังกล่าวแล้ว ก็จะส่งผลให้ระบบสังคมอ่อนแอ และอาจถึงการล่มสลายของระบบสังคมได้

2) ชุมชนและท้องถิ่น เป็นเครื่องมือสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนในระบบสังคมได้เป็นอย่างดีเนื่องจากชุมชนและท้องถิ่นเป็นหน่วยการปกครองทั้งอย่างเป็นทางการ (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) และอย่างไม่เป็นทางการ (การดูแลหมู่บ้านของผู้ใหญ่บ้านหรือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เป็นต้น) ไปพร้อม ๆ กันจึงทำให้ชุมชนและท้องถิ่นมีลักษณะพิเศษบางประการในการเข้าถึงประชาชนในชุมชน ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรวมตัวกันแสดงออกถึงความคิด และความเชื่อหรือทัศนคติต่อเรื่องต่าง ๆ ในรูปแบบที่เป็นทางการได้ด้วย ความสำคัญในประการนี้จึงอยู่ตรงที่ว่า ชุมชนและท้องถิ่นเป็นหน่วยทางสังคมที่ดีในการสะท้อนความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังมีช่องทางในการนำเสนอที่เป็นทางการได้ด้วย ซึ่งส่งผลดีต่อรัฐบาลหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาของระบบสังคมโดยรวม

3) ชุมชนและท้องถิ่น เป็นตัวรวม (Grouping) ผลประโยชน์และความต้องการของคนในสังคมให้เข้าเป็นหมวดหมู่ และง่ายต่อการจัดการข้อเรียกร้องต่าง ๆ เช่น กลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกรในท้องถิ่น กลุ่มประมงท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ในการกั้นกรองผลประโยชน์ต่าง ๆ (Filter) ก่อนจะเข้าสู่กระบวนการเรียกร้องที่เป็นระบบ

4) ชุมชนและท้องถิ่น เป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม ในการบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนหรือเปรียบเสมือนปราการด่านแรกของหน่วยงานในระดับที่สูงกว่าของภาครัฐนั่นเอง ดังนั้น ความสำคัญจึงอยู่ตรงที่ว่า ชุมชนและท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นตัวบรรเทาปัญหาเบื้องต้นของประชาชนในพื้นที่

5) ชุมชนและท้องถิ่น เปรียบเสมือนสถาบันหนึ่งในการฝึกการมีส่วนร่วมหรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่ประชาชน เพราะการบริหารชุมชนหรือท้องถิ่นจำเป็นต้องมีกลไกในการเลือกตั้งแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ในการบริการชุมชน อันจะส่งผลดีต่อการเมืองในระดับชาติ นอกจากนี้ ชุมชนและท้องถิ่นทำหน้าที่ให้ประชาชนรู้สิทธิหน้าที่และหวงแหนในท้องถิ่นของคนอีกด้วย

2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน มีผู้ศึกษาและนำเสนอไว้หลายท่าน ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน ไว้ดังต่อไปนี้

เสนห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ (2536 : 165) ได้ให้ความหมายของ “สิทธิชุมชน” ว่าหมายถึง สิทธิร่วมเหนือทรัพย์สินของชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ จาก

ทรัพยากรเพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวคน แม้ว่าโดยทฤษฎีแล้วสมาชิกของชุมชนทุกคนจะมีสิทธิตามธรรมชาติ ในการใช้ทรัพยากรส่วนรวม แต่ชุมชนก็สามารถใช้อำนาจออกเกณฑ์ โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม และระบบการผลิตของชุมชนเป็นสำคัญ

ชลธิรา สัตยาวัฒนา และคณะ (2547 : 79) ให้ความหมายว่า “สิทธิชุมชน” เป็นทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธกับทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่า และจิตสำนึกร่วมในชาติพันธุ์ ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับรู้ใช้ประโยชน์จาก ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม การแสดงอัตลักษณ์ชุมชน อำนาจในการจัดการทรัพยากร และดำรงอัตลักษณ์ มีที่มาจากสิ่งเหนือธรรมชาติและประสบการณ์ในชุมชน มีการสืบทอดปลูกฝังอุดมการณ์สิทธิชุมชนผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันเครือญาติ สถาบันศาสนาและความเชื่อ

จรัส คิชฐาภิรัช (2547 : 13) ได้อธิบายถึงความหมายของสิทธิชุมชน ไว้ว่า สิทธิชุมชนมีลักษณะเป็นสิทธิร่วมกันของกลุ่มคน (Collective right) ที่จะกำหนดชะตาชีวิตของชุมชน ทั้งในการตัดสินใจทางการเมืองว่าชุมชนจะมีการปกครองและพัฒนาไปในทิศทางที่ชุมชนต้องการตัดสินใจในทางเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติเพราะฐานเศรษฐกิจของชุมชน คือ ฐานการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่อาศัยภูมิปัญญาความรู้ในการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืนถึงคนรุ่นหลัง ทั้งนี้เพราะทรัพยากรธรรมชาติเป็นคั้งชีวิตของครอบครัว และชุมชนที่อยู่รอดจากการทำไร่ ทำนา การอยู่อาศัยการใช้ประโยชน์จากผืนดิน ตลอดจนการหล่อหลอมวัฒนธรรมประเพณีกับการอยู่ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2548 : 203) ให้ความหมายของ สิทธิชุมชน ว่าหมายถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ผูกโยงกับอุดมการณ์ คุณค่า ศีลธรรม ในฐานะที่เป็นความชอบธรรมของสังคม และโครงสร้างต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งสามารถเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สิทธิชุมชนตามนัยนี้ จึงไม่ได้ผูกอยู่กับหน่วยทางสังคมที่มีอยู่แล้ว แต่ต้องร่วมกันสร้างขึ้น ด้วยการปฏิบัติการของการต่อรอง และการต่อสู้ทางสังคม เพื่อให้สังคมยอมรับ ในประวัติศาสตร์สิทธิชุมชนจะเกี่ยวข้องกับสิทธิอื่น ๆ ตามคติและคุณค่าทางศีลธรรมของสังคม ในสังคมท้องถิ่นก็จะเกี่ยวกับความซับซ้อนของจารีตต่าง ๆ สิทธิหน้าหมู่ สิทธิการใช้ และสิทธิในความเป็นเจ้าของ บนเงื่อนไขของความสัมพันธ์ที่กำหนดขึ้นมาสร้างความชอบธรรมในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งทำให้สิทธิชุมชนมีลักษณะเป็นสิทธิเชิงซ้อนเสมอ

ประกาศ ปิ่นตบแต่ง และกฤษฎา บุญชัย (2545) อธิบายไว้ว่า สิทธิชุมชน เป็นทั้งแนวคิดและยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวของประชาชนที่เผชิญปัญหาทางโครงสร้างจากรัฐและทุนที่ทำลายความอยู่รอดของชุมชน ซึ่งชุมชนอาศัยรากฐานทางทรัพยากร วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจของตนเองที่เหมาะสมกับภูมินิเวศวัฒนธรรม และเงื่อนไขทางสังคมของตนเอง เมื่อทรัพยากรถูก

ทำลาย ความเป็นชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเฉพาะถูกกลืนกลาย หรือระบบเศรษฐกิจ การเมืองที่พึ่งตนเองถูกครอบงำให้พึ่งพาต่อภายนอก อันทำให้ชีวิตความเป็นอยู่อย่างแ่ คักคี่ศรีของชุมชนถูกละเมิด นัยของสิทธิชุมชนจึงเป็นการปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างชุมชน กับรัฐและสังคมให้นำมาสู่ความเท่าเทียม และยอมรับความหลากหลายของสังคม (Pluralistic Society) ซึ่งมีความลึกซึ้ง ชัดเจนกว่าวาทกรรมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน การกระจายอำนาจ ประชาสังคม ที่ปัจจุบันถูกรัฐบิดเบือนจนขาดพลังในการต่อสู้ในปัจจุบัน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2546 : 26) ได้กล่าวถึงแนวคิดสิทธิชุมชนว่า “แนวคิดเรื่องสิทธิชุมชน สำหรับสังคมไทยอาจดูเป็นเรื่องใหม่ แต่อย่างน้อยที่สุด ขณะนี้เราก็สามารถปลูกฝังสิ่งนี้ลงไป ในสังคม โดยผ่านกระบวนการนอกระบบการศึกษา จนในที่สุดมันซึมเข้าไปในระบบการศึกษากลายเป็นสิ่งที่ชาวบ้านใช้ในการต่อสู้หลายต่อหลายเรื่อง สิ่งสำคัญคือทำอะไร ที่จะทำให้แนวคิดเรื่อง สิทธิ ซึ่งในความเข้าใจของคนทั่วไปนั้น ยังเป็นความหมายเพียงแค่ขอบเขตของปัจเจกบุคคล ได้ขยายความหมายของคำๆ นี้ออกไปตามแนวคิดของโครงสร้างสังคมสมัยใหม่ได้ ผมคิดว่าเราไม่ควร ไปติดกับชุมชนที่มีความหมายเป็นแค่เพียงพื้นที่เพียงอย่างเดียว เพราะในเมืองไทยมีสำนึกเกี่ยวกับชุมชนที่ไม่ได้เป็นพื้นที่อย่างเดียวมามากมาย เช่น กรณีคนพิการขอให้มีบันไดเลื่อนถึงแม้จะต่างคนต่างอยู่แต่เป็นประโยชน์ร่วมของเขา จากการทำเขานับตัวเองเป็นคนหนึ่งของผู้พิการ ดังนั้น เรื่องของชุมชนกับเรื่องของอัตลักษณ์เป็นเรื่องเดียวกัน หมายความว่า ตัวเองมีผลประโยชน์ร่วมกับคนอื่นอย่างไร หรือควรจะมีทรัพยากรของตัวเองร่วมกับคนอื่นอย่างไร เหล่านี้เองคือความเป็นชุมชน และการที่คนเหล่านั้นมีจินตนาการว่าตัวตนของตัวเองส่วนหนึ่งร่วมอยู่กับส่วนอื่นเพราะเหตุผลอย่างนั้น ผมว่านี่คือ สิทธิชุมชน ”

กฤษฎา บุญชัย (2542) ได้อธิบายไว้ว่า สิทธิชุมชน มีนัยของการเคลื่อนไหวภาคประชาชนเพื่อปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจ และเสนอระบบหรือสถาบันในการจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคมในรูปแบบใหม่ เพื่อให้สังคมมีทางเลือกที่หลากหลายขึ้น ถือว่าเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อการมองการจัดการทางทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคม โดยมีฐานคิดและคุณค่าที่แตกต่างไปจากสิทธิของรัฐและปัจเจกที่อยู่ในกระบวนการเก่าหลายประการ การเข้าใจสิทธิชุมชนไม่สามารถเข้าใจผ่านกรอบคิดเรื่องระบบสิทธิของตะวันตกได้ ซึ่งหลักการสำคัญของสิทธิชุมชนมีดังต่อไปนี้

1) สิทธิชุมชน คือ ข้อตกลง กฎเกณฑ์ทางสังคม หรืออาจพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันร่วมกันของกลุ่มคนเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร การจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม และอื่น ๆ กลุ่มคนดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน หรือเป็น “ชุมชน” ลักษณะชุมชนนั้นมีได้ยึดติดกับชุมชนหมู่บ้าน อันเป็นรูปแบบการปกครองของรัฐ แต่เป็นเครือข่ายทางสังคมของผู้คนที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน อยู่ในระบบนิเวศเดียวกัน มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน หรือมีแบบแผนการผลิต

ระบบเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจจะมีขอบเขตชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือหลายชุมชน หลายกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ได้จำกัดแค่ชุมชนชนบท แต่ขยายครอบคลุมถึงเมือง เป็นเครือข่ายท้องถิ่น หรืออาจจะเป็นชุมชนในจินตนาการ ที่ผู้คนสัมพันธ์ผ่านสื่อ หรือนิยามว่าเราเป็นพวกเดียวกัน มีความสัมพันธ์ผ่านสิทธิร่วมกัน เช่น คนชรา คนพิการ คนชายขอบ เป็นต้น อาจสรุปได้ว่าสิทธิชุมชนตามความหมายกว้างดังกล่าวนี้ มิได้มีหน่วยของสิทธิที่ตายตัว เหมือนสิทธิปัจเจก แต่เป็นสิทธิจากความสัมพันธ์ของผู้คนเกิดเป็นชุมชนร่วมกัน ซึ่งจะสัมพันธ์ในทางตรงหรือทางอ้อมก็เป็นได้

2) ด้วยความจำเป็นที่จะต้องจัดการร่วมกัน ชุมชนได้สร้างข้อตกลงหรือกติการ่วมกันในการจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ หรือสังคม ข้อตกลงที่เกิดขึ้นอาจมีเป็นลายลักษณ์อักษร ตามรูปแบบการจัดการสมัยใหม่ที่เกิดจากความจำเป็นที่ต้องสร้างกฎเกณฑ์ในการจัดการ หรือเป็นกฎประเพณีที่อยู่ในจิตสำนึก ในวัฒนธรรมที่ยึดโยงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกันและได้ถูกพัฒนาปรับใช้กับสถานการณ์ใหม่ ๆ หรืออาจสร้างอำนาจศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาเป็นตัวกำกับกติกาเสียใหม่ การได้มาซึ่งข้อตกลงก็เป็นเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ การต่อสู้ ต่อรอง ทั้งภายในชุมชน ระหว่างชุมชน หรือกับภายนอก ข้อตกลงร่วมของชุมชนจึงมีการปรับเปลี่ยนตามบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ดังนั้นชุมชนจึงพัฒนารูปแบบสิทธิขึ้นใหม่มาก ซึ่งมีความเฉพาะเจาะจงกับบริบทของสังคมนั้น ๆ สิทธิชุมชนจึงมีขอบเขตที่กว้าง ยืดหยุ่น ลื่นไหลปรับเปลี่ยน มากกว่าจะกำหนดตายตัวโดยไม่ผันแปร แต่มีความเฉพาะเจาะจงกับบริบทแต่ละแห่ง มิใช่มาตรฐานเดียวตายตัวดังเช่น สิทธิแบบรัฐหรือปัจเจก

3) สิทธิชุมชน เป็นรูปแบบสิทธิเชิงซ้อน หมายถึง ภายใต้อาณาเขตการจัดการร่วมของชุมชน จะมีสิทธิหลายประเภทแต่สัมพันธ์กัน เช่น สิทธิการครอบครอง สิทธิการใช้ สิทธิการจัดการ ซึ่งสิทธิแต่ละประเภทมีการปรับสร้างใหม่อยู่เสมอ และการซ้อนของสิทธิก็มีหลายระดับทั้งรูปแบบของสิทธิ และเจ้าของสิทธิ เช่น บางเงื่อนไขสิทธิความเป็นเจ้าของทรัพยากรบางประเภทอาจเป็นของรัฐหรือปัจเจกบุคคลในชุมชน แต่ทรัพยากรบางประเภทอาจเป็นของชุมชน หรือไม่อาจจะเป็นของใคร แต่ชุมชนมีสิทธิในการใช้และสิทธิจัดการ หลักสำคัญของสิทธิชุมชน ก็คือ ในปริมณฑลของชุมชนที่สรรค์สร้างสิทธิขึ้นมา ไม่ว่าสิทธิการครอบครอง การใช้ หรือสิทธิปัจเจก และชุมชนสิทธิแต่ประเภทถูกจัดสัมพันธ์กันภายใต้ความเป็นชุมชน ดังนั้นรูปแบบสิทธิที่พัฒนาขึ้นมาจึงมิได้แยกขาดออกจากกัน แต่ต้องมีกฎกติการ่วมของชุมชนซ้อนทับอีกทีหนึ่ง ดังนั้นสิทธิปัจเจกที่อยู่ในชุมชน อาจไม่ใช่สิทธิแบบเบ็ดเสร็จ (Absolute rights) เหมือนสิทธิปัจเจกในสาธารณะก็ได้

4) สิทธิชุมชน มีลักษณะเน้นการมีส่วนร่วม หรือดึงภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องจัดการ (Inclusive Rights) หมายถึงมิได้กีดกันการมีส่วนร่วมจากภายนอก แต่ต้องการให้ภายนอกเข้ามาร่วมสนับสนุน ถ่วงดุล ในทุกระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น สาธารณะ และรัฐ สิทธิชุมชนไม่ใช่

สิทธิความเป็นเจ้าของแบบเบ็ดเสร็จเช่น สิทธิรัฐหรือปัจเจก ที่เจ้าของใช้สิทธิตนเองก็คัดค้านการเกี่ยวข้องกับภายนอกอย่างสิ้นเชิง (Exclusive rights) ดังเห็นได้จากการจัดการป่าชุมชน การทำกลุ่มออมทรัพย์ เศรษฐกิจชุมชน หรือการฟื้นฟูอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ล้วนเป็นสิ่งที่ต้องการการสนับสนุนของเครือข่ายท้องถิ่น ประชาสังคม และรัฐ แต่อย่างไรก็ตามลักษณะของการ Inclusive ก็มีได้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ มิเช่นนั้นทรัพยากรที่ชุมชนใช้ร่วมกันจะกลายเป็นพื้นที่เสรี (Open Access) ที่คนภายนอกจะเข้ามาทำอะไรก็ได้ ชุมชนได้สร้างเงื่อนไข หรือกฎกติกา ที่มีการควบคุมการใช้จากภายนอกหรือมีลักษณะเป็น Exclusive อยู่ด้วย เงื่อนไขสำคัญที่ชุมชนใช้กีดกันภายนอกที่เข้ามาละเมิดสิทธิของเขาก็คือ สิทธิในการมีชีวิตอยู่รอด สิทธิเรื่องปากท้อง สิทธิในการชำระความสัมพันธ์ทางสังคมของคน วิธีคิดเรื่องสิทธิแบบนี้อาจจะแตกต่างจากตะวันตกที่ทุกคน (ใครก็ได้) ล้วนมีสิทธิเท่าเทียมกันต่อทรัพยากร ในทุกที่ แต่สิทธิของชุมชนให้ความสำคัญกับผู้ที่อยู่กินกับทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดของชุมชนเป็นอันดับแรก ซึ่งคนภายนอกจะมาอ้างสิทธิเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคมเมืองมาอยู่เหนือสิทธิการมีชีวิตอยู่รอดของชุมชนไม่ได้ ระดับของสิทธิการมีส่วนร่วมจึงลดหลั่นไปตามความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตและสังคม แต่อย่างไรก็ตามลักษณะของการ Exclusion มักจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งแย่งชิงทรัพยากร หรือในโครงสร้างการจัดการทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่โดยทั่วไปสิทธิชุมชนมักจะมีลักษณะ Inclusion มากกว่า หลักการที่สำคัญอีกประการของการเน้นการมีส่วนร่วมก็คือ เป้าหมายของสิทธิชุมชนมิใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะส่วนของชุมชนเท่านั้น แต่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมด้วย การรักษาป่า การจัดการลุ่มน้ำ การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ล้วนสร้างประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

5) อุดมการณ์ของสิทธิชุมชนวางอยู่หลักพื้นฐานว่าด้วยความยั่งยืนและความเป็นธรรม ดังเห็นได้จากการจัดการป่า จัดการน้ำ หรือการทำออมทรัพย์ ธุรกิจชุมชนของชาวบ้าน ล้วนต้องการให้สมาชิกมีส่วนร่วม เข้าถึงทรัพยากร และได้รับการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม และการที่ชุมชนจะอยู่รอดได้ก็ต้องอยู่บนฐานทรัพยากรที่ยั่งยืน การเลือกที่จะบริโภคให้หมดไป เป็นการทำลายทุนชีวิตของชุมชนโดยตรง ซึ่งอุดมการณ์สิทธิชุมชนดังกล่าวมีความแตกต่างจากสิทธิปัจเจกที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพสูงสุดจากการใช้ทรัพยากร ลักษณะการใช้ที่วุ่นวายนี้ขัดแย้งกับหลักการเรื่องความยั่งยืนและเป็นธรรมโดยตรง ขณะที่รัฐเองก็ถูกคาดหวังว่าจะมีกลไกเข้ามาจัดสรรทรัพยากรเพื่อยั่งยืนและเป็นธรรม แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกลับพบว่ารัฐเองมุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรอย่างฉาบฉวย

6) สิทธิชุมชนบนเนื้อหาที่หลากหลาย ขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิชุมชนที่โดดเด่นที่สุด คือ การเคลื่อนไหวเรื่องป่าชุมชน และสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร แต่ขณะเดียวกัน

ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมิได้มีแต่มีทรัพยากร ชุมชนจำนวนมากได้อาศัยทุนทางสังคมของตนสร้างระบบ สถาบันการจัดการของตนเองเพื่อปรับสัมพันธภาพทางอำนาจในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนแออัดในการเรียกร้องสิทธิในที่อยู่อาศัย การเกิดขึ้นของกลุ่มออมทรัพย์ ธุรกิจชุมชน ตลาดทางเลือก เศรษฐกิจชุมชน เพื่อต้านทานกระแสกลไกตลาดที่มุ่งผนวกระบบเศรษฐกิจของชุมชนให้พึ่งพาระบบเศรษฐกิจหลัก หรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ใช้ประเด็นด้านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) ต่อสู้เพื่อกับกระแสชาตินิยม กระแสวัฒนธรรมหลัก ที่พยายามกลืนวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือผลักดันให้อยู่ในสภาพชายขอบ นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น สิทธิชุมชนเมืองต่อวิถีความเป็นเมือง สิทธิสตรี สิทธิคนชรา สิทธิคนพิการที่เรียกร้องอัตลักษณ์ให้ตนเองมีตำแหน่งแห่งที่ในสังคม

7) สิทธิชุมชนเป็นขบวนการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยจากรากหญ้า ที่เกิดขึ้นในบริบทโครงสร้างทางอำนาจในสังคมมีความไม่เท่าเทียมกัน รวมศูนย์อำนาจ ครอบงำทางวัฒนธรรม โดยใช้วัฒนธรรมเดี่ยว (Monoculture) ที่คุกคามความหลากหลาย และกีดกันชุมชนท้องถิ่นออกไปสู่ภาวะชายขอบ สิทธิชุมชนจึงเป็นการต่อสู้เพื่อปรับสัมพันธภาพทางอำนาจ สร้างตำแหน่งแห่งที่ให้กับชุมชน ผ่านการกำหนดตัวตน โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อผลักดันสังคมไปสู่ความเป็นพหุลักษณะ (Pluralistic Society) ประชาธิปไตย หรือสังคมที่เคารพความหลากหลาย หรือมีนโยบายที่ให้แต่ละท้องถิ่น ส่วนต่าง ๆ ของสังคมได้มีเสรีภาพของตนเองในการกำหนดกติกาของวิถีชีวิต เศรษฐกิจ ทรัพยากรตามแต่ภูมิวิวัฒนาการของตนเอง แต่ทั้งนี้ก็อยู่บนพื้นฐานของความรับผิดชอบร่วมกันของสังคมด้วย โดยรัฐต้องเข้ามาทำหน้าที่ดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าสิทธิชุมชนมีทั้งความเป็นเฉพาะเจาะจงในตัวเองและมีความเป็นสากลไปพร้อมกัน ความเป็นสากลในเชิงนโยบายคือ รัฐต้องมีนโยบายสนับสนุนชุมชนมีสิทธิเสรีภาพในการกำหนดกฎกติกา ระบบสิทธิการจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ วิถีชีวิตวัฒนธรรมของตนเอง และมีกลไกสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนความเฉพาะเจาะจงคือ แต่ละชุมชน ท้องถิ่นจะกำหนดรูปแบบสิทธิอย่างไรนั้น ก็ไปตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของตนเองไม่สามารถกำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวหรือเป็นรูปแบบตายตัวได้นัยของสิทธิชุมชนดังกล่าวจึงมีความลึกซึ้ง กว้างขวางกว่าคำว่า “กระจายอำนาจ” “การมีส่วนร่วม” “ประชาสังคม” “ธรรมรัฐ” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายล่องลอย (Floating Significance) ที่รัฐหรือทุนหยิบมาใช้โดยขาดวิญญาณเพื่อประชาชนคนชายขอบอย่างแท้จริง

3. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรชุมชน

องค์กรชุมชน (Community Base Organization: CBO) เป็นองค์กรระดับรากหญ้าที่ทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ส่วนใหญ่องค์กรประเภทนี้ดำเนินการโดยชาวบ้าน มุ่งเน้นเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน กระบวนการเรียนรู้การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาหลากหลาย ตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การจัดการสิ่งแวดล้อม การพัฒนาอาชีพ เงินทุน การพัฒนาเด็กและเยาวชน การพัฒนาสตรี การเกษตร การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น (สุภวัฑฒ์ พลายน้อย 2545) ได้มีผู้ให้ความหมายและอธิบายถึงลักษณะขององค์กรชุมชนในหลายความหมายไม่ว่าจะเป็น กลุ่มในงานพัฒนาชุมชน องค์กรชาวบ้าน องค์กรประชาชน องค์กรชุมชน ส่วนใหญ่ให้ความหมายไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (อ้างในปาริชาติ วลัยเสถียร 2543) ให้ความหมายเกี่ยวกับกลุ่มว่าเป็นการรวมพลังของคนจำนวนหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่หรือร่วมกันกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (หรือหลายสิ่ง) เพื่อให้ได้รับประโยชน์ตามที่ตน (และกลุ่มของตน) ประารถนา การรวม (หรือร่วม) พลังนี้อาจมองได้ 2 นัยคือ รวมพลังเพื่อต่อรองเรียกร้อง ขอรับความช่วยเหลือจากภายนอก และรวมพลังเพื่อดำเนินการด้วยตนเองให้มากที่สุดเพื่อแก้ไขปัญหาของตน

ประเวศ วะสี (2535) ได้ให้ความหมาย องค์กรชุมชนไว้ว่า องค์กรที่เกิดขึ้นโดยกระบวนการที่คนในชุมชนมาประชุมปรึกษาหารือกันแล้วเข้าอีก จนปรากฏตัวผู้นำธรรมชาติขึ้น มีการจัดองค์กร มีการวิเคราะห์ปัญหา การวินิจฉัยปัญหา พิจารณาทางเลือก ตัดสินใจทางเลือกที่ถูกต้อง หรือหมายถึง การรวมตัวของคนที่มโนทัศน์ประสงคร่วมกัน อาจเป็นหมู่บ้านเดียวกัน หรือต่างพื้นที่ก็ได้ สมาชิกมีการสื่อสารกัน เอื้ออาทรต่อกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และมีการจัดการ

บัวพันธ์ พรหมพักพิง (2535) กล่าวว่า องค์กรชุมชน หมายถึง กลุ่มกิจกรรมในชุมชน องค์กรชุมชนได้รับการตีความว่า เป็นกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น การตีความองค์กรชุมชน นั้นจะมุ่งในลักษณะของกิจกรรมและพื้นที่ดำเนินการหรืออาจแบ่งเป็น 2 ประเภทตามการเกิดขององค์กร คือ องค์กรที่รัฐจัดตั้ง เรียกว่า องค์กรแบบทางการ หากองค์กรที่ชาวบ้านจัดตั้งขึ้นเองเรียกว่า องค์กรไม่เป็นทางการ

กาญจนา แก้วเทพ (2538) ให้ความหมายว่า องค์กรชุมชนหมายถึง การจัดระบบรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเพื่อดำเนินภารกิจต่างๆ ให้ถูกลง องค์กรชุมชนมีลักษณะเป็นสถาบันที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์ขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่สืบทอดชีวิตของชุมชนทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนาและวัฒนธรรม มาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์

สมพันธ์ เศษะอธิก และคณะ (2540) ให้ความหมายขององค์กรชุมชนว่า เป็นการรวมตัวของชาวบ้านตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปหรือต้องการมีความสัมพันธ์โดยอาจอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือต่างหมู่บ้านก็ได้ ไม่จำกัดพื้นที่ แต่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีผู้นำ มีกิจกรรมการพัฒนาาร่วมกันเช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ธนาคารข้าว กลุ่มปศุสัตว์ ฯลฯ เพื่อสนองตอบความต้องการของตนเองและชุมชน เมื่อพิจารณาความหมายขององค์กรชุมชนโดยทั่วไปแล้วองค์กรชุมชน หมายถึงกลุ่มของคน และครอบครัวในชุมชนที่มีจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ ความเชื่อ ความรู้สึกเป็นเจ้าของมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน และเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ประสบอยู่ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มและชุมชน

โครงการศึกษาทางเลือกการพัฒนา (2530) ได้อธิบายความหมายขององค์กรชุมชน ในความหมายของการพัฒนาชุมชน ว่า “องค์กรประชาชน คือ การรวมตัวของประชาชนในหมู่บ้านหรือตำบลในรูปของกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มเอง หรือสนองวัตถุประสงค์ของชุมชน หรือแม้กระทั่งสนองวัตถุประสงค์ของทางราชการ หรือหน่วยงานเอกชนที่ให้การสนับสนุน กลุ่มที่จัดตั้ง อาจเป็นการจัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการ กล่าวคือไม่มีกฎหมายรองรับ แต่อาจมีระเบียบราชการ หรือระเบียบของกลุ่มที่จัดทำขึ้นเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และกลุ่มที่เป็นทางการซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีกฎหมายรองรับ จะเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลแล้วแต่กรณี”

องค์กรพัฒนา เอกชน (Non Government Organization – NGO) ได้ให้ความหมายองค์กรชาวบ้านไว้ว่า “องค์กรชาวบ้าน คือ กลุ่มที่มีการรวมตัวขึ้นอย่างมีเป้าหมายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชน และกระทำการตามเป้าหมายเพื่อชุมชน องค์กรประชาชนจึงเป็นตัวแทนของชุมชนในการรักษาผลประโยชน์ และคลี่คลายปัญหาของชุมชนทั้งปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาระยะยาว องค์กรประชาชนซึ่งสามารถพัฒนา และเลิกได้ตามความจำเป็น” หรืออีกนัยหนึ่ง “หมู่บ้านหรือชุมชนเป็นองค์กรชาวบ้านในตัวเอง มีชาวบ้านทุกคนเป็นสมาชิกโดยไม่ต้องสมัคร”

กล่าวโดยสรุป องค์กรชุมชน คือ กลุ่มชาวบ้านตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มารวมตัวกันทั้งเกิดจากการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชนเอง หรือการรวมกลุ่มที่เกิดจากการสนับสนุนการจัดตั้งจากรัฐให้ตั้งในชุมชน มีวัตถุประสงค์เดียวกัน และมีกิจกรรมร่วมกัน อาจอยู่ในชุมชนหมู่บ้านเดียวกัน หรือต่างหมู่บ้าน ต่างชุมชนก็ได้ แต่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีผู้นำและกิจกรรมพัฒนาาร่วมกัน เพื่อสนองตอบความต้องการของตนเองและชุมชน โดยองค์กรชุมชนควรมีความสามารถในการบริหาร 4 ประการ คือ (1) ความสามารถในการจัดการงานขององค์กรร่วมกัน (2) ความสามารถร่วมคิดร่วมทำกับองค์กรอื่น

เพื่อพัฒนา (3) ความสามารถในการร่วมมือกับองค์กรประชาชนทำกิจกรรมการพัฒนาแบบองค์รวม (4) ความสามารถในการปรับตัว และริเริ่มงานใหม่

4. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาดำบลสุขเกษม อำเภอปึกธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ในครั้งนี้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 โดยมี 15 หมวด จำนวน 309 มาตรา มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ในหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 12 ที่ว่าด้วยสิทธิชุมชน โดยมีเนื้อหา ดังนี้

มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

4.2 พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

การศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุดัตถประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาดำบลสุขเกษม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา ในครั้งนี้เป็นการศึกษาใน พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 โดยตรง โดยมีเนื้อหาสาระที่สำคัญกล่าวคือ

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2551 มีผลทำให้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญนั้นมีรูปร่าง เป็นตัวตนมากขึ้น โดยมีเนื้อหาทั้งสิ้น 4 หมวด ซึ่งได้แก่ หมวด 1 สภาองค์กรชุมชนตำบล หมวด 2 การประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล หมวด 3 การประชุมในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล และหมวดที่ 4 การส่งเสริมกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้คือ ด้วยชุมชนเป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมแตกต่างหลากหลายตามภูมินิเวศน์ การพัฒนาที่ผ่านมาก่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอ ประสบปัญหาความยากจน เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนถูกทำลายจนเสื่อมโทรม เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างระบอบประชาธิปไตย และระบบธรรมาภิบาลซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชนและประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงเห็นสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เหตุผลท้ายพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน 2551)

สภาองค์กรชุมชนจะเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่นและเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าวประกอบด้วย ตัวแทนของกลุ่มองค์กรต่างๆ และกลุ่มกิจกรรมพัฒนาอื่นๆ ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เข้ามาร่วมใช้เวทีพูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นร่วมกันซึ่งเป็นระบบการจัดการตนเองของชุมชนที่มีมาแต่อดีต

โดยมีสาระสำคัญของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ดังนี้

4.2.1 จุดมุ่งหมาย พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 จะทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเสริมสร้างองค์กรชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง เพื่อให้้องค์กรชุมชนมีสถานภาพที่ชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกับสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น ให้ชุมชนสามารถจัดการกับตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างประชาธิปไตยและระบบธรรมาภิบาล

4.2.2 การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ให้เป็นไปตามความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น ตามธรรมชาติสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน และความเห็นพ้องต้องกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลจะต้องมีผู้แทนกลุ่ม องค์กรชุมชนในระดับหมู่บ้าน ๆ ละ 4 คน และผู้แทนกลุ่มองค์กรที่มีสมาชิกจากหลายหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน มาประชุมปรึกษาหารือร่วมกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของผู้แทนชุมชนทุกประเภทจึงจะประชุมจัดตั้ง และมีความเห็นสอดคล้องกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 จึงจะจัดตั้งได้

4.2.3 โครงสร้างของสภาองค์กรชุมชนตำบล

1) สมาชิกของสภาองค์กรชุมชนมี 2 ประเภท คือ

(1) สมาชิกจากตัวแทนชุมชน ประกอบด้วยผู้แทนชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในแต่ละหมู่บ้านหมู่บ้านละ 4 คน และผู้แทนชุมชนอื่นในตำบลชุมชนละ 2 คน ชุมชนอื่นซึ่งหมายถึงองค์กรชุมชนที่มีสมาชิกกระจายกว้างกว่า 1 หมู่บ้าน

(2) สมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนไม่เกิน 1 ใน 5 ของสมาชิกที่เป็นตัวแทนชุมชน สมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิให้เลือกจากบุคคลที่เป็นที่ยอมรับนับถือของชุมชนในตำบลนั้น เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน พระ ครู ข้าราชการในพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ที่เวทีประชุมจัดตั้งเห็นว่าเหมาะสม

2) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล คือ

(1) มีภูมิฐานะหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ หรือมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านในตำบลนั้นเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีจนถึงวันคัดเลือก

(2) ไม่เป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีตำแหน่งในพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง ในระยะเวลาหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก

(3) ไม่เคยสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา ในระยะเวลาหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก

(4) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

และนอกจากนี้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลต้องไม่กระทำการดังนี้

(1) ไม่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(2) ไม่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและศีลธรรมอันดี

(3) ไม่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา

3) วาระการดำรงตำแหน่ง ของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันคัดเลือก

4) การพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล มีดังนี้

(1) ตาย

(2) ลาออกโดยยื่นหนังสือลาออกต่อประธานสภาองค์กรชุมชนตำบล

(3) สภาองค์กรชุมชนตำบลมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลทั้งหมดที่มีอยู่ให้พ้นจากตำแหน่ง โดยเห็นว่ามีพฤติกรรมในทางที่จะนำมาซึ่งความเสียหายต่อชุมชน

(4) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 7

(5) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา 12

(6) มีการยุบเลิกสภาองค์กรชุมชนตำบล

การวินิจฉัยการพ้นจากตำแหน่งตามข้อนี้ เป็นอำนาจของสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

5) ภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบล เน้นการดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้ตามรัฐธรรมนูญ และไม่มีอำนาจตามกฎหมาย โดยจะมีเพียงภารกิจหรืองานที่ชุมชนร่วมกันทำ ไม่มีอำนาจหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับหน่วยงานใด มีเพียงการส่งเสริม

สนับสนุนสมาชิกของสภาองค์กรชุมชนตำบลในการจัดการอนุรักษ์พื้นที่ฟูจาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชน ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐหรือ อปท. ในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข และการพัฒนาต่อ อปท. ปรีกษาหารือกันเพื่อร่วมกันให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินการต่างๆ ของรัฐ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูฟูจาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

(3) เผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกองค์กรชุมชน รวมตลอดทั้งการร่วมมือกันในการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

(4) เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(5) เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(6) จัดให้มีเวทีการปรึกษาหารือกันของประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่มีผลหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้อนุญาตให้ภาคเอกชนดำเนินการต้องนำความเห็นดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาด้วย

(7) ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชนในตำบลเกิดความเข้มแข็งและสมาชิกองค์กรชุมชนรวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไปในตำบลสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

(8) ประสานและร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น

(9) รายงานปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในตำบลอันเนื่องจากการดำเนินงานใด ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ โดยรายงานต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

- (10) วางกติกาในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล
- (11) จัดทำรายงานประจำปีของสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมถึงสถานการณ์ด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปทราบ
- (12) เสนอรายชื่อผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อไปร่วมประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวนสองคน

6) งบประมาณสนับสนุน โดยให้ อปท. หรือหน่วยงานของรัฐส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ของสภาองค์กรชุมชน โดย อปท. อาจจะให้งบประมาณสนับสนุนก็ได้

4.2.4 การจัดการประชุมในระดับจังหวัดและระดับชาติ เพื่อเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขในปัญหาที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ รวมทั้งเป็นการกำหนดแนวทางร่วมกันเพื่อที่จะให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายต่อคณะรัฐมนตรี และกำหนดมาตรการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งและการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนในระดับตำบลให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

1) การจัดการประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล ได้มีการกำหนดให้ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เป็นการประชุมของสภาองค์กรชุมชนตำบลซึ่งถือเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาชุมชน แต่การประชุมในระดับจังหวัดไม่ได้เป็นการตั้งสภาองค์กรชุมชนจังหวัดขึ้น ไม่ได้เป็นการสร้างองค์กรขนาดใหญ่ขึ้นมาเหมือนการบริหารตามแบบราชการ เป็นเพียงที่ประชุมของชุมชนที่มาร่วมปรึกษาหารือกัน

และยังให้สิทธิกับสภาองค์กรชุมชนตำบลเข้าชื่อกันจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของทั้งหมดในจังหวัดร้องขอให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาและเสนอแนะเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่อยู่ในภารกิจได้ ไม่จำเป็นต้องรอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเรียกประชุม

ที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล ให้ดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

(1) เสนอแนวทางการพัฒนาจังหวัดต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด

(2) เสนอแนะต่อผู้ว่าราชการจังหวัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนในเรื่องการจัดทำบริการสาธารณะและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างสภาองค์กรชุมชน ตำบล เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

(4) เสนอข้อคิดเห็นในเรื่องที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือองค์การบริหารส่วน จังหวัดปรึกษา

(5) เสนอรายชื่อผู้แทนระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลสองคน เพื่อไปร่วมประชุมในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล

สำหรับการสนับสนุนงบประมาณ องค์การบริหารส่วนจังหวัด อาจให้เงิน สนับสนุนในการจัดประชุมของสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่ง องค์การบริหารส่วนจังหวัด จะ สนับสนุนหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าการประสานงานกัน การเห็นประโยชน์ร่วมกัน หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนตำบลกับ องค์การบริหารส่วนจังหวัด จะเป็นอย่างไร

2) การจัดการประชุมในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล ให้สถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชนสนับสนุนให้มีการจัดประชุมระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบลอย่างน้อยปี ละ 1 ครั้ง ซึ่งสามารถจัดประชุมมากกว่าหนึ่งครั้งก็ได้ถ้ามีเรื่องสำคัญที่ต้องปรึกษาหารือกัน ใน ระดับชาติ ให้ที่ประชุมในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล ดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งและการพัฒนาสภา องค์กรชุมชนในระดับตำบลให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้เพื่อเสนอให้สถาบันพัฒนาองค์กร ชุมชน(องค์การมหาชน)ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ

(2) ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและ แผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและกฎหมาย รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของ รัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลต่อพื้นที่มากกว่าหนึ่งจังหวัดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม

(3) สรุปปัญหาที่ประชาชนในจังหวัดต่างๆ ประสบ และข้อเสนอแนะแนว ทิศทางการแก้ไขเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาสั่งการ

4.2.5 ประโยชน์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551

1) ทำให้ชุมชนท้องถิ่น มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีเวทีกลางในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น ที่เปิดพื้นที่ให้กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ คนที่มีความตั้งใจทำสิ่งดี ๆ เพื่อชุมชน หรือคนที่ประสบ ปัญหาความเดือดร้อนได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยน สร้างสรรค์สิ่งดี ๆ เพื่อชุมชนท้องถิ่น ร่วมกัน

2) ทำให้เกิดความร่วมมือ และลดปัญหาความขัดแย้ง แบ่งฝ่ายในชุมชน เพราะ สภาองค์กรชุมชนเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือของทุกฝ่ายร่วมกัน รวมทั้ง

การแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ ของผู้อิทธิพลเนื่องจากกระบวนการตัดสินใจใช้ความเห็นของคนส่วนใหญ่

3) ทำให้ชุมชนเกิดการจัดการความรู้เกี่ยวกับการจัดการตนเอง ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง และเกิดการขยายผลออกไปสู่วงกว้างอย่างเป็นกระบวนการ นั้นหมายถึงรูปแบบ ทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจะเปลี่ยนจากการรอคอยให้คนอื่นทำให้ มาเป็นคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นคนคิดริเริ่ม และดำเนินการกันเองเป็นหลัก เป็นรูปแบบการพัฒนาที่ยึดเอาชุมชนเป็นแกนกลาง ชุมชนชาวบ้านมีบทบาทสำคัญมากกว่าบุคคลภายนอกนั่นเอง

4) ทำให้เกิดประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง เพราะสภาองค์กรชุมชนมีกระบวนการประชาธิปไตยทางตรงที่ทำให้คน กลุ่มคน ต่างเข้ามาร่วมกันทำ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คุณพล ไชยสินธุ์ และคณะ (2547 : 79 – 80) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สิทธิชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาปัญหาสิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคอีสาน พบว่า สิทธิชุมชนอีสานมีรากฐานจากจารีตประเพณี เป็นระบบศีลธรรมแห่งสิทธิในการให้คุณค่าแก่ธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ ผนวกกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในการจัดระเบียบความสัมพันธ์เชิงฐานอำนาจระหว่างคน ชุมชน และนิเวศให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ข้อค้นพบที่มีนัยยะสำคัญของงานวิจัยนี้คือ สิทธิชุมชน เป็นสิทธิส่วนรวมของคนในชุมชนอีสานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ ป่า ที่แยกไม่ออกจากจิตสำนึกร่วมในชาติพันธุ์ ไทย-ลาว ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการรับรู้ ใช้ประโยชน์จากภาษาวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม อันแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนอีสาน

นอกจากนี้ยังได้พบว่า อำนาจในการจัดการทรัพยากรและการดำรงอัตลักษณ์ของชุมชนอีสาน มีที่มาจากสิ่งเหนือธรรมชาติ และประสบการณ์ในชุมชน โดยได้มีการสืบทอดปลูกฝังอุดมการณ์สิทธิชุมชน ผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันผู้อาวุโส สถาบันเครือญาติสถาบันศาสนา และความเชื่อ

ปภัตสร เขียรปัญญา และคณะ (2547 : 79 – 80) ได้ทำการศึกษาเรื่องสิทธิชุมชนมอญ : กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพ ที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า สิทธิชุมชนของมอญมีพื้นฐานความคิดจากความเชื่อเรื่องผี และพระพุทธศาสนา ความเป็นชุมชนมอญตั้งอยู่บนสำนึกในอัตลักษณ์ที่เด่นชัดของชาวมอญ

โครงสร้างอุดมการณ์อำนาจและความสัมพันธ์ของชุมชนตั้งแต่ระดับครอบครัวมีผีเรือน สายตระกูลมีผีบรรพบุรุษ หมู่บ้านมีผีศาลเจ้า กลุ่มหมู่บ้านหรือท้องถิ่นต่าง ๆ มีวัด สิทธิที่พบได้แก่ สิทธิในการใช้ภาษา ได้รับความคุ้มครองจากชุมชนในการนับถือศาสนา ในการตั้งชุมชน ในการเลือกผู้นำชุมชน ในการได้รับความยุติธรรม สิทธิของผู้มาก่อน ของผู้ทำประโยชน์ตามความจำเป็น ในการจัดการทรัพยากรสาธารณะ

ชลธิรา สัตยาวัฒนา และคณะ (2547 : 88 – 92) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สิทธิชุมชนท้องถิ่นบ้านครัว กรณีการสร้างทางคั่นทับชุมชน พบว่า ชาวบ้านครัวยังคงเผชิญกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการปรับตัวทางอาชีพ แม้การผลิตผ้าไหมซึ่งเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้านยังคงมีอยู่ไม่มากนัก อย่างไรก็ตามชาวบ้านครัวยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีของตนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ทำให้ชาวชุมชนสามารถร้อยรัดเกาะเกี่ยวรวมตัวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ก่อให้เกิดพลังของชุมชนที่สะท้อนถึงการพึ่งพาตนเอง การใช้ภูมิปัญญาของตนเองในการเลือกตัดสินใจใช้สิทธิชุมชนวินิจฉัย เพื่อดำรงไว้ซึ่งความเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง อันเป็นแบบอย่างที่ดีเด่นของ “ชุมชนเข้มแข็ง” ในปัจจุบัน

และยังพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชน มีที่มาจากการตระหนักในสิทธิของคนอย่างจริงจัง และการยืนยันถึงความชอบธรรมแห่งการดำรงอยู่ของชุมชนนี้ ภายใต้พื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แสดงความเป็นชุมชน และความเข้มแข็งของกระบวนการพิทักษ์สิทธิ การดำรงอยู่ของชุมชน โดยองค์กรชุมชน และผู้นำชุมชน ในการศึกษากรณีความขัดแย้งระหว่างรัฐและชุมชนอื่น ๆ ก็พบเช่นเดียวกันว่า เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่รัฐมิได้ให้คุณค่ากับความสำคัญของชุมชนวัฒนธรรมชุมชน องค์กรชุมชน รวมทั้งการจัดการชีวิตทางสังคมของชุมชน

เลิศชาย ศิริชัย และคณะ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องสิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ จากผลการวิจัยพบว่าชุมชนท้องถิ่นภาคใต้มีฐานทรัพยากรหลายอย่างที่เป็พื้นฐานสำคัญสำหรับการก่อเกิด การดำรงอยู่และการพัฒนาชุมชนต่างๆ ทั้งฐานทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นทะเลภูเขา ป่า ที่ราบลุ่มแม่น้ำ เป็นเหตุให้เกิดชุมชนมากมายโดยอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรเหล่านี้

ชุมชนหมู่บ้านอยู่กับฐานทรัพยากรธรรมชาติโดยการจัดความสัมพันธ์ในลักษณะที่ถือได้ว่าเป็น “สิทธิชุมชน” ที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณซึ่งเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กันขององค์ประกอบด้านภูมิปัญญาในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนไปถึงองค์ประกอบด้านอำนาจของชุมชนในการจัดการดูแลเรื่องการใช้ทรัพยากรดังกล่าว

วิยุทธ จำรัสพันธุ์ และประสิทธิ์ คุณรัตน์ (2543 : 279 – 280) อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บรรณาธิการ) ได้ทำการศึกษาเรื่องชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในภาคอีสาน

ผลการวิจัยพบว่าแท้จริงแล้วชุมชนต่างๆ นั้นมีความสามารถในระดับหนึ่งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยมีหน่วยในการจัดการที่เป็นแกนหลักมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์ของชาวบ้านในชุมชน บนฐานคิดการอยู่ร่วมกันของคนกับธรรมชาติ ซึ่งอาจแตกต่างจากฐานคิดของรัฐที่เน้นการเข้าควบคุมทรัพยากร ภายใต้อกรอบกฎหมายและแบ่งแยกชุมชนออกจากทรัพยากรธรรมชาติที่รัฐอ้างว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ โดยมีกฎหมายที่ออกโดยรัฐรับรอง แต่แทนที่จะคำนึงถึงความยุติธรรมในการได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มคนต่าง ๆ ดูเหมือนว่าการดำเนินการที่ผ่านมา รัฐได้จัดการทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะที่เอื้อประโยชน์แก่คนส่วนน้อยที่อยู่ในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และคนที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง มากกว่าคนส่วนใหญ่ที่เป็นชาวบ้านในชุมชนชนบทต่างๆ ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรได้นำไปสู่ข้อขัดแย้งระหว่างรัฐและชุมชนตลอดมา

เทียบ เหล่าสุวรรณ (2541 : บทคัดย่อ) เรื่องลักษณะ องค์ประกอบของการจัดการธุรกิจขององค์กรชุมชนในชนบทที่สามารถพึ่งตนเองได้ในทางธุรกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์การเกษตรทำนางแนว จำกัด ตำบลทำนางแนว อำเภอบางบาล จังหวัดขอนแก่น พบว่าสหกรณ์ฯ มีการพัฒนามาจากกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ ที่ชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของปัญหา มีส่วนริเริ่มกันเอง โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ใช้กลุ่มเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนประกอบธุรกิจภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจ 3 ขา คือ ทุน การผลิต ตลาด หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แนวคิดเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง ที่ชาวบ้านบริหารจัดการกันเองได้ โดยเน้นการจัดการ 3 ด้าน คือการจัดการเงินทุน การจัดการผลิตและการแปรรูป การจัดการตลาด สหกรณ์ฯ เน้นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยการสรุปบทเรียนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ผสมผสานกับการจัดการสมัยใหม่ ที่กระทำผ่านขั้นตอนการจัดการ คือการตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินการตามแผนและการควบคุมตรวจสอบ โดยทุกขั้นตอนจะมีกระบวนการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสอดคล้องอยู่ การจัดการของสหกรณ์แห่งนี้ มีลักษณะโดดเด่นและเอื้อต่อการพึ่งตนเองได้ คือเป็นการจัดการที่เน้นความหลากหลายของกิจกรรม ทำให้ตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้ เป็นการจัดการที่เน้นการพัฒนาแบบสมดุล โดยเน้นการพัฒนาด้านวัตถุประสงค์ควบคู่กับการพัฒนาจิตสำนึก เน้นการใช้ทรัพยากรจากท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทรัพยากรจากภายนอกจะเข้ามาต่อเมื่อเห็นว่ามีเหมาะสมและไม่เป็นอุปสรรคต่อการพึ่งพาตนเอง เน้นการพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และเน้นการจัดการอย่างมีระบบ ทำให้ประสบความสำเร็จในธุรกิจและสร้างอำนาจต่อรองกับคนภายนอกได้

นดา คำรหัสเลิศ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า

ประชาชนในชุมชนบ้านครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง โดยไม่ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน สถานภาพในการครองครองที่อยู่อาศัย และสถานภาพในชุมชน ส่วนสาเหตุอื่นๆ ที่ทำให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน คือ ประชาชนมีความรักและผูกพันกับชุมชน ต้องการให้ ชุมชนของตนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เป็นต้น และสาเหตุที่ทำให้ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน คือ การไม่เป็นประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ไม่มีเวลาร่วม กิจกรรม เป็นต้น

วิภาณุ คงจันทร์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาศักยภาพในการจัดการปัญหาสาธารณสุขตามวิถีชาวบ้าน กรณีศึกษาการ จัดการภัยแล้งในตำบลเสื่อไถ่ อำเภอบางบาล จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการแก้ปัญหากลุ่มภัยแล้งในตำบลเสื่อไถ่สามารถแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การแก้ปัญหโดยวิธีเฉพาะหน้า 2) การแก้ปัญหผ่านประเพณีความเชื่อ พื้นบ้าน 3) การแก้ปัญหโดยความร่วมมือและพึ่งพากันเองภายในชุมชน 4) การแก้ปัญห ผ่านโครงการของรัฐหรือองค์กรภายนอกชุมชน ซึ่งกระบวนการและผลจากรูปแบบการแก้ปัญห ดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าศักยภาพในการจัดการปัญหาสาธารณสุขร่วมกันของชาวบ้านในระดับ ชุมชนนั้น มีทั้งปัจจัยที่เป็นทุนหนุนเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ดังนี้ 1) ไม่ได้ใช้โครงสร้างการสื่อสารสาธารณสุขที่มีในการปรึกษาปัญหาสาธารณสุขมากนัก 2) ขาดการระดมความคิดเห็น ใคร่ครวญ หาทางออก และตัดสินใจร่วมกันระดับชุมชน 3) ผู้นำมีความสำคัญในการกระตุ้นริเริ่มสร้างสรรค์การทำงานส่วนรวม 4) แม้กรอบความคิดของคนในชุมชนจะยังคาดหวังความช่วยเหลือในการแก้ปัญหจากภายนอกแต่ก็เริ่มเรียนรู้ถึงพลังที่เกิดจากการรวมตัวกันของคน ในชุมชน 5) สถาบันของชุมชน (เช่น วัด โรงเรียน) มีบทบาทเป็นศูนย์กลางของการทำงาน ส่วนรวม 6) ตำนกความเป็นชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญของความร่วมมือกัน

สุพัต เมืองศรีนุ่น (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทและศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการปัญหาทรัพยากรท้องถิ่น กรณีศึกษา : การปลูกข้าวหอมมะลิในพื้นที่ดินเค็ม อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาความเข้มแข็งของกลุ่มต่างๆ พบว่า เป็นกลุ่มที่มี ผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จ หากกลุ่มมีศักยภาพและมีความ เข้มแข็งจะทำให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพ ถือได้ว่าการก่อเกิดขององค์กร ชุมชนดังกล่าวเป็นการรวมตัวกันของเกษตรกรเพื่อจัดการปัญหาทรัพยากรและปัญหาที่เกิดขึ้น ในท้องถิ่น และองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นจะเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการปลูกข้าวหอมมะลิ ของเกษตรกรบ้าน สัมฤทธิ์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

สมชาย วิริกรรมกุล (2543 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา : ป่าชุมชนบ้านโคกสันติสุข ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ปัจจัย ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน พบว่า อายุ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ป่าชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน อยู่ในระดับสูง อาชีพ ระยะทางจากบ้านถึงป่าชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง เพศ สถานภาพในชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชุมชน อยู่ในระดับต่ำ ส่วนปัจจัยทางด้านระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว สถานภาพสมรส รายได้ครอบครัวต่อปี และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ด้านปัญหาอุปสรรคในการจัดการ ป่าชุมชน พบว่ายังมีปัญหาเรื่องความไม่สมบูรณ์ของป่า การถูกบุกรุกถางป่า ไฟป่า แนวเขตไม่ ชัดเจน ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องอุปกรณ์ พันธุ์ไม้และความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน

ชาญเดช เจริญวิริยะกุล (2546 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่อง ผู้นำท้องถิ่นกับความเข้มแข็งของชุมชนชนบท จากผลการศึกษา ข้อมูลที่ได้จากผู้นำองค์กรชุมชน พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ตัวแปรด้านระดับความเป็นผู้นำ คือ ตัวแปรความพยายามในการทำงาน และตัวแปรด้านพฤติกรรมและประเภทของผู้นำคือ ตัวแปรการใช้อำนาจสมาชิกมากกว่าการใช้อำนาจของตนเอง ส่วนข้อค้นพบที่ได้จากข้อมูลที่ได้จากสมาชิกองค์กรชุมชน พบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ได้แก่ ตัวแปรด้านระดับความเป็นผู้นำ คือ ตัวแปรการเป็นที่พึ่งได้ และตัวแปรด้านพฤติกรรมและประเภทของผู้นำ คือตัวแปรความรับผิดชอบของผู้นำ ตัวแปรการเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ตัวแปรความกล้าในการตัดสินใจ ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนที่ได้มาจากข้อมูลผู้นำท้องถิ่น คือ ตัวแปรที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ตัวแปรระดับความเป็นผู้นำ ตัวแปรด้านทัศนคติต่องานพัฒนาชุมชน และตัวแปรด้านงานพัฒนาชุมชน ข้อมูลหนึ่งจากประชาชนชี้ให้เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ตัวแปรด้านระดับความเป็นผู้นำ คือ ตัวแปรการทำงานอย่างซื่อสัตย์การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ตัวแปรด้านพฤติกรรมและประเภทของผู้นำ คือ ตัวแปรการเป็นปากเป็นเสียงแทนชาวบ้าน การปฏิบัติการกิจที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จและการเต็มใจให้ชาวบ้านร่วมกิจกรรม และตัวแปรด้านคุณสมบัติของผู้นำในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน คือ ตัวแปรมีโอกาสปรับทุกข์กับชาวบ้าน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุมรดกประสงคของพระราชบัญญัติสภาพองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาตำบลสุขเกษม อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ซึ่งได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา ซึ่งเลือกตัวอย่างสัมภาษณ์ จำนวน 9 คน จากประชากรที่ใช้ในการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุมรดกประสงค์ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับการบังคับใช้ และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาพองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน โดยมีแนวการสัมภาษณ์ดังนี้

- 1) ความเป็นมาและความร่วมมือของชุมชน
- 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบรรลุมรดกประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาพองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 เมื่อนำมาใช้กับชุมชน
- 3) ปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาพองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มาใช้กับชุมชน
- 4) ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขต่อปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาพองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษารัชนี ผู้วิจัยได้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีด้วยกัน คือ

3.1 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษารวบรวมจากตำรา เอกสาร ผลงานวิจัย รายงาน และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.2 การสัมภาษณ์ (Interview) เนื่องจากการศึกษารัชนีเป็นการศึกษาในพื้นที่ตำบลสุขเกษม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา จึงใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) โดยจะสัมภาษณ์ผู้ที่ถือว่าเป็นผู้นำชุมชน ที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ซึ่งได้แก่ นายกองดีการบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน

3.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) กล่าวคือ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมควบคู่ไปกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเมื่อประชาชนมีการพบปะพูดคุยกันและผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมอยู่ด้วย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ในประเด็นความเป็นมาและความร่วมมือของชุมชน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบรรลุวัตถุประสงค์ ปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขต่อปัญหา และอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์การชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน มาจัดระเบียบแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามกรอบประเด็นของการศึกษา จากนั้นจึงนำข้อมูลมาเขียนเรียบเรียง เพื่อหาความสัมพันธ์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งหาคำตอบและข้อสรุปทั้งหมด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของการวิจัย “การศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุดุสิตประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาดำบลสุขเกษม อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา” ประกอบด้วยการนำเสนอออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 สภาพข้อมูลพื้นฐานของกรณีศึกษา โดยผู้วิจัยจะเสนอเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุดุสิตประสงค์ของ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 โดยผู้วิจัยจะเสนอเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยภายในชุมชน

2.2 ปัจจัยภายนอกชุมชน

2.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยของชุมชนกับการนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน

ตอนที่ 1 สภาพข้อมูลพื้นฐานของกรณีศึกษา

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ตำบลสุขเกษม เป็นตำบลที่แบ่งแยกเขตการปกครองออกจากตำบลตูม มีหมู่บ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบ 11 หมู่บ้าน เหตุที่ได้ชื่อว่า “ตำบลสุขเกษม” เพราะประชาชนในเขตตำบลมีหน้าตาเข้มแข็ง แจ่มใส จิตใจเบิกบาน และชอบสนุกสนาน จึงตั้งชื่อว่า “ตำบลสุขเกษม” โดยมีนายสามารถ ทรงศีล เป็นกำนันตำบลสุขเกษมคนแรก

ตำบลสุขเกษมมีลักษณะพื้นที่ด้านทิศเหนือของตำบลเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองส่งน้ำลำพระเพลิง และถนนเลียบบคลองส่งน้ำตัดผ่านประมาณ 3.5 กิโลเมตร มีห้วยลำพระเพลิงและคลองตะกุด ไหลรอบแนวเขตตำบลและตัดผ่านตำบล ส่วนพื้นที่ด้านทิศใต้ของตำบลเป็นที่ราบสูงติดกับเขาคำแยและเขาภูหลวง มีทางหลวงหมายเลข 2072 ตัดผ่านประมาณ 5 กิโลเมตร ตำบล

สุขเกษมแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 4,845 คน มีจำนวนครอบครัว 1,246 ครัวเรือน โดยอาชีพส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพในภาคเกษตร โดยมีอาชีพทำนา จำนวน 402 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 32.26 ของครัวเรือนทั้งหมดในตำบล อาชีพรับจ้าง 247 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.82 อาชีพทำไร่ 154 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.35 อาชีพทำสวน ครัว 109 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.74 และอาชีพอื่น ๆ คือ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ค้าขาย รับราชการ เลี้ยงสัตว์ และอื่นๆ ตามลำดับ โดยอาชีพในภาคเกษตรส่วนใหญ่ คือ ปลูกข้าว เป็นอันดับหนึ่ง ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง มะม่วง ทุเรียน ทำข้าวเม่าอ่อน เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง ตามลำดับ ตำบลสุขเกษมมีพื้นที่ทั้งหมด 20,662.4 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,914 ไร่ โดยมีพื้นที่ ในการทำการเกษตรทั้งหมด 10,210 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ทำไร่ 6,712 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 51.97 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ทำนาจำนวน 3,293 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.49 พื้นที่ทำสวนครัว คิดเป็นร้อยละ 1.39 พื้นที่เลี้ยงสัตว์ 25 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.19 และอื่นๆ

ปัญหาของตำบลสุขเกษม ในด้านการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพทางการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 35 ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และต้องเช่าที่ดินทำกิน จึงทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และประชาชนยังขาดการประกอบอาชีพเสริม ในด้านการพานิช ยังขาดตลาดรองรับผลผลิตและตลาดกลางในการจำหน่ายผลผลิต ประชาชนขาดความรู้ในการบริหารจัดการและความรู้ความเข้าใจในการเพิ่มผลผลิต ส่วนปัญหาการทำงาน ประชากรร้อยละ 60 ว่างานหลังฤดูเก็บเกี่ยว ไม่มีอาชีพเสริมรายได้ ปัญหาด้านการศึกษา คือนักเรียนส่วนใหญ่จะเดินทางไปเรียนหนังสือนอกพื้นที่ โดยเฉพาะในอำเภอ เนื่องจากในเขตตำบลสุขเกษมไม่มีโรงเรียนในระดับมัธยม ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการพัฒนา ประชาชนยังสนใจในการพัฒนาน้อย ยังมีการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งโดยทั่วไป หน่วยงานของรัฐยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีแก่ประชาชน ประชาชนไม่ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและหลักการในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่น ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ครั้งที่ผ่านมาเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2548 มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษมทั้งสิ้น 3,609 คน และมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งในครั้งนั้นจำนวน 2,737 คน คิดเป็นร้อยละ 75.83 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด บัตรที่ใช้ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นบัตรดีจำนวน 5,253 ใบ เป็นบัตรเสียจำนวน 207 ใบ จำนวนบัตรเสียคิดเป็นร้อยละ 3.79 ข้อมูลในการเลือกตั้งท้องถิ่นในครั้งที่ผ่านมา เมื่อคิดเป็นจำนวนร้อยละของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ร้อยละ 75.83 นั้น ยังถือว่าผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งยังอยู่ในระดับที่สูงพอสมควร แต่ก็ยังมีผู้ที่ไม่มาใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ถึง 872 คน

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551

การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่สนับสนุน ส่งเสริม และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน ที่นำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย การร่วมมือกันในสังคม และปัจจัยความขัดแย้งภายในชุมชน ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยภายในชุมชน

จากกรณีศึกษาเป็นปัจจัยภายในชุมชน โดยอาจจะเป็นทั้งปัจจัยภายในตัวบุคคล และปัจจัยภายในชุมชน ซึ่งปัจจัยต่างๆ มีผลทั้งในทางบวกคือเข้าร่วมในกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชนและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม และผลในทางลบคือไม่สนใจใดๆ และไม่รวมกิจกรรมของสภาองค์กรชุมชน

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยภายในชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับการบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ดังนี้

2.1.1 เวลาว่างของชุมชน เป็นเวลาว่างที่ว่างจากภารกิจอาชีพงานประจำที่ต้องทำ ถ้าเป็นกรณีของแม่บ้านต้องรวมถึงงานบ้านงานในครอบครัวด้วย ถ้าประชาชนมีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพจึงจะสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ควบคู่กับการรับจ้าง ดังนั้นจึงมีเวลาน้อย การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ จึงค่อนข้างน้อยหรือเข้าร่วมกิจกรรมบ้างแล้ว แต่ไม่สามารถทำกิจกรรมได้ต่อเนื่อง ดังที่นายวิเชียร พร่องพรมราช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 เล่าให้ฟังว่า “ชาวบ้านเขาไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมอะไรทำไร่หฺลือก เขาทำงานกันมาเหนื่อย เขาก็ไม่อยากจะออกมาแล้ว” เช่นเดียวกับนางจำเนียร เขียนสระน้อย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ที่ได้กล่าวว่า “ตอนกลางวันเขาไปทำไร่นากันหมด เขาไม่มีเวลาว่างกันหรอก” เวลาว่างนี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลตั้งแต่ระดับการมีส่วนร่วม การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือเข้าร่วมบ้างแล้วแต่ขาดความต่อเนื่อง

2.1.2 ตำแหน่งทางสังคม ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. ครู อาจารย์ เป็นต้น พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนส่วนใหญ่ ประชาชนจะคัดเลือกบุคคลที่มีตำแหน่งทางสังคมดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรม ดังที่นายรัตฉัตรพรมราช สมาชิก อบต. หมู่ที่ 9 ได้กล่าวไว้ว่า “เวลาเขามีงานประชุมอะไรที่ อบต. ก็เห็นมีแต่

ผู้ใหญ่ อบต.(สมาชิก อบต.) อสม. นั้นแหละที่มาประชุม” เพราะเนื่องจากบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่ยอมรับในกลุ่มของประชาชน

2.1.3 ประเภทของกิจกรรม ตามที่นายประคอง พงษ์สูงเนิน กำนันตำบลสุขเกษม เล่าให้ฟังว่า “งานที่อำเภอหรือ อบต. จัด ชาวบ้านไม่ค่อยอยากมาร่วม ถ้าเขาไม่ได้ประโยชน์เขาก็ไม่ยอมมา บางเรื่องมาแล้วก็ฟังไม่เข้าใจ อย่างเรื่องประขามติ เรื่องเลือกตั้ง สส. สว. แต่ว่าถ้าเป็นงานของหมู่บ้าน จะมาช่วยงานกันทุกบ้าน อย่างงานบวช งานแต่ง งานทอดผ้าป่า งานอะไรก็ตามที่ชาวบ้านเขาทำกันเอง” กิจกรรมของชุมชนส่วนใหญ่ที่จะมีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมประเภทรื่นเริง หรืองานบุญตามประเพณีต่างๆ เช่น งานทอดผ้าป่า งานเทศมหาชาติ งานทำบุญตักบาตรเทโว และการช่วยเหลืองานบุญต่างๆ ของเพื่อนบ้าน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้นที่มีลักษณะเป็นการให้ความรู้ทางวิชาการ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนารายได้ ประชาชนมักไม่ค่อยให้ความสำคัญ เพราะประชาชนมองว่าจะไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว จะมีเพียงแต่ผู้แทนของชุมชนเข้าร่วมในกิจกรรมเท่านั้น

2.1.4 ความต้องการบริการของรัฐ ได้แก่ความต้องการกิจกรรมโครงการงบประมาณหรือวัสดุอุปกรณ์ เพื่อสนับสนุนหรือพัฒนาความเป็นอยู่ของคน โดยต้องการให้รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุน เช่น ความต้องการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การต้องการวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมแซมบ้านที่ทรุดโทรม ความต้องการมีระบบประปาใช้ ต้องการให้ขยายเขตไฟฟ้า หรือต้องการให้ตัดถนนเข้าในหมู่บ้าน เป็นต้น ตามที่นายประคอง พงษ์สูงเนิน กำนันตำบลสุขเกษม เล่าให้ฟังว่า “ถ้าชาวบ้านอยากได้ เขาถึงจะไป อย่างเบี้ยยังชีพคนก็ไปประชุมกันเยอะ อย่างเวลา อบต. ออกมาประชาคม ชาวบ้านก็จะไปร่วมประชุมขอโครงการ” สอดคล้องกับที่นายชิน สุขตะกู นายก อบต.สุขเกษม ที่ได้กล่าวว่า “เวลานายกออกไปประชาคมที่ไร ชาวบ้านก็จะพากันมาขอโน้นขอนี้เต็มไปหมด” ความต้องการดังกล่าวส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วม ในระดับการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เนื่องจากความต้องการต่างๆ เป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน

2.1.5 ทศนคติ เป็นทัศนคติของคนส่วนใหญ่ในชุมชนที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือของรัฐจัดขึ้น จากการศึกษาพบว่ากลุ่มคนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้น เนื่องจากคิดว่าไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อคุณภาพชีวิตของเขา ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าตนเองจะไม่ได้รับอะไรจากกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้น สำหรับกิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมมากกว่าคือกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นกันเองไม่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐ โดยส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมรื่นเริง โดยประชาชนมีทัศนคติต่อกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นคือสามารถเข้ามามีส่วน

ร่วมคิด ร่วมทำได้ เพราะกลุ่มคนที่ดำเนินกิจกรรมเป็นเหมือนเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง ต่างจากกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐจัดประชาชนจะรู้สึกว่าเป็นเพียงผู้รับบริการเท่านั้น ไม่มีโอกาสร่วมคิด ร่วมบริหารกิจกรรมนั้นเท่าใดนัก จึงไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ดังที่นางจำเนียร เขียนสระน้อย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 เล่าให้ฟังว่า “ถ้าเป็นงานประเพณี งานบุญ ชาวบ้านก็จะมาช่วยงานกันดี เพราะมันเป็นงานแบบที่แบบน้องกัน แต่ถ้าเป็นงานที่อำเภอจัด ชาวบ้านบอกว่ามันเป็นงานของเขา ชาวบ้านเลยไม่ค่อยสนใจ ยิ่งเรื่องป่าไม้ เรื่องธรรมชาติ ที่เขามารณรงค์ให้อนุรักษ์ยังไม่มีใครสนใจ หรือ อบต. มาทำถนนคอนกรีต ก็ไม่ค่อยมาดู มาตรวจสอบกัน”

2.1.6 อาชีพ ได้แก่อาชีพที่ทำอยู่เป็นประจำทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร เนื่องจากมีบางกลุ่มประกอบอาชีพอื่นนอกจากการเกษตร เช่น รับจ้าง ค้าขาย เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของบุคคล จะเกี่ยวข้องกับอาชีพที่ตนทำอยู่เป็นประจำ จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรม เช่น ผู้ที่มีอาชีพทำนา จะสนใจในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการใช้ปุ๋ย การเพิ่มการผลิต การช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อน เป็นต้น ตามที่นายสะอาด ลีจันทิก รองประธานสภา อบต. สุขเกษม กล่าวไว้ว่า “ตอนที่จัดอบรมทำปุ๋ย มีคนมาร่วมกันมากกว่าทุกครั้ง” ซึ่งสอดคล้องกับนายวิเชียร พร่องพรมราช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ที่ได้กล่าวว่า “ตอนจะมาสอนทำปุ๋ย คนจะออกไปดูกันเยอะ เพราะคนแถวนี้เขาปลูกข้าวปลูกมันกัน” สำหรับผู้ที่มีอาชีพรับจ้างเป็นหลัก มักไม่ค่อยเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ ของชุมชน เนื่องจากคิดว่าอาชีพของตนจะไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ จากการเข้าร่วมกิจกรรม ปัจจัยในเรื่องอาชีพจึงส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมมากพอสมควร

2.1.7 ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมของรัฐ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมของภาครัฐมักจะเป็นคนเดิมที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมมาแล้ว จะไม่ค่อยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมหน้าใหม่ในกิจกรรมของรัฐมากนัก โดยผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรมอยู่เสมอมักเกิดจากความสนใจส่วนตัวหรือเป็นบุคคลที่เจ้าหน้าที่รัฐคัดเลือกให้เข้าร่วมกิจกรรม ดังที่นายชิน สุขตะคุณายก อบต.สุขเกษม ได้กล่าวว่า “จัดประชุมที่ไรก็มีแต่คนหน้าเดิมๆ มา”

2.1.8 การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร จากการศึกษาพบว่า ถ้ากลุ่มนั้นมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกไม่ว่าวิธีใด ใช้สื่อชนิดก็ตาม กลุ่มนั้นจะมีการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมากกว่า เหตุเป็นเพราะการติดต่อสื่อสารกับคนภายนอกชุมชนหรือนอกตำบล ทั้งการพูดคุยกับคนรู้จัก การค้าขายนอกพื้นที่ หรือแม้กระทั่งการพูดคุยกับบุคคลภายนอกที่เข้ามาในชุมชน คนกลุ่มนี้จะทราบถึงการดำเนินงานต่างๆ ของชุมชนอื่น หรือเขตตำบลอื่น เมื่อทราบว่าชุมชนใดตำบลใดทำกิจกรรมอะไรประสบผลสำเร็จเพียงไร จะทำให้เกิดความต้องการที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนของตนบ้าง ตามที่นายหวั่น เกิดมงคล ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 เล่าให้ฟังว่า “ก็มีคนเขามาเล่าให้ฟัง

เหมือนกัน ว่าตำบลตุม(ตำบลข้างเคียง) จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์กัน เขาก็อยากจะทำบ้างก็เลยมาเสนอ ผู้ใหญ่” และพัฒนาไปถึงการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ในชุมชนด้วย

2.1.9 โอกาสที่จะได้รายได้ ปัจจัยนี้คือโอกาสที่จะได้รับรายได้จากการทำงาน เช่น ในฤดูเก็บเกี่ยว ที่คนส่วนใหญ่มักจะออกไปทำงานทั้งวัน จึงไม่สามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของ ชุมชนได้ หรือบุคคลที่มีอาชีพรับจ้างต้องหาเงินเลี้ยงปากท้องจึงไม่ให้ความสนใจที่จะเข้าร่วม กิจกรรมใดๆ ดังที่นายวิเชียร พร่องพรมราช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 เล่าให้ฟังว่า “ช่วงหน้านา (ช่วง ฤดูทำนา) เขาไม่มาประชุมอะไรกันหรอก เสียเวลาทำมาหากินเขา”

2.2 ปัจจัยภายนอกชุมชน

เป็นปัจจัยภายนอกชุมชนที่เป็นกรณีศึกษา ซึ่งมีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งด้านบวก คือสร้างโอกาสหรือสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม และในทางตรงกันข้ามอาจมีผลในทางลบคือ การขัดขวางหรือทำลายโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ผลการศึกษาพบว่าปัจจัย ภายนอกที่เกี่ยวข้องได้แก่

2.2.1 เจ้าหน้าที่ของรัฐ จากผลการศึกษาพบว่าถ้าเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่ส่งเสริม ประชาชนมีความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม การร่วมกิจกรรมของประชาชน และเห็น ความสำคัญของการมีส่วนร่วม จะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมและการ รวมกลุ่มทำกิจกรรมของประชาชน แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติพอเพียง หรือไม่ใช้วิธีการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนที่เหมาะสม ข่อมเป็นปัจจัยที่ทำลายโอกาสการมีส่วน ร่วมของประชาชน และอาจทำให้ประชาชนขาดความเข้าใจในเชิงวิชาการที่ถูกต้องในด้านการ รวมตัวกันของประชาชน สิทธิชุมชน และความสำคัญของความเป็นชุมชน ดังที่ นายวิโรจน์ ปัทมโรจน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 เล่าให้ฟังว่า “พวกพัฒนากร หรือ อบต. ก็มาบอกแต่ชาวบ้านให้ เขียนตาม ให้ลอกตาม ทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยได้คิดอะไร บางครั้งก็แค่มาเซ็นชื่ออย่างเดียว เคี้ยวจะ ทำให้หมด” ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายประคอง พงษ์สูงเนิน กำนันตำบลสุขเกษม ที่กล่าว ว่า “เจ้าหน้าที่เขามาทำให้หมด ชาวบ้านเลยไม่ค่อยได้คิดทำอะไรเอง”

2.2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนที่สุดและเป็น หน่วยงานที่มีความสามารถด้านทรัพยากรมากที่สุดในตำบล ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ ตามที่ นางจำเนียร เขียนสระน้อย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ได้กล่าวว่า “ถ้า อบต. เขาให้เงินมาช่วย จะได้ง่าย ขึ้นไม่ต้องไปขอมจากที่อื่น” ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญมากในการส่งเสริม การรวมตัวกันของชุมชน การทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ยิ่งโดยเฉพาะในแต่ละชุมชนมีตัวแทน

ของคนเข้าไปทำหน้าที่ในการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยแล้ว ยิ่งทำให้เพิ่มบทบาทอำนาจต่อรองของประชาชนในชุมชนในการที่จะให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน และร่วมกันพัฒนาชุมชนไปเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้

2.2.3 ข้อมูลข่าวสารจากภายนอก จากผลการศึกษาพบว่าข้อมูลข่าวสารจากภายนอกชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนมีความต้องการและสนใจในการที่จะมีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ทั้งที่เป็น วิทยู โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ บุคคลภายนอกชุมชนที่ออกไปรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอก หรือบุคคลภายนอกที่เข้ามาบอกเล่าข่าวสารภายในชุมชน ตามที่ นายหวัน เกิดมงคล ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 เล่าให้ฟังว่า “พอชาวบ้านเห็นข่าวในโทรทัศน์ เห็นเขาทำอะไรกัน ในโทรทัศน์ ก็มาบอกผู้ใหญ่ว่าทำไมไม่ทำอย่างนี้ ไม่อย่างนั้น” ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้มีส่วนทำให้ชุมชนเกิดความต้องการเรียนรู้ ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นการประชาสัมพันธ์จากวิทยุ โทรทัศน์ถึงความสำเร็จในการรวมตัวกันของชุมชนอื่นจนทำให้เกิดความความต้องการที่จะประสบความสำเร็จบ้าง หรือการไม่ต้องการล้มเหลวเหมือนอย่างชุมชนอื่น เป็นต้น

2.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551

จากผลการศึกษาพบปัจจัยที่เกิดจากพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ดังนี้

2.3.1 การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล จากการศึกษาพบว่าในกระบวนการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลต้องเกิดจากการประชุมปรึกษาหารือกันของผู้แทนชุมชนในตำบลมาร่วมประชุมกัน ไม่น้อยกว่าร้อยละหกสิบของผู้แทนชุมชนทุกประเภทจึงจะเป็นองค์ประชุม และต้องเห็นสอดคล้องกันในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ไม่น้อยกว่าร้อยละหกสิบของผู้แทนชุมชนทุกประเภทในตำบล ซึ่งการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลนั้นจะให้เป็นไปตามความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น เป็นไปตามธรรมชาติสอดคล้องกับวิถีทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งจะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดีกว่าเนื่องจากเป็นความต้องการของประชาชนเองที่จะจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนขึ้น

การใช้เสียงส่วนมากในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล จึงเป็นการสร้างประชาธิปไตย โดยเป็นประชาธิปไตยตามวิถีทางของชุมชนเอง ทำให้เกิดความรู้สึกหวงแหนเป็นเจ้าของสภาองค์กรชุมชนตำบลที่ได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นมากกว่าการที่หน่วยงานของรัฐสร้างองค์กรหรือหน่วยงานมารองรับการดำเนินงานของชุมชน

สภาองค์กรชุมชนตำบลจึงไม่ใช่หน่วยงานของรัฐหรือการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาใหม่เพิ่มขึ้น แต่สภาองค์กรชุมชนเป็นสภาสำหรับประชาชนไม่ใช่ของรัฐหรือรัฐบาล เป็นเวทีการ

แลกเปลี่ยนความรู้ของคนในชุมชน โดยให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อชุมชน กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้ชุมชนได้มีตัวตนขึ้นเสริมสร้างองค์กรชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งเพื่อให้องค์กรชุมชนมีสถานภาพที่ชัดเจนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกับสถาบันต่างๆ ต่อไป

2.3.2 ผู้แทนของชุมชน โดยในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ได้กำหนดจำนวนและคุณสมบัติของผู้แทนชุมชนไว้ชัดเจนและเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการบรรจุดุลประสงค์ของสภาองค์กรชุมชน

1) จำนวนของผู้แทนชุมชน ในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนได้กำหนดให้มีผู้แทนชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในแต่ละหมู่บ้านหมู่บ้านละ 4 คน และผู้แทนชุมชนอื่นในตำบลชุมชนละ 2 คน ชุมชนอื่นซึ่งหมายถึงองค์กรชุมชนที่มีสมาชิกกระจายกว้างกว่า 1 หมู่บ้าน โดยให้ผู้แทนชุมชนเข้าเป็นสมาชิกในสภาองค์กรชุมชนตำบล เมื่อวิเคราะห์จากจำนวนของผู้แทนชุมชน ที่กำหนดจำนวนของผู้แทนไว้ชัดเจน ในแง่บวกทำให้การบริหารจัดการของสภาองค์กรชุมชนตำบลมีความสะดวกยิ่งขึ้น เนื่องจากจำนวนของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลอาจมีไม่มากทำให้คล่องตัว และการกำหนดจำนวนผู้แทนไว้ตายตัวก็ง่ายในการคัดเลือกผู้แทน เพราะทราบว่าจะต้องคัดเลือกผู้แทนในจำนวนเท่าใด

ส่วนในแง่ลบ กลับมองได้ว่าการกำหนดจำนวนผู้แทนของชุมชนไว้ตายตัวทำให้อาจไม่สอดคล้องกับวิถีของชุมชนหรือคติกาของชุมชนเองในการที่จะจัดการกับชุมชนของตนเอง เนื่องจากวิถีชีวิตของแต่ละชุมชนต่างกัน การกำหนดจำนวนไว้จึงอาจจะไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้ในบางชุมชน ยิ่งโดยเฉพาะเมื่อผู้แทนของชุมชนไม่ทำตามเจตนารมณ์ของชุมชนที่เขาทำหน้าที่อยู่ ทำให้การทำหน้าที่ไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชนก็เป็นได้

2) คุณสมบัติของผู้แทนชุมชน สภาองค์กรชุมชนตำบลได้กำหนดให้มีสมาชิกไว้ 2 ประเภท คือ สมาชิกซึ่งเป็นผู้แทนของชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและผู้แทนชุมชนอื่นในตำบล ที่ได้มีการคัดเลือกกันภายในชุมชน และอีกประเภทคือ สมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งคุณสมบัติของสมาชิกทั้งสองประเภท ที่ได้กำหนดไว้คือ ต้องเป็นผู้ที่อยู่อาศัยหรือมีทะเบียนบ้านอยู่ในตำบลนั้นไม่น้อยกว่า 1 ปี ไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิก อบต. นายก อบต. สมาชิกสภาเทศบาล นายกเทศมนตรี มีตำแหน่งหรือเป็นเจ้าของที่พรรคการเมืองในระยะ 1 ปี ก่อนการคัดเลือก และเคยรับสมัครเป็น สส. สว. สมาชิกขององค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือเข้ารับการสรรหาเป็น สว. ในระยะเวลา 1 ปี ก่อนการคัดเลือก รวมถึงการห้ามไม่ให้ไปช่วยเหลือผู้สมัครหรือสนับสนุนการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในทุกระดับ ก็คือการป้องกันสมาชิกของสภาองค์กรชุมชนเป็นหัวคะแนนนั่นเอง

การกำหนดคุณสมบัติเช่นนี้ ก็เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเมืองเข้ามาแทรกแซง ป้องกันกรณีที่ลงสมัครในตำแหน่งทางการเมืองแล้วไม่ได้รับการเลือกตั้ง มาใช้เวทีของสภาองค์กรชุมชนโดยหวังผลประโยชน์ทางการเมือง หรือที่เคยกล่าวกันว่าจะเป็นเวทีของผู้แพ้เลือกตั้งเพื่อแก้แค้นกันทางการเมือง ในแง่บวกเป็นวิธีการที่ดีที่ป้องกันไม่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองเข้ามาต้องการให้ผู้แทนของชุมชนเข้ามาเพื่อทำหน้าที่ให้ชุมชนเพื่อส่วนรวม แต่ในแง่ลบก็อาจเป็นการปิดกั้นผู้ที่มีความสามารถเข้ามาทำงานให้กับสภาองค์กรชุมชน ถึงแม้ผู้นั้นจะเคยเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองแต่เขาก็อาจจะเป็นผู้ที่ทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนหรือของชุมชนอย่างแท้จริงก็ได้

2.3.3 การกิจหรืองานของสภาองค์กรชุมชนตำบล พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ในมาตรา 21 กำหนดให้สภาองค์กรชุมชนมีภารกิจดังต่อไปนี้ การที่ใช้คำว่า “ภารกิจ” หมายถึง “งาน” ที่สภาองค์กรชุมชนตำบลร่วมกันทำ ไม่ใช่ “อำนาจหน้าที่” เหมือนที่ระบุไว้ในกฎหมายฉบับอื่น ส่วนใน(1)(2)(3) ของมาตรา 21 บัญญัติให้เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนเป็นผู้ทำ ร่วมมือกับองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการทำ เผยแพร่ สร้างความเข้าใจแก่สมาชิกรวม การระบุคำว่า “ร่วมมือ” โดยไม่ระบุว่าเป็นการ “มีส่วนร่วม” เนื่องจากการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวกับกฎหมายฉบับอื่น แต่การร่วมมือจะเป็นการร่วมมือเฉพาะการกระทำที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเท่านั้น ถ้าเห็นว่าการกระทำของรัฐหรือ อปท. ไม่เหมาะสมก็ไม่จำเป็นต้องร่วมมือ ใน(4)(5)(9) ได้กำหนดให้สภาองค์กรชุมชนตำบลเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขต่อ อปท. หรือหน่วยงานของรัฐ ใน(6) กำหนดให้ อปท. หรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหรืออนุญาตให้เอกชนดำเนินการในโครงการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต นำความเห็นจากการจัดเวทีปรึกษาหารือกันของประชาชนไปประกอบการพิจารณาด้วย ส่วนใน(10) ให้สภาองค์กรชุมชนตำบลวางกติกากในการดำเนินกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบลเอง เช่น เกี่ยวกับการประชุม งบประมาณ การตั้งคณะทำงาน การติดตามผล เป็นต้น ซึ่งใช้คำว่า “กติกาก” คือเน้นการตกลงร่วมกันของสภาองค์กรชุมชนตำบลนั้น ไม่ใช่ระเบียบของทางราชการ

จากภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบลที่กล่าวมา ลักษณะสำคัญของสภาองค์กรชุมชนนั้นจึงเป็นหน่วยงานส่งเสริมสนับสนุนประชาชน และเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขให้แก่หน่วยงานของรัฐ โดยให้มีการวางกติกากซึ่งเป็นของชุมชนเอง สภาองค์กรชุมชนจึงมีลักษณะเป็นที่ประชุมกันของชุมชนเพื่อที่จะร่วมปรึกษาหารือถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลและแก้ไขปัญหาร่วมกันมากกว่า จึงไม่ใช้การไปก่อตั้งหน่วยงานของรัฐเพิ่มขึ้น ไม่ต้องเสียงบประมาณ และกำลังคนเพิ่มขึ้นแต่เป็นการทำให้การประชุมกันของชุมชนมีความชัดเจนหรือมีกฎหมายรองรับ และสิ่งที่กลัวกันว่าสภาองค์กรชุมชนจะไปก้าวล่วงงานของส่วนราชการต่างๆก็จะไม่เกิดขึ้น

เนื่องจากว่าสภาองค์กรชุมชนตำบล ไม่มีอำนาจหน้าที่ใด ๆ มีเพียงภารกิจหรืองานที่ต้องให้ชุมชนร่วมกันทำเท่านั้น จึงไม่สามารถเข้าไปก้าวล่วงงานของหน่วยงานใด ๆ และการกำหนดให้สภาองค์กรชุมชนวางกติกาในการดำเนินกิจการของตนเอง เพื่อต้องการให้ชุมชนมีวิถีทางในการดำเนินงานที่ต่างกันตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน

เมื่อพิจารณาถึงภารกิจของสภาองค์กรชุมชนในด้านบวก สภาองค์กรชุมชนจะเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่นเอง โดยให้สถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด โรงเรียน เข้ามาร่วมใช้เวทีพูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน เป็นการเสริมสร้างองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อให้องค์กรชุมชนมีสถานภาพที่ชัดเจนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกับสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น และการที่สภาองค์กรชุมชนตำบลไม่มีลักษณะเป็นหน่วยงานราชการ ไม่มีอำนาจอะไร จึงไม่สามารถเข้าไปก้าวล่วงแทรกแซงหน่วยงานใด มีเพียงส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหา และแบ่งเบาภาระต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาในชุมชน

ในด้านลบอาจเกิดปัญหาการไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะเมื่อสภาองค์กรชุมชนมีอำนาจอะไรจะไปก้าวล่วงหรือไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทำงานร่วมกับ อปท. มีเพียงการร่วมมือกัน แต่ถ้าเกิดกรณีปัญหาว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการจะร่วมมือ อาจทำให้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของสภาองค์กรชุมชนก็ได้

2.3.4 ปัจจัยที่ช่วยเสริมการทำงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล ในการทำภารกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชน ในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 มีปัจจัยอื่นที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของสภาองค์กรชุมชน ดังนี้

1) **งบประมาณสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** โดยในกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สภาองค์กรชุมชนอยู่ในเขต อาจให้การอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของสภาองค์กรชุมชนตำบล เป็นเงินอุดหนุนทั่วไปตามที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะให้เงินอุดหนุนหรือไม่ให้ก็ได้ การอุดหนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงน่าจะมาจากการที่ อปท. เห็นประโยชน์ เห็นผลงาน และมีการสื่อสารสร้างความเข้าใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างองค์กรชุมชนกับ อปท. ซึ่งต่างมีการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่ใช่การพึ่งพาแบบอุปถัมภ์หรือบังคับ

ในด้านบวก ถ้า อปท. ให้ความสำคัญกับสภาองค์กรชุมชน จะนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วน ทำให้การบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนประสบผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น แต่ถ้ามองในด้านลบ อาจเป็นช่องทางนำไปสู่ความขัดแย้งได้ เพราะถ้า

อปท. ไม่เห็นความสำคัญของสภาองค์กรชุมชน มองว่าการทำงานของสภาองค์กรชุมชนเป็นตัวถ่วงการทำงานของ อปท. หรือผู้บริหารท้องถิ่นมีความขัดแย้งกับสมาชิกของสภาองค์กรชุมชน ยิ่งนำไปสู่ความแตกแยกที่รุนแรงของคนในชุมชนได้ และอาจนำไปสู่ความล้มเหลวของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐให้ความร่วมมือชี้แจงทำความเข้าใจตามที่สภาองค์กรชุมชนร้องขอ ซึ่งพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ได้กำหนดให้ อปท. หรือหน่วยงานของรัฐส่งเสริม สนับสนุน และให้ความร่วมมือ ตลอดจนชี้แจงทำความเข้าใจแก่สภาองค์กรชุมชนตำบลและชุมชนทุกประเภทตามที่ร้องขอ ซึ่งก็หมายถึงการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งไม่ได้จำกัดว่าจะชี้แจงต่อสภาองค์กรชุมชนอย่างเดียวแล้ว รวมทั้งชุมชนอื่น ๆ ที่อาจไม่อยู่ในสภาองค์กรชุมชนตำบลด้วย เพื่อป้องกันการเลือกปฏิบัติ

ในด้านบวก การกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเป็นการส่งเสริมการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลให้แก่หน่วยงานของรัฐ เพราะถือว่าองค์กรชุมชนเป็นตัวแทนของประชาชนในเขตพื้นที่ และการชี้แจงของหน่วยงานภาครัฐก็เป็นการส่งเสริมการทำงานของสภาองค์กรชุมชนด้วย ส่วนในด้านลบ ถ้าองค์กรชุมชนต้องการให้รัฐชี้แจงเปิดเผยข้อมูลข่าวสารในทุกเรื่อง อาจสร้างความไม่พอใจให้แก่หน่วยงานของรัฐได้ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารงาน ทั้งผู้บริหารและสมาชิกของ อปท. อาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างบุคคลสองกลุ่มก็เป็นได้ ในส่วนนี้จึงเป็นข้อที่ควรคำนึงถึงเมื่อนำไปปฏิบัติจริงในชุมชน

3) คณะกรรมการในการปฏิบัติภารกิจแทน ในการปฏิบัติภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบล อาจตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อปฏิบัติภารกิจแทนได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม การตั้งคณะกรรมการในลักษณะนี้จึงเป็นการตั้งคณะทำงานขึ้นมาดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบลก็ได้ แต่ไม่ใช่เป็นการตั้งคณะกรรมการบริหารมาทำงานแทนสภาองค์กรชุมชนตำบลในทุกเรื่อง ในเรื่องนี้จึงสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ให้ชุมชนตัดสินใจความเหมาะสมในการเลือกคณะทำงานให้เหมาะสมกับงานที่จะได้รับมอบหมาย

ในด้านบวก เป็นการทำให้การบริหารงานในกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบลมีความคล่องตัวขึ้น และผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานในแต่ละงานก็ไม่สามารถผูกขาดอำนาจได้ เนื่องจากเป็นการตั้งคณะทำงานมาดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น ส่วนในด้านลบ หากสภาองค์กรชุมชนมีระบบอุปถัมภ์ภายใน มีการเล่นพรรคเล่นพวก อาจเกิดการผูกขาดหน้าที่ในการดำเนินการกิจต่างๆ จนนำไปสู่การครอบงำของกลุ่มคนภายในสภาองค์กรชุมชน ทำให้ความ

เป็นชุมชนสูญเสียไป และเกิดความล้มเหลวในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในที่สุด ในทางปฏิบัติ จึงควรตั้งคณะทำงานให้น้อยที่สุดโดยให้ชุมชนร่วมกันทำหน้าที่ ร่วมกันตัดสินใจ เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอนจึงจะนำไปสู่ความสำเร็จของสภาองค์กรชุมชนได้มากกว่า การตั้งคณะทำงานขึ้นมาดำเนินการบ่อยครั้ง

2.3.5 การประชุมในระดับจังหวัดและระดับชาติ ในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ได้มีการกำหนดให้มีการประชุมร่วมกันของสภาองค์กรชุมชนตำบลในระดับจังหวัดและในระดับชาติ ไม่ใช่เป็นการตั้งสภาองค์กรชุมชนจังหวัด หรือสภาองค์กรชุมชนระดับชาติ โดยสภาองค์กรชุมชนจะมีระดับตำบลเป็นหลัก แต่จะเชื่อมโยงกันในระดับจังหวัดและระดับชาติ จึงไม่ได้เป็นการตั้งองค์กรขึ้นมาใหม่ ลดความเป็นองค์กรลงให้เป็นเพียงการประชุมในระดับที่ใหญ่ขึ้นเท่านั้น การประชุมของสภาองค์กรชุมชนตำบลในระดับจังหวัดและระดับชาติจะมีผู้แทนของแต่ละชุมชนเข้าไปทำหน้าที่เข้าร่วมประชุม โดยมีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน เสนอข้อคิดเห็นต่อหน่วยงานของรัฐในระดับจังหวัด และสรุปปัญหาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในระดับชาติ

ในด้านบวก การประชุมในระดับจังหวัดและระดับชาติ จะเป็นที่เสนอปัญหาในเขตพื้นที่มากกว่าหนึ่งสภาองค์กรชุมชนตำบล เป็นการช่วยกันแก้ปัญหาในแต่ละแห่งของการดำเนินงาน ประสานความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับที่ใหญ่กว่า จะทำให้การดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และในการจัดประชุมไม่ได้เป็นการตั้งองค์กรขึ้นมาใหม่ที่ตายตัวสามารถทำให้เปลี่ยนแปลงได้สอดคล้องกับความเหมาะสม ยืดหยุ่นได้สะดวก และจัดตั้งได้รวดเร็ว เพราะไม่ได้เป็นหน่วยงานราชการที่ต้องมีงบประมาณและบุคลากรเข้ามาทำหน้าที่โดยตรง ในด้านลบการไม่มีองค์กรเฉพาะสำหรับทำหน้าที่ อาจทำให้การประชุมร่วมกันลดความสำคัญลง ไม่มีหน่วยงานผลักดันความต้องการต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย เพราะเมื่อใดที่ภาครัฐไม่เห็นความสำคัญขององค์กรชุมชนแล้ว อาจละเลยต่อปัญหา ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นต่างๆ ของสภาองค์กรชุมชนก็ได้

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยของชุมชนกับการนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้

เมื่อพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 และนำมาวิเคราะห์กับสภาพทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา สามารถหาความเป็นไปได้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ได้ดังนี้

2.4.1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน จากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนพบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะไม่สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้นเท่าใดนัก ตัวอย่างเช่นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนารายได้ส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น แต่กิจกรรมที่เป็นงานรื่นเริง มักจะมีผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ทั้งที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น หรือชุมชนดำเนินกิจกรรมกันเอง ยิ่งโดยเฉพาะกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นกันเองจะมีผู้เข้าร่วมกันมาก จะมีการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันดำเนินกิจกรรมมากกว่ากิจกรรมที่รัฐจัดขึ้น เช่น งานทอดผ้าป่า งานเทศมหาชาติ งานมโหรีศพเพื่อหารายได้เข้าวัด หรือแม้แต่งานบุญระหว่างเพื่อนบ้านด้วยกัน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานบวช หรืองานแต่งงาน เป็นต้น งานดังกล่าวจะมีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ตามที่นายประคอง พงษ์สูงเนิน กำนัน ตำบลสุขเกษม เล่าให้ฟังว่า “งานที่อำเภอหรือ อบต. จัด ชาวบ้านไม่ค่อยอยากมาร่วม ถ้าเขาไม่ได้ประโยชน์เขาก็ไม่ยอมมา บางเรื่องมาแล้วก็ฟังไม่เข้าใจ อย่างเรื่องประชาตติ เรื่องเลือกตั้ง สส. สว. แต่ว่าถ้าเป็นงานของหมู่บ้าน จะมาช่วยงานกันทุกบ้าน อย่างงานบวช งานแต่ง งานทอดผ้าป่า งานอะไรก็ตามที่ชาวบ้านเขาทำกันเอง”

ปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมคือ กิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับอาชีพของตน เช่น ผู้ที่มีอาชีพทำนาจะสนใจในกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ปุ๋ย การเพิ่มผลผลิตหรือกิจกรรมที่แก้ไขปัญหาดูแลความเค็มครึ้น เป็นต้น กิจกรรมส่วนใหญ่ที่ประชาชนไม่ค่อยเข้าไปมีส่วนร่วม เพราะประชาชนมองว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวไม่ได้ทำให้คุณภาพชีวิตของเขาดีขึ้น และทำให้เสียเวลาในการประกอบอาชีพทำให้ขาดรายได้ แต่สำหรับที่เป็นกิจกรรมงานรื่นเริง ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นจำนวนมากเป็นเพราะประชาชนมีความรักสนุก ชอบเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นการผ่อนคลายจากการทำงาน โดยเฉพาะเป็นกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นมาเอง เป็นกิจกรรมที่มีกลุ่มคนใกล้ชิดกันอย่างญาติพี่น้องกันร่วมกันทำ ยังมีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ร่วมกันทำกิจกรรมให้ดูว่างในจุดนี้จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นชุมชนในการที่จะร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนให้เข้มแข็ง

เมื่อพิจารณากับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ที่ต้องการให้ชุมชนร่วมมือร่วมใจที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนให้มีความเข้มแข็ง มีความรู้สึกรักและหวงแหนท้องถิ่นของตน ร่วมกันอนุรักษ์จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีของชุมชนด้วยแล้ว จึงควรนำจุดเด่นของการร่วมมือร่วมใจในลักษณะของญาติพี่น้องที่ร่วมกันสร้างกิจกรรมของชุมชนขึ้นมาเอง จะทำให้ชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้น และร่วมกันคิด ร่วมกันดำเนินกิจกรรมของชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ แต่สิ่งที่ชุมชนยังขาดไปคือความเข้าใจในเรื่อง

ของสิทธิชุมชน สิทธิในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ โดยชุมชนยังมองว่า เรื่องของการดูแล การจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เป็นเรื่องของรัฐที่จะเข้ามาจัดการไม่ใช่เรื่องของชุมชน และในเรื่องการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ ชุมชนยังมองว่าไม่จำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วม เพราะชุมชนไม่มีอำนาจอะไรในการบริหารจัดการ ชุมชนเป็นเพียงผู้รับบริการจากรัฐเท่านั้น

การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายจึงอาจจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะชุมชนจะเข้าร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ชุมชนรู้สึกว่า เป็นเรื่องของรัฐที่ต้องดำเนินการ ชุมชนจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมมากเท่าใดนัก สิ่งที่จะต้องแก้ไขก็คือการสร้าง ความเข้าใจในเรื่องสิทธิของตน สิทธิของชุมชน ในการเป็นเจ้าของกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ไม่ใช่เฉพาะแต่กิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมประเพณี หรืองานรื่นเริงเท่านั้น แต่ต้องรู้และเข้าใจในสิทธิของคนที่เกี่ยวกับการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและการเข้าร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐในชุมชนด้วย

2.4.2 ความเข้าใจเรื่องสิทธิชุมชนของประชาชน การที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 นั้น จำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของชุมชนเสียก่อน จึงจะสามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้ จากการศึกษาพบว่าประชาชนจะเข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะที่เป็นกิจกรรมรื่นเริง ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น แต่สำหรับในกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐจัดขึ้นที่มีลักษณะเป็นความรู้ทางวิชาการ การพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือการพัฒนารายได้ ประชาชนจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วม แต่สำหรับงานบุญของเพื่อนบ้าน งานประเพณีท้องถิ่น ที่มีลักษณะการดำเนินการเป็นความสัมพันธ์แบบญาติพี่น้อง ชุมชนจะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นในทุกกระบวนการของงาน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินงาน แสดงให้เห็นว่าชุมชนจะเห็นความสำคัญเฉพาะในกิจกรรมที่รู้สึกว่าใกล้ชิดกับตนและเป็นของชุมชนเอง ส่วนในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การจัดทำบริการสาธารณะต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาดำเนินงานในชุมชนนั้น ชุมชนจะรู้สึกว่าตนเป็นเพียงผู้รับบริการเท่านั้น ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆของหน่วยงานที่เข้ามาในชุมชน ตามที่นางจำเนียร เขียนสระน้อย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 อธิบายให้ฟังว่า “ถ้าเป็นงานประเพณี งานบุญ ชาวบ้านก็จะมาช่วยงานกันดี เพราะมันเป็นงานแบบที่แบบนี่งกัน แต่ถ้าเป็นงานที่อำเภอจัด ชาวบ้านบอกว่ามันเป็นงานของเขา ชาวบ้านเลยไม่ค่อยสนใจ ยิ่งเรื่องป่าไม้ เรื่องธรรมชาติ ที่เขามารณรงค์ให้อนุรักษ์ยิ่งไม่มีใครสนใจ หรือ อบต. มาทำถนนคอนกรีต ก็ไม่ค่อยมาดูแล มาตรวจสอบกัน” แสดงให้เห็นว่าชุมชนยังขาดความเข้าใจเรื่องสิทธิของตน และสิทธิของชุมชนในเรื่องอื่นๆ

ในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ได้กำหนดให้สภาองค์กรชุมชน ตำบล ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกขององค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ ให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับ อปท. และหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ให้ร่วมมือกันคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ให้เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขการพัฒนาคือ อปท. และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของ อปท. หรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่มีผลหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

จากภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบล แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีสิทธิในหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมของชุมชน การจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และร่วมมือในการจัดทำบริการสาธารณะกับหน่วยงานของรัฐ แต่ในพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของประชาชนที่ทำการศึกษากลับพบว่าชุมชนจะเข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมเท่านั้น การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรชุมชน จึงต้องมีการสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน ว่าประชาชนมีสิทธิอะไรบ้าง ทั้งสิทธิในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน รักและหวงแหนชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ ความเข้าใจเช่นนี้จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสภาองค์กรชุมชนได้ ความเข้าใจในข้อสิทธิชุมชนของประชาชน จึงเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย การดำเนินการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในช่วงแรกจึงควรมีการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชน ทั้งเป้าหมายสาระสำคัญของสภาองค์กรชุมชนตำบล เพราะโดยพื้นฐานของชุมชนจะเข้าร่วมในกิจกรรมที่ตนรู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของ สามารถเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมดำเนินการอยู่แล้ว การสร้างความเข้าใจในเรื่องการเป็นเจ้าของชุมชนของคนในหลายๆ เรื่อง จึงจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนได้

2.4.3 ความจริงใจในการสนับสนุนชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนควรจะมีการสนับสนุนที่ค้ำจุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เพราะองค์กรชุมชนไม่มีงบประมาณที่จะดำเนินงานในเรื่องใด ๆ และในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ก็ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงาน

ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ที่มีผู้แทนของประชาชนเข้าไปบริหารงาน แต่การกำหนดความสัมพันธ์เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ในลักษณะของการร่วมมือกันมากกว่าจะเป็นการเข้าไปใช้อำนาจก้าวต่อกัน เช่น การกำหนดให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนร่วมมือกับ อปท. และหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน การให้สภาองค์กรชุมชนเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อ อปท. เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขหรือความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานภาครัฐหรือ อปท. ให้ความเห็นต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของรัฐหรือเอกชนที่มีผลหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติสุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของชีวิตของประชาชนให้ อปท. หรือหน่วยงานของรัฐให้ความร่วมมือ รวมตลอดทั้งชี้แจงทำความเข้าใจแก่สภาองค์กรชุมชนตำบลและชุมชนทุกประเภทตามที่ร้องขอ และโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจให้เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของสภาองค์กรชุมชนตำบล ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือ อปท. กับสภาองค์กรชุมชนจะมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างมาก

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มของประชาชนและผู้นำชุมชนมีความกังวลต่อการเข้าไปมีความสัมพันธ์กับ อปท. เพราะอาจมีปัญหาเกิดขึ้นหลายประการ ดังนี้

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจไม่สนับสนุนงบประมาณให้แก่สภาองค์กรชุมชน หรืออาจไม่สนับสนุนให้พอเพียงเท่าที่ควร โดย อปท. อาจเห็นว่าหน่วยงานของตนเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาตำบล เพราะมีทั้งงบประมาณและบุคลากรในการดำเนินงานเรื่องต่างๆ จึงไม่จำเป็นต้องสนับสนุนองค์กรชุมชนกันมากนักเพราะอาจทำให้งบประมาณสูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ เพราะยิ่งถ้าการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์กรชุมชนไม่เป็นรูปเป็นร่าง ขาดความชัดเจนด้วยแล้ว ยิ่งทำให้ อปท. ไม่สนับสนุนงบประมาณ หรือผู้บริหารท้องถิ่นอาจมีความขัดแย้งกับผู้นำองค์กรชุมชน อาจทำให้ไม่สนับสนุนงบประมาณมาให้กับองค์กรชุมชนก็ได้ การที่ อปท. ไม่สนับสนุนงบประมาณให้อาจนำไปสู่ความขัดแย้งของคนสองกลุ่มอาจทำให้ความขัดแย้งเพิ่มทวีความรุนแรงก็เป็นได้ ซึ่งตามที่นายประคอง พงษ์สูงเนิน กำนันตำบลสุขเกษม ได้กล่าวว่า “ถ้าตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลแล้ว ก็ไม่แน่ที่ อบต. จะอุดหนุนเงินให้ ถ้ามันเกิดปัญหากันยิ่งจะไม่ได้งบ” และได้กล่าวต่อว่า “แต่ก็ไม่แน่เหมือนกัน ช่วงใกล้เลือกตั้งหวังจะเอาคะแนนเสียง ช่วงนั้นคงจะได้เงินอุดหนุนเยอะ” ในส่วนของ อปท. ที่มีตัวแทนของประชาชนเข้าไปบริหาร โดยเฉพาะผู้บริหารท้องถิ่นถ้าเป็นบุคคลที่มีลักษณะของการประนีประนอมหรือหวังผลต่อคะแนนนิยมในการดำรงตำแหน่ง ก็อาจจะมีการสนับสนุน

งบประมาณให้ โดยเฉพาะในช่วงเลือกตั้งเพื่อหวังผลทางการเมือง การสนับสนุนองค์กรชุมชนจึงเป็นการหาเสียงที่ได้ผลที่สุด การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรชุมชนกับ อปท. จึงเป็นความสัมพันธ์ในหลายมิติที่ซับซ้อนมากพอสมควร

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ ในการสนับสนุนงบประมาณสำหรับองค์กรชุมชนนั้น การที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง อาจจะต้องมีงบประมาณสนับสนุนพอสมควรจึงจะประสบผลสำเร็จ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณในการสนับสนุน เพราะหากเป็น อปท. ขนาดเล็กแล้ว การที่จะใช้จ่ายงบประมาณเพื่อเรื่องใดจึงต้องคิดให้รอบคอบ ตามที่นายชิน สุขตะกู นายก อบต.สุขเกษม ได้อธิบายไว้ว่า “อบต. เราเป็น อบต. เล็ก จะมีเงินไหนไปให้เขาไปอุดหนุนเขามากมาย คิดจะทำโครงการอะไรก็ต้องคิดดี ๆ ไม่อย่างนั้นก็จะไม่ถูกใจคนโน้นคนนี่” ในจุดนี้อาจจะเป็นข้ออ้างสำหรับ อปท. ที่จะไม่สนับสนุนงบประมาณให้องค์กรชุมชนก็อาจเป็นไปได้ และเพื่อป้องกันปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุนหรือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่สนับสนุนงบประมาณแก่องค์กรชุมชน จึงควรมีการให้เงินอุดหนุนแบบวัตถุประสงค์แก่ อปท. โดยวัตถุประสงค์เพื่อให้ อปท. นำเงินไปสนับสนุนองค์กรชุมชนในตำบล เพื่อป้องกันการขาดงบประมาณสนับสนุนหรือ อปท. ไม่สนับสนุนงบประมาณแก่องค์กรชุมชน โดยให้ อปท. เป็นตัวกลางในการเชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในชุมชน ประสานร่วมมือกันทำงานแบบร่วมมือร่วมใจ จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งต่อไป

3) การชี้แจงทำความเข้าใจแก่สภาองค์กรชุมชนในเรื่องที่ร้องขอ ในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 กำหนดให้ อปท. และหน่วยงานของรัฐชี้แจงทำความเข้าใจแก่สภาองค์กรชุมชนและชุมชนทุกประเภท ในส่วนนี้จึงเป็นลักษณะการกำกับ อปท. ในการดำเนินงานต่าง ๆ โดยประชาชน ถ้า อปท. ให้ความสำคัญกับการชี้แจงแก่ประชาชนในเรื่องต่างๆ อย่างสม่ำเสมอทุกเรื่องก็จะเป็นเรื่องที่เหมาะสมในการทำงานร่วมกันในชุมชน แต่ถ้าเมื่อใดที่ อปท. ไม่ให้ความสำคัญกับการชี้แจงทำความเข้าใจแล้ว อาจทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งได้ โดยอาจจะมี การกั้นกีดกันระหว่างองค์กรชุมชนกับ อปท. เมื่อใดที่ อปท. ไม่สนับสนุนงบประมาณหรือไม่ให้ความสนใจกับการดำเนินการต่างๆ ขององค์กรชุมชน องค์กรชุมชนอาจกั้นกีดกันให้ อปท. ต้องมาชี้แจงในเรื่องต่างๆ มากขึ้นทำให้การดำเนินงานของ อปท. นั้นยากยิ่งขึ้น ในส่วนนี้จึงเป็นช่องทางที่อาจเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างทั้งสองฝ่ายได้ง่าย

4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญกับข้อเสนอแนะต่างๆ ของชุมชน ในพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 กำหนดให้สภาองค์กรชุมชนต้องเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข และการพัฒนาต่างๆ ให้กับ อปท. และหน่วยงานของรัฐ เมื่อใดที่ อปท.

ไม่เห็นความสำคัญขององค์กรชุมชนแล้ว เมื่อนั้นก็จะทำให้องค์กรชุมชนรู้สึกว่าคุณไม่มี ความสำคัญอะไร อาจนำไปสู่ความล้มเหลวของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนได้ ซึ่งตามที่นาย ประคอง พงษ์สูงเนิน กำนันตำบลสุขเกษม ได้อธิบายไว้ว่า “ถ้าองค์กรชุมชนเสนอแนะอะไรไป แล้ว อบต. เขาไม่สนใจ ชาวบ้านก็จะไม่ค่อยอยากมาร่วมทำอะไรด้วย” อปท. จึงต้องเข้าใจถึง ความสำคัญขององค์กรชุมชนและเห็นความสำคัญขององค์กรชุมชนในพื้นที่ และชุมชนต้องเข้าใจ ถึงความเป็นชุมชนและต้องพึ่งพาตัวเองให้ได้ ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของ ตนแล้ว อาจนำไปสู่ความล้มเหลวของการจัดตั้งองค์กรชุมชนได้

2.4.4 ระบบอุปถัมภ์ภายในชุมชน จากการศึกษาพบว่าระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้น ภายในชุมชนก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้้องค์กรชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ นี้ได้เกิดกับสังคมไทยส่วนใหญ่ ในบางชุมชนอาจมองว่าการพัฒนาการเมืองเป็นเรื่องของผู้นำ เท่านั้น เพราะผู้ใหญ่หรือผู้นำในชุมชนมีหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูผู้ที่อยู่ในชุมชนให้ได้รับการพัฒนาอยู่ แล้ว ประชาชนทั่วไปจึงไม่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมใดๆ ในการพัฒนาชุมชนของตน และการ อุปถัมภ์แบบเล่นพรรคเล่นพวกก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีผลต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการ จัดตั้งองค์กรชุมชนได้ ดังที่นายวิโรจน์ ปัทมโรจน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ได้กล่าวว่า “ตอนให้เงิน อุดหนุนก็จะให้แค่พรรคพวกตัวเอง ไม่ให้ทุกชุมชนเท่า ๆ กัน”

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 กำหนดให้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชน โดยคนในชุมชนท้องถิ่น และเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น การดำเนินงานสำคัญๆ ของสภาองค์กรชุมชน เน้นการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ และเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชนกับสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนราชการต่างๆ มีประ โยชน์คือทำให้ชุมชนท้องถิ่นมี เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีเวทีกลางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เปิดพื้นที่ให้กลุ่มกิจกรรมต่างๆ ให้ คนที่มีความตั้งใจทำสิ่งดีๆ เพื่อชุมชนหรือคนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนมาพูดคุยแลกเปลี่ยน สร้างสรรค์สิ่งดี ๆ เพื่อชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน ทำให้เกิดความร่วมมือและลดปัญหาความขัดแย้ง ทำ ให้ชุมชนเกิดการจัดการความรู้เกี่ยวกับการจัดการตนเองที่เกิดจากการปฏิบัติจริง ทำให้เกิด ประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

ดังนั้นความสำเร็จขององค์กรชุมชนอย่างหนึ่งคือการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ใช่การรอรับการบริการหรือการอุปถัมภ์จากผู้นำชุมชน โดยยังมีกลุ่มคนบางส่วนยังมองว่าตัวเอง เป็นผู้รับการอุปถัมภ์อยู่ รู้สึกว่าตนเองไม่จำเป็นจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมใดๆ กับการทำกิจกรรม ของชุมชนหรือการเมืองของท้องถิ่น ส่วนนี้จึงทำให้ไม่ได้รับทราบปัญหาของชุมชนที่แท้จริง การ ร่วมมือร่วมใจของชุมชนก็จะไม่เกิดขึ้น การจัดตั้งองค์กรชุมชนที่ต้องการให้ใช้ความเป็นชุมชน

ความสัมพันธ์ฉันญาติมิตร ร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตนก็อาจจะไม่เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่ความล้มเหลวของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนได้ สำหรับการอุปถัมภ์แบบเล่นพรรคเล่นพวก เป็นการอุปถัมภ์แบบลูกพี่ลูกน้อง ถ้าหากมาเกิดขึ้นกับสภาองค์กรชุมชนและ อปท. ก็จะมีปัญหาตามมา ถ้าทั้งสองฝ่ายมีความสัมพันธ์กันแบบลูกพี่ลูกน้องแล้ว ในแง่ดีอาจจะเป็นการช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน แต่ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่มีความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์และไม่เห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของกันและกันแล้ว ก็อาจจะไม่ได้รับการสนับสนุนซึ่งกันและกันและอาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้ จนในที่สุดการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนก็จะล้มเหลว

2.4.5 ความขัดแย้งภายในชุมชน ความกังวลอย่างหนึ่งในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน คือ จะเกิดความขัดแย้งระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับ อปท. ในกฎหมายฉบับนี้จึงมีกลไกการป้องกันไม่ให้เกิดการเมืองเข้ามาแทรกแซง เช่นการกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลที่จะต้องไม่เคยเป็นหรือเคยสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น สส. สว. ในระยะเวลาหนึ่งปีก่อนการคัดเลือก และก็ไม่ให้สมาชิกมีพฤติกรรมช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งทางการเมืองในการหาเสียง ก็คือเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการเมืองเข้ามาแทรกแซงป้องกันไม่ให้ผู้แพ้เลือกตั้งมาใช้สภาองค์กรชุมชนมาเป็นสภาที่แข่งขัน และไม่ต้องการให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนไปเป็นหัวคะแนน แสดงให้เห็นว่าผู้ร่างกฎหมายฉบับนี้ได้ทราบถึงปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น

แต่จากการศึกษาพบว่าการเมืองไม่ได้มีอยู่เฉพาะการแข่งขันของ อปท. หรือการเลือกตั้งในระดับอื่น ๆ เท่านั้น การเมืองอาจเกิดขึ้นในเฉพาะชุมชนหรือภายในกลุ่มเล็กๆ และความขัดแย้งจึงอาจเกิดขึ้นจากภายในสภาองค์กรชุมชนเอง โดยเฉพาะอาจมีคนบางกลุ่มที่มีการยึดติดอยู่กับชนชั้นทางสังคม ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ชอบสร้างอิทธิพล ไม่ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น และขาดจิตสำนึกของการพัฒนาชุมชนที่แท้จริง กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่นำไปสู่ความขัดแย้งของชุมชนได้ ดังที่นายวิโรจน์ ปัทมโรจน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ได้กล่าวไว้ว่า “คนในบ้านก็มีปัญหากันตลอด ไม่ว่าเรื่องอะไร งานอะไร ก็แย่งกันตลอด ถ้าเกิดจะตั้งองค์กรชุมชน ก็ต้องแย่งกันเป็นโน้นเป็นนี้ ขัดกัน แกล้งกัน ไม่ค่อยจะสามัคคีร่วมมือกันเท่าไร” การที่กฎหมายกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกสภาองค์กรชุมชน ไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองหรือป้องกันการเมืองเข้ามาแทรกแซงจึงไม่อาจจะขจัดปัญหาความขัดแย้งได้ทั้งหมด ในกฎหมายยังกำหนดให้สภาองค์กรชุมชนไม่มีอำนาจอะไรในการเข้าไปก้าวข้าม อปท. โดยกำหนดให้ทั้งสองฝ่ายร่วมมือกันส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ให้สภาองค์กรชุมชนเป็นเพียงผู้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ต่ออปท. เท่านั้น เพื่อช่วยลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น แต่เมื่อใดที่ทั้งสองฝ่ายไม่ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของกันและกันแล้ว ความขัดแย้งต่างๆ ก็ยังสามารถ

เกิดขึ้นได้อยู่เสมอ ในส่วนนี้จึงจะต้องขึ้นอยู่กับทัศนคติของคนในชุมชนเองที่จะมีความร่วมมือกันเพียงใด จึงจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นของตนประสบผลสำเร็จในการพัฒนา

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน

จากการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้ มีดังนี้

3.1 ประชาชนไม่เข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน จากผลการศึกษา การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น มีปัญหาที่สำคัญที่ทำให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนได้เต็มที่ คือ ปัญหาเวลาว่างที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตรและรับจ้าง การที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนจะทำให้สูญเสียรายได้ประจำวันและโอกาสในการประกอบอาชีพ ยิ่งในเฉพาะฤดูเก็บเกี่ยวการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนจะมีน้อยมาก ปัญหาเรื่องอาชีพ รายได้ ซึ่งตามที่นายประคอง พงษ์สูงเนิน กำนันตำบลสุขเกษม ได้อธิบายว่า “ชาวบ้านเขาไม่ค่อยมาร่วมทำกิจกรรมเท่าไร เสียเวลาทำงาน เสียเวลาทำมาหากิน ยิ่งช่วงหน้านาซึ่งไม่มีคนมาประชุมอะไรเลย” จึงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน ไปบังคับใช้ เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยให้ทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกัน ร่วมมือกัน และร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไปตามวิถีทางของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน

3.2 ประชาชนยังขาดความเข้าใจในเรื่องสิทธิของชุมชน จากการศึกษาพบว่าประชาชนจะเข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะที่เป็นกิจกรรมรื่นเริงที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมที่มีลักษณะการดำเนินงานเป็นความสัมพันธ์แบบญาติพี่น้อง ชุมชนจะร่วมมือกันตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมกันแก้ไขปัญหา และร่วมกันรับผิดชอบ แต่สำหรับกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้นที่มีลักษณะเป็นการให้ความรู้ทางวิชาการ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนารายได้ ประชาชนจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นมากเท่าใดนัก ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ตนรู้สึกว่าใกล้ชิดกับตนและเป็นของชุมชนเอง ส่วนในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การจัดทำบริการสาธารณะต่างๆ ของหน่วยงานรัฐที่เข้ามาดำเนินการในชุมชน ชุมชนจะรู้สึกว่าตัวเองเป็นเพียงผู้รับบริการจากรัฐเท่านั้น ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการในชุมชน ตามที่นางจำเนียร เขียนสระน้อย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 ได้อธิบายไว้ว่า “ถ้าเป็นงานประเพณี งานบุญ ชาวบ้านก็จะมาช่วยงานกันดี เพราะมันเป็นงานแบบที่

แบบนี้เหมือนกัน แต่ถ้าเป็นงานที่อำเภอจัด ชาวบ้านบอกว่ามันเป็นงานของเขา ชาวบ้านเลยไม่ค่อยสนใจ ยิ่งเรื่องป่าไม้ เรื่องธรรมชาติ ที่เขามารณรงค์ให้อนุรักษ์ยิ่งไม่มีใครสนใจ หรือ อบต. มาทำถนนคอนกรีต ก็ไม่ค่อยมาดู มาตรวจสอบกัน”

ปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นก็คือ การที่ประชาชนไม่เข้าใจถึงสิทธิของตน และของชุมชนในเรื่องต่างๆ ซึ่งพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ต้องการให้ชุมชนอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณีท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ร่วมมือกับ อบต. และหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและดูแลสภาพแวดล้อมให้สมดุล และยังส่งเสริมให้ประชาชนให้ความคิดเห็นในการจัดทำบริการสาธารณะต่างๆ ในชุมชนด้วย เพราะฉะนั้นความเข้าใจเรื่องสิทธิของชุมชนจึงเป็นปัญหาและอุปสรรคในการที่จะนำกฎหมายฉบับดังกล่าวไปบังคับใช้

3.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจไม่เห็นความสำคัญและมีทัศนคติไม่ดีต่อสภาองค์กรชุมชน จากการศึกษาพบว่าปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อมีการนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ไปบังคับใช้กับชุมชนคือการที่หน่วยงานรัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ให้ความสำคัญและมีทัศนคติไม่ดีต่อสภาองค์กรชุมชน โดยอาจมองว่าสภาองค์กรชุมชนเป็นสภาที่มาทำให้งานของ อบต. นั้นยุ่งยากขึ้น อาจเข้าไปก้าวก่ายงานของ อบต. หรืออาจมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้นำชุมชนบางคนในองค์กรชุมชน ตามที่นายวิโรจน์ ปัทมโรจน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ได้กล่าวว่า “อบต. เขาต้องคิดว่าทำให้ยุ่งยากงานของเขา เขาคงไม่สนใจใยดีเท่าไร” การที่ อบต. ไม่ให้ความสำคัญดังกล่าว อาจจะแสดงออกโดยการไม่สนับสนุนงานขององค์กรชุมชน ไม่สนับสนุนงบประมาณ ไม่สนับสนุนบุคลากร รวมทั้งไม่สนใจข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาต่างๆ ที่สภาองค์กรชุมชนเป็นผู้เสนอมา และเมื่อสภาองค์กรชุมชนไม่ได้รับการสนับสนุนแล้ว อาจนำไปสู่ความขัดแย้งภายในชุมชนเพิ่มขึ้นได้ การพัฒนาในชุมชนอาจหยุดชะงัก เนื่องจากทั้งสองฝ่ายจะไม่ให้ความร่วมมือสนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้กฎหมายฉบับนี้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์เมื่อนำไปบังคับใช้

3.4 วัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชน จากการศึกษาพบว่า ระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งของคนภายในชุมชน การอุปถัมภ์แบบเล่นพรรคเล่นพวก หรืออุปถัมภ์แบบลูกพี่ลูกน้อง ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบท้องถิ่นไทย ถ้าเกิดขึ้นภายในชุมชนหรือเกิดขึ้นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสภาองค์กรชุมชน อาจจะมีการสนับสนุนเฉพาะชุมชนที่อยู่ในการอุปถัมภ์ของตน ทั้งในเรื่องของงบประมาณ การสนับสนุนบุคลากร การให้ความสนใจกับข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน การเลือกให้การสนับสนุนเฉพาะบางชุมชนอาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ดังที่นายวิโรจน์ ปัทมโรจน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่

8 ได้กล่าวว่า “ตอนให้เงินอุดหนุนก็จะให้แต่พรรคพวกตัวเอง ไม่ให้ทุกชุมชนเท่า ๆ กัน” ยิ่งถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมองสภาองค์กรชุมชนเป็นผู้ที่อยู่นอกการอุปถัมภ์ของตนแล้ว อาจทำให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นระหว่างสองฝ่าย จนลุกลามไปถึงความขัดแย้งของคนในตำบลนั้นได้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่อาจทำให้การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลล้มเหลว

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุมรดกประสงค้ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาคำบลสุขเกษม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา ในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ใช้การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการวิจัยดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบรรลุมรดกประสงค้ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

1.1.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

1.1.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขต่อปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ซึ่งได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา ซึ่งเลือกตัวอย่างสัมภาษณ์ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุมรดกประสงค้ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับการบังคับใช้ และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน โดยมีแนวการสัมภาษณ์ คือ ความเป็นมาและความร่วมมือของชุมชน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบรรลุมรดกประสงค้ ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 เมื่อนำมาใช้กับชุมชน ปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขต่อปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน

พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธี คือ การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(Indebt interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน มาจัดระเบียบแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามกรอบประเด็นของการศึกษา จากนั้นจึงนำข้อมูลมาเขียนเรียบเรียง เพื่อหาความสัมพันธ์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งหาคำตอบและข้อสรุปทั้งหมด

1.3 สรุปผลการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ตำบลสุขเกษมมีลักษณะพื้นที่ด้านทิศเหนือของตำบลเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนพื้นที่ด้านทิศใต้ของตำบลเป็นที่ราบสูงติดกับเขาตำแยและเขาภูหลวง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 4,845 คน มีจำนวนครอบครัว 1,246 ครัวเรือน โดยอาชีพส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพในภาคเกษตร คืออาชีพทำนา อาชีพรับจ้าง อาชีพทำไร่ อาชีพทำสวนครัว ตามลำดับ โดยอาชีพในภาคเกษตรส่วนใหญ่ คือ ปลูกข้าวเป็นอันดับหนึ่ง ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง มะม่วง ละครุด ทำข้าวเม่าอ่อน เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง ตามลำดับ ตำบลสุขเกษมมีพื้นที่ทั้งหมด 20.6624 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,914 ไร่ โดยมีพื้นที่ในการทำการเกษตรทั้งหมด 10,210 ไร่

ปัญหาของตำบลสุขเกษม ในด้านการประกอบอาชีพ คือ เกษตรกรร้อยละ 35 ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ขาดการประกอบอาชีพเสริม ในด้านการพานิช ยังขาดตลาดรองรับผลผลิตและตลาดกลางในการจำหน่ายผลผลิต ขาดความรู้ในการบริหารจัดการและความรู้ความเข้าใจในการเพิ่มผลผลิต ปัญหาด้านการศึกษา คือนักเรียนส่วนใหญ่จะเดินทางไปเรียนหนังสือนอกพื้นที่ ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการพัฒนา ประชาชนยังสนใจในการพัฒนาน้อย ยังมีการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งโดยทั่วไป การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ครั้งที่ผ่านมาเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2548 มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 3,609 คน และมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งในครั้งนั้นจำนวน 2,737 คน คิดเป็นร้อยละ 75.83 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด

1.3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มีดังนี้

1) ปัจจัยภายในชุมชน

(1) เวลาว่าง ประชาชนส่วนใหญ่มีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพน้อย จึงทำให้ไม่ค่อยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน

(2) ตำแหน่งทางสังคม การเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนส่วนใหญ่จะคัดเลือกเฉพาะผู้แทนของชุมชนเข้าร่วม เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. ครู อาจารย์ เป็นต้น โดยประชาชนส่วนใหญ่จะไม่เข้าร่วมในกิจกรรมโดยตรง

(3) ประเภทของกิจกรรม กิจกรรมส่วนใหญ่ที่จะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากคือ กิจกรรมที่เป็นงานรื่นเริง งานบุญและงานประเพณีต่างๆที่ชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำขึ้นมา ส่วนกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้นส่วนใหญ่ชุมชนจะไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมเท่าใดนัก

(4) ความต้องการบริการของรัฐ ประชาชนจะเข้าร่วมกิจกรรมที่มีการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ เช่น ความต้องการสวัสดิการเบี้ยยังชีพคนชรา

(5) ทศนคติ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้นเพราะคิดว่าตนจะไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่มองว่าตนเองเป็นเพียงผู้รับบริการจากรัฐไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ได้

(6) อาชีพ อาชีพของคนส่วนใหญ่จะเป็นภาคเกษตร โดยกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนหรือที่รัฐจัดขึ้น กิจกรรมใดที่เกี่ยวเนื่องกับการเกษตร เช่น ส่งเสริมการใช้ปุ๋ย การเพิ่มการผลิต จะมีผู้ที่ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่ากิจกรรมประเภทอื่น

(7) ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมของรัฐหรือเอกชน โดยกลุ่มคนที่เข้าร่วมกิจกรรมมักจะเป็นคนเดิมที่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมอื่นๆ มาแล้ว

(8) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร บุคคลที่มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกชุมชนจะให้ความสนใจในการเข้าร่วมในกิจกรรมมากกว่า เพราะได้ทราบการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ จากชุมชนอื่น จึงมีความต้องการที่อยากจะให้ชุมชนของตนดำเนินการในกิจกรรมเหล่านั้นบ้าง

(9) โอกาสที่จะสร้างรายได้ โดยเฉพาะในฤดูเก็บเกี่ยวจะไม่มีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมมากนักเพราะทำให้สูญเสียของตน

2) ปัจจัยภายนอกชุมชน

(1) เจ้าหน้าที่ของรัฐ ถ้าเจ้าหน้าที่มีความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติพอเพียง และมีวิธีการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนที่เหมาะสม จะทำให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น

(2) **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** ถ้าให้การสนับสนุนบุคลากร งบประมาณ ในการดำเนินการต่างๆ ในชุมชน ให้ความสำคัญกับประชาชนและชุมชนมากขึ้น จะทำให้ ประชาชนสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

(3) **ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกชุมชน** เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ จะสร้างความสนใจให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมที่ได้รับข่าวสารจากภายนอกมากขึ้น

3) **ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551**

(1) **การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล** เป็นการจัดตั้งโดยใช้เสียงส่วนมาก ของคนในชุมชน เป็นความต้องการของชุมชนเอง จึงเป็นการสร้างประชาธิปไตย ทำให้รู้สึกหวง แหน เป็นเจ้าของสภาองค์กรชุมชนตำบลที่ร่วมกันจัดตั้งขึ้น

(2) **ผู้แทนชุมชน** จำนวนของผู้แทนชุมชนที่ได้กำหนดไว้ชัดเจน ในแง่บวก ทำให้การบริหารจัดการของสภาองค์กรชุมชนมีความสะดวกยิ่งขึ้น ส่วนในแง่ลบอาจมองได้ว่า การ กำหนดจำนวนของผู้แทนชุมชนไว้ตายตัว อาจทำให้ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนแต่ละ ชุมชน ในส่วนของคุณสมบัติของผู้แทน การกำหนดให้สมาชิกของสภาองค์กรชุมชนไม่ให้ไป เกี่ยวข้องกับการเมืองทุกระดับ ในแง่บวกเป็นวิธีการที่ดีเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเมืองเข้ามาแทรกแซง แต่ในแง่ลบอาจเป็นการปิดกั้นผู้ที่มีความสามารถเข้าร่วมงานกับสภาองค์กรชุมชนได้

(3) **ภารกิจหรืองานของสภาองค์กรชุมชนตำบล** ที่กำหนดให้สภาองค์กร ชุมชนมีเพียงภารกิจหรืองานที่ชุมชนร่วมกันทำ ไม่มีอำนาจหน้าที่อะไร มีเพียงหน้าที่ร่วมมือกับ หน่วยงานอื่นโดยไม่ได้กำหนดให้เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรง ในด้านบวกสภาองค์กรชุมชนจะช่วย ส่งเสริมสนับสนุนงานของหน่วยงานอื่นจะไม่มีอำนาจเข้าไปก้าวล่วงงานของหน่วยงานใด ทำให้ ไม่เกิดความซ้ำซ้อนในงานต่างๆ แต่ในแง่ลบอาจเกิดปัญหาการไม่ได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะ อปท. เนื่องจากปัญหาความขัดแย้ง

(4) **ปัจจัยที่ช่วยเสริมการทำงานของสภาองค์กรชุมชน** ในการดำเนินการกิจ ของสภาองค์กรชุมชนตำบล มีปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการทำงาน เช่น งบประมาณสนับสนุนจาก อปท. การให้หน่วยงานของรัฐหรือ อปท. ให้ความร่วมมือชี้แจงทำความเข้าใจแก่สภาองค์กรชุมชน ในเรื่องต่างๆ ตามที่ร้องขอ ในด้านบวกถ้า อปท. ให้ความสำคัญกับสภาองค์กรชุมชน จะนำไปสู่ การร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วน แต่ด้านลบในด้านลบ อาจเป็นช่องทางนำไปสู่ความขัดแย้งได้ เพราะถ้า อปท. ไม่เห็นความสำคัญของสภาองค์กรชุมชน มองว่าการทำงานของสภาองค์กรชุมชน เป็นตัวถ่วงการทำงานของ อปท. หรือมีความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นกับสมาชิกของสภา องค์กรชุมชน ยิงนำไปสู่ความแตกแยกที่รุนแรงของคนในชุมชนได้

(5) การประชุมในระดับจังหวัดและระดับชาติ ได้มีการกำหนดให้มีการประชุมของสภาองค์กรชุมชนตำบลในระดับจังหวัดและระดับชาติ เป็นการประชุมของสภาองค์กรชุมชนตำบลในระดับใหญ่กว่าเท่านั้น ไม่ได้ตั้งหน่วยงานในระดับจังหวัดและระดับชาติขึ้นมา โดยมีหน้าที่ส่งเสริม เสนอข้อคิดเห็นต่อหน่วยงานของรัฐในระดับจังหวัดและสรุปปัญหาและเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในระดับชาติ ในด้านบวกจะเป็นที่เสนอปัญหาในเขตพื้นที่มากกว่าหนึ่งสภาองค์กรชุมชน เป็นการประสานความร่วมมือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับที่ใหญ่กว่า จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในด้านลบ การไม่มีองค์กรเฉพาะสำหรับทำหน้าที่ อาจทำให้การประชุมร่วมกันลดความสำคัญลง ไม่มีหน่วยงานผลักดันความต้องการต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย

1.3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับการนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ไปบังคับใช้

1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยเข้าร่วมในกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้น เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนารายได้ แต่กิจกรรมที่ชุมชนได้ดำเนินการจัดขึ้นเองมักจะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก เป็นกิจกรรมที่ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ชุมชนจะให้ความสำคัญมากกว่า เช่น งานทอดผ้าป่า งานเทศมหาชาติ งานมโหรีศพเพื่อหารายได้เข้าวัด หรือแม้แต่งานบุญระหว่างเพื่อนบ้าน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะการดำเนินงานเป็นของกลุ่มคนใกล้ชิดกัน มีความสัมพันธ์กันแบบญาติพี่น้อง เมื่อชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ชุมชนจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้นมากกว่าที่รัฐจัดขึ้น เป็นจุดสำคัญของความเป็นชุมชนในการที่จะร่วมมือกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ต้องการให้ชุมชนร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่นของตน เกิดความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

2) ความเข้าใจเรื่องสิทธิของชุมชนของประชาชน จากผลการศึกษาพบว่า ประชาชนจะเข้าร่วมในกิจกรรมเฉพาะที่เป็นกิจกรรมรื่นเริง ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น แต่สำหรับกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้น ที่มีลักษณะเป็นการให้ความรู้ทางวิชาการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือการพัฒนารายได้ ประชาชนจะไม่เข้าร่วม โดยประชาชนมองว่าตนเองจะไม่ได้รับอะไรจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ชุมชนจะรู้สึกเป็นเจ้าของในกิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้นเท่านั้น ส่วนในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ การจัดบริการสาธารณะต่างๆ ของหน่วยงานรัฐที่เข้ามาดำเนินการในชุมชน ชุมชนจะรู้สึกว่าตนเองเป็นเพียงผู้รับบริการเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องเข้าไป

มีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ แสดงให้เห็นว่าชุมชนยังขาดความเข้าใจเรื่องสิทธิของชุมชนอยู่ อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนได้

3) *ความจริงใจในการให้การสนับสนุนองค์กรชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* เนื่องจากพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 กำหนดให้สภาองค์กรชุมชนมีความสัมพันธ์กับ อปท. ในหลายเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องของการให้การสนับสนุนงบประมาณ การชี้แจงทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่องค์กรชุมชนร้องขอ และสภาองค์กรชุมชนมีหน้าที่ให้ความคิดเห็น เสนอแนะปัญหา และการพัฒนาต่อ อปท. โดยเมื่อนำกฎหมายไปบังคับใช้หรือจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนแล้วมีความกังวลว่าองค์กรชุมชนจะไม่ได้รับการสนับสนุนจาก อปท. และ อปท. จะไม่เห็นความสำคัญต่อข้อเสนอแนะต่างๆ ของสภาองค์กรชุมชน จนอาจนำไปสู่ความล้มเหลวของการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนได้

4) *ระบบอุปถัมภ์ในชุมชน* จากการศึกษาพบว่าอาจเกิดปัญหาการเล่นพรรคเล่นพวกหรืออุปถัมภ์กันแบบลูกพี่ลูกน้อง ในความสัมพันธ์ของสภาองค์กรชุมชนกับ อปท. ถ้าทั้งสองฝ่ายอุปถัมภ์กันซึ่งกันและกันก็จะทำให้การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนประสบความสำเร็จ แต่หากมีการเล่นพรรคเล่นพวกแล้วอาจทำให้การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนล้มเหลวได้

5) *ความขัดแย้งภายในชุมชน* ความกังวลอย่างหนึ่งในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน คือ จะเกิดความขัดแย้งระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับ อปท. ในกฎหมายจึงได้มีกลไกป้องกันการเมืองไม่ให้เข้ามาแทรกแซงเพื่อป้องกันความขัดแย้ง ยิ่งหากความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับ อปท. แล้ว ยิ่งอาจจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายประสบกับความล้มเหลวได้

1.3.4 ปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ไปบังคับใช้กับชุมชน

1) *ประชาชนไม่เข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน* เนื่องจากประชาชนยังขาดการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน จึงเป็นปัญหาและอุปสรรค ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการนำกฎหมายไปบังคับใช้กับชุมชน เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยให้ทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกัน ร่วมมือกันและร่วมกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

2) *ประชาชนยังขาดความเข้าใจในเรื่องสิทธิของชุมชน* อุปสรรคอย่างหนึ่งในการนำกฎหมายไปบังคับใช้ให้ประสบผลสำเร็จคือ ความเข้าใจเรื่องสิทธิของชุมชน โดยชุมชนยังมองว่าตนเองไม่จำเป็นต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ต้องเข้าไปร่วมมือกับรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะ โดยมองว่าตนเองเป็นเพียงผู้รับบริการ ไม่จำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องใดๆ จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญและมีทัศนคติไม่ดีต่อสภาองค์กรชุมชน เนื่องจาก อปท. อาจมองว่าสภาองค์กรชุมชนมาเป็นตัวถ่วงการทำงานของ อปท. จึงไม่ให้การสนับสนุนใดๆ แก่สภาองค์กรชุมชน จนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชนได้

4) วัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชน การอุปถัมภ์แบบเล่นพรรคเล่นพวก หรืออุปถัมภ์แบบลูกพี่ลูกน้อง ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบท้องถิ่นไทย ถ้าเกิดขึ้นภายในชุมชนหรือเกิดขึ้นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสภาองค์กรชุมชน อาจจะมีการสนับสนุนเฉพาะชุมชนที่อยู่ในการอุปถัมภ์ของตน อาจนำไปสู่ความขัดแย้งของคนภายในชุมชนได้

กล่าวโดยสรุป พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการเสริมสร้างองค์กรชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง เพื่อให้้องค์กรชุมชนดำเนินการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกับสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น ให้มีเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยการดำเนินการเน้นการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ และการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกองค์กรชุมชนกับสถาบันต่างๆ ในชุมชนท้องถิ่น เช่น บ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดความร่วมมือและลดปัญหาความขัดแย้ง แบ่งฝ่ายในชุมชน ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการพัฒนายั่งยืน

จากการศึกษาพบว่าประชาชนไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หน่วยงานของรัฐจัดขึ้น เนื่องจากประชาชนมองว่าตนเองจะไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว แต่กิจกรรมที่ประชาชนจะเข้าร่วมนั้น จะเป็นกิจกรรมที่ชุมชนได้ดำเนินการจัดขึ้นเอง เป็นกิจกรรมที่ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันตัดสินใจ จะรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงความเป็นชุมชน ที่ถือเป็นจุดเด่นสำคัญที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 เมื่อนำไปบังคับใช้กับชุมชน และจากการศึกษายังพบว่า ประชาชนยังขาดความเข้าใจในเรื่องสิทธิของชุมชนในเรื่องอื่นๆ เช่น ในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การตรวจสอบการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐ จึงอาจเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่ง และยังพบความกังวลต่อปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างสภาองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจไม่ให้ความสำคัญและมีทัศนคติไม่ดีต่อสภาองค์กรชุมชน ผนวกกับวัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนที่ยังมีการเล่นพรรคเล่นพวก อุปถัมภ์ค้ำจุนกันแบบลูกพี่ลูกน้อง จนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงภายในชุมชนและเป็นปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ไม่บรรลุวัตถุประสงค์เมื่อนำไปบังคับใช้กับชุมชนได้

ดังนั้นเมื่อมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนขึ้นในตำบล จึงมีความเป็นไปได้ในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 แต่อาจจะมีอุปสรรคบ้างในเรื่องของความเข้าใจในเรื่องสิทธิชุมชนของประชาชนและความขัดแย้งของคนในชุมชนที่อาจจะเกิดขึ้น

2. อภิปรายผล

ข้อค้นพบจากผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อสรุปสำคัญที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 ความเป็นชุมชน

ผลการศึกษาพบว่าประชาชนไม่สนใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้น แต่ชุมชนจะเข้าร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนได้ดำเนินการกันเอง จะเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นทั้งการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผิดชอบ และร่วมกันแก้ไขปัญหา เช่น งานทอดผ้าป่า งานเทศมหาชาติ งานมโหรีศพเพื่อหารายได้เข้าวัด หรือแม้แต่งานบุญระหว่างเพื่อนบ้าน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น โดยในกิจกรรมที่ประชาชนเข้าร่วมส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะของความสัมพันธ์ของกลุ่มคนใกล้ชิดกัน มีความสัมพันธ์กันแบบญาติพี่น้อง และชุมชนจะร่วมกันดำเนินงานในทุกขั้นตอน ชุมชนจะเห็นความสำคัญกับงานประเภทนี้มาก โดยจะรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของกิจกรรมร่วมกันในชุมชน สอดคล้องกับ อนุชาติ พวงสำลี และ วิบูรณ์ วิจารณ์ (2541 : 9) ที่ระบุว่า “ความเป็นชุมชน หรือ ความเป็นประชาคม จึงเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม เพราะจะเป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพันเอื้ออาทรต่อกัน เป็นแหล่งพื้นฐานที่สุดที่จะเกิดการถักทอความรักความเอื้ออาทรของคนในสังคม”

จากความสัมพันธ์แบบญาติพี่น้องในการทำกิจกรรมร่วมกัน แสดงให้เห็นว่าเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ที่ดีที่จะทำให้การนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ไปบังคับใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ โดยเฉพาะการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่มีผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ร่วมกันเพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนกัน พึ่งพาอาศัย เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของชุมชน

2.2 ความเข้าใจเรื่องสิทธิของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนจะเข้าร่วมเฉพาะกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมรื่นเริง ที่ชุมชนจัดขึ้นเอง โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น แต่สำคัญในกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐจัดขึ้น ที่มีลักษณะเป็นการให้ความรู้ทางวิชาการ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนารายได้ โดยเฉพาะเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การจัดทำบริการสาธารณะต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาดำเนินงานในชุมชนนั้น ชุมชนจะรู้สึกว่าเป็นเพียงผู้รับบริการเท่านั้น ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาดำเนินการในชุมชน แสดงให้เห็นว่าชุมชนยังขาดความเข้าใจเรื่องสิทธิของชุมชน สิทธิในการจัดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน สิทธิในการร่วมมือกับรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะในชุมชน แต่รับรู้ในสิทธิการอนุรักษ์ฟื้นฟู จารีตประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคณุต ไชยสินธุ์ และคณะ (2547 : 79 – 80) ที่ได้ทำการศึกษาปัญหาสิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคอีสานที่พบว่า สิทธิชุมชนอีสานมีรากฐานจากจารีตประเพณี เป็นระบบศีลธรรมแห่งสิทธิในการให้คุณค่าแก่สิ่งเหนือธรรมชาติ ผนวกกับความเชื่อทางพุทธศาสนาในการจัดระเบียบความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคน ชุมชนและนิเวศให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ต้องการให้ชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟู จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมมือกับรัฐในการจัดการบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ให้ร่วมมือกันคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สมดุล และให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของ อปท. หรือ หน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่มีผลหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าชุมชนจะรู้สึกถึงความจำเป็นเจ้าของในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่านั้น ชุมชนยังขาดความเข้าใจเรื่องสิทธิในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เรื่องของการจัดทำบริการสาธารณะในชุมชน จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการทำให้กฎหมายบรรดುವัดอุปประสงค์เมื่อนำไปบังคับใช้กับชุมชน

2.3 การร่วมมือและความขัดแย้งในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า มีความกังวลต่อความจริงใจในการให้การสนับสนุนชุมชนจาก อปท. ทั้งในเรื่องของงบประมาณสนับสนุนสภาองค์กรชุมชนตำบล อปท. ไม่เห็นความสำคัญกับการชี้แจงเรื่องต่างๆ ให้แก่องค์กรชุมชนทราบ อปท. ไม่เห็นความสำคัญกับข้อเสนอแนะของสภาองค์กรชุมชน เรื่องความขัดแย้งระหว่างบุคคลภายใน อปท. กับสภาองค์กรชุมชน และปัญหา

การแทรกแซงทางการเมืองภายในสภาองค์กรชุมชน เป็นต้น ซึ่งข้อกังวลต่าง ๆ จะเกี่ยวข้องกับ โดยตรงกับผู้นำชุมชนในฐานะที่ทำหน้าที่ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชน ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญเดช เจริญวิริยะกุล (2546 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผู้นำท้องถิ่นกับความเข้มแข็งของชุมชนชนบท พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ ตัวแปรระดับความเป็นผู้นำ คือ การทำงานอย่างซื่อสัตย์ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และตัวแปร ด้านพฤติกรรมและประเภทของผู้นำ คือ การเป็นปากเสียงแทนชาวบ้าน การปฏิบัติการกิจที่ได้รับ มอบหมายได้สำเร็จและการเต็มใจให้ชาวบ้านร่วมกิจกรรม

ดังนั้น บทบาทของผู้นำท้องถิ่น จึงมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน และ โดยเฉพาะ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 มีความเกี่ยวข้องกับผู้นำชุมชน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้นำชุมชนดังกล่าวจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การนำ กฎหมายไปใช้ให้เกิดผลในทางที่จะพัฒนาชุมชนท้องถิ่นของตน และยังกฎหมายฉบับนี้ ได้ กำหนดให้สภาองค์กรชุมชนตำบล มีความสัมพันธ์กับ อปท. ในหลายเรื่อง ทั้งในเรื่องของการให้ อปท.สนับสนุนงบประมาณ การให้ อปท. ชี้แจงทำความเข้าใจต่อสภาองค์กรชุมชน การร่วมมือ กันในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ปัญหาความร่วมมือและความขัดแย้งภายในชุมชนจึงเป็นปัญหา อุปสรรคสำคัญที่จะทำให้การนำกฎหมายไปบังคับใช้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์

2.4 บทบาทของหน่วยงานรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วม นั้น จะเป็นกิจกรรม ที่ชุมชนได้ร่วมมือกัน ตั้งแต่การร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันรับผิดชอบ และร่วมกันแก้ไข ปัญหา ชุมชนมักจะ ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้นเท่าใดนัก เพราะประชาชนรู้สึกว่าตนเองเป็น เพียงผู้รับบริการในการดำเนินงาน โครงการหรือกิจกรรมที่รัฐจัดขึ้นเท่านั้น เพราะเกิดจากการที่ ประชาชนไม่ได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และแก้ไขปัญหามาของกิจกรรมร่วมกัน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิรา สัตยวัฒน์ และคณะ (2547 : 88 – 92) ที่ได้จากการศึกษา เรื่อง สิทธิชุมชนท้องถิ่นบ้านครัว กรณีการสร้างทางคั่นทับชุมชน พบว่า ความขัดแย้งระหว่าง รัฐและชุมชน เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่รัฐมิได้ให้ความสำคัญกับคุณค่าของชุมชน วัฒนธรรม ชุมชน และองค์กรชุมชน รวมทั้งการจัดการชีวิตทางสังคมของชุมชน

พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ต้องการให้ชุมชนเป็นเวทีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยให้ชุมชนได้ ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ทำให้เกิดความร่วมมือ และลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ดังนั้น การที่ หน่วยงานของรัฐจะเข้ามาดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดๆ ในพื้นที่ จึงควรคำนึงถึงคุณค่าและ

ความสำคัญของความเป็นชุมชนแต่ละชุมชน จึงจะสามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เมื่อนำมาบังคับใช้กับชุมชน

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความเป็นไปได้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาดำบลสุขเกษม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา ได้ข้อเสนอแนะในการวิจัยดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ควรจัดตั้งหน่วยงานหรือสถาบันที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนตำบลในระดับจังหวัด โดยให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในฐานะที่มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งและพัฒนากิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล ตามกฎหมาย เป็นตัวกลางและร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน เครือข่ายภาคประชาชนในระดับท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่ผลักดันการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัด

3.1.2 สร้างความเข้าใจในเรื่องสิทธิของชุมชนก่อนนำกฎหมายไปบังคับใช้ เพราะจากการศึกษาพบว่า ชุมชนยังขาดความเข้าใจในเรื่องของสิทธิในการจัดการ บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การจัดทำบริการสาธารณะต่าง ๆ ในชุมชน ชุมชนมองว่าเป็นเรื่องของรัฐที่จะต้องเข้ามาบริการประชาชน โดยไม่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งก่อนจะนำกฎหมายมาบังคับใช้หรือมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนขึ้น จึงควรมีการทำทำความเข้าใจในเรื่องของสิทธิของชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ก่อน โดยให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสภาองค์กรชุมชนตำบลในระดับจังหวัด ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดำเนินการ

3.1.3 สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ทั้งของสภาองค์กรชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทราบ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น ควรสร้างความเข้าใจให้ทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันจึงจะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสภาองค์กรชุมชนตำบลในระดับจังหวัดร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดำเนินการ

3.1.4 หน่วยงานของรัฐควรลดความเป็นทางการลงและเพิ่มบทบาทของประชาชนให้มากขึ้น การเข้ามาจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐหรือ อปท. ควรลดความเป็นทางการลง สร้างความเป็นกันเองให้แก่ชุมชนมากขึ้น ลดพิธีการตามแบบราชการ ไม่ควรชี้้นำ

กระบวนการคิดของชุมชน ให้ชุมชนได้ร่วมกันคิด ได้ร่วมกันเรียนรู้ภายในชุมชนเอง จะทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเข้าร่วมกิจกรรมและเข้าร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

3.1.5 ควรให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลผลักดันเปลี่ยนหมุนเวียนการทำหน้าที่เพื่อปฏิบัติการกิจในแต่ละภารกิจ เพื่อสนับสนุนให้สมาชิกทุกคนได้ร่วมกันทำกิจกรรม เรียนรู้ร่วมกัน จะทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันกับสภาองค์กรชุมชน และสามารถป้องกันการถูกครอบงำจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

3.1.6 สภาองค์กรชุมชนตำบลต้องจัดให้มีเวทีปรึกษาหารือกันเสมอๆ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้จัดสนใจร่วมกันในทุก ๆ เรื่อง ได้ใช้เหตุผลในการกำหนดอนาคตของชุมชนร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน หรือ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เป็นการสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบปรึกษาหารือให้เกิดขึ้นในชุมชน จะทำให้ลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น

3.1.7 ควรอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนผ่านทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อมีการอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชน ควรให้มีการอุดหนุนค่าใช้จ่ายผ่านทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือของทั้งสองฝ่าย สร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในชุมชน

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 คำเนิการวิจัยในพื้นที่ที่มีความแตกต่าง การวิจัยในครั้งต่อไปควรดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ที่มีความแตกต่างมากกว่านี้ ทั้งในเรื่องของการประกอบอาชีพ ความแตกต่างด้านภูมิศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้มีมุมมองและการวิเคราะห์ข้อมูลมีความหลากหลายมากกว่านี้

3.2.2 คำเนิการวิจัยเฉพาะประเด็น ควรดำเนินการวิจัยที่เป็นการวิจัยเจาะลึกเฉพาะประเด็น เช่น ด้านวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกี่ยวข้องกับการนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ไปบังคับใช้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ้งและตรงไปในแต่ละประเด็นมากขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ (2538) *การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน* กรุงเทพมหานคร สภาคาทอเล็กแห่งประเทศไทย
- กิตติศักดิ์ ปรกติ (2550) *สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด
- โกวิท พวงงาม (2547) “แนวคิดเกี่ยวกับท้องถิ่นและชุมชน” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดทางการเมืองและสังคม* หน่วยที่ 13 หน้า 257-326 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์
- กฤษฎา บุญชัย (2542) “ฐานคิดสิทธิชุมชนในสายธารโลกาภิวัตน์” ใน *เวทีเสวนาเรื่อง ฐานคิดสิทธิชุมชนในสายธารโลกาภิวัตน์* วันที่ 10 – 11 ตุลาคม 2542 เชียงใหม่ คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน
- โครงการศึกษาทางเลือกการพัฒนา (2530) “สถานภาพขององค์ความรู้และการถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น” ใน *การเสวนาเรื่อง องค์กรประชาชน กับทางเลือกการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง* กรุงเทพมหานคร สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จรัส ดิษฐาอภิชัย (2547) “สิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมืองและสิทธิชุมชน” ใน *การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ครั้งที่ 5 พ.ศ.2547* วันที่ 1 – 2 ธันวาคม 2547 ภูเก็ต กรุงเทพมหานคร หน้า 1 - 15
- ชยันต์ วรรณะภูติ (2536) “การกำหนดกรอบคิดในการวิจัย” ใน *อุทัย ดุลยเกษม บรรณาธิการ คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา* ขอนแก่น สถาบันและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชัชวาล ทองดีเลิศ (2549) *องค์กรชุมชนกับการปฏิรูปสังคมและการเมือง* กรุงเทพมหานคร วิทยาลัยการจัดการทางสังคม
- ชาญเดช เจริญวิริยะกุล (2546) “ผู้นำท้องถิ่นกับความเข้มแข็งของชุมชนชนบท” *วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหาร บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*

- ชลธิรา สัตยวิวัฒนา และคณะ (2547) “สิทธิชุมชนท้องถิ่นบ้านครัว กรณีการสร้างทางด่วนทับชุมชน” ใน *โครงการสิทธิชุมชนท้องถิ่นจากจารีตประเพณีสู่สถานการณ์ปัจจุบัน : การศึกษาเพื่อแสวงหาแนวทางนโยบายสิทธิชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักพิมพ์นิติธรรม
- คนุพล ไชยสินธุ์ และคณะ (2547) “สิทธิชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาสิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคอีสาน” ใน *โครงการสิทธิชุมชนท้องถิ่นจากจารีตประเพณีสู่สถานการณ์ปัจจุบัน : การศึกษาเพื่อแสวงหาแนวทางนโยบายสิทธิชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักพิมพ์นิติธรรม
- ดร.ชนิ เอ็มพันธ์ (2545) “การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว* หน่วยที่ 10 หน้า 77 - 142 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิทยาการจัดการ
- ธีรศักดิ์ อัครบวร (2545) *กิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น : เพื่อทรัพยากรมนุษย์และสังคมแห่งการเรียนรู้* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ ก.พลพิมพ์ (1996) จำกัด
- นดา คำวิทีเลิศ (2542) “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชนในชุมชนบ้านครัว กรุงเทพมหานคร” *วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2546) *นานาพรรณสนะสิทธิชุมชน* จดหมายข่าวสิทธิชุมชน ฉบับที่ 3 เดือน ธันวาคม 2546 – มีนาคม 2547
- บัวพันธ์ พรหมพอกพิง (2535) *องค์กรชุมชน : 6 กรณีศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* ขอนแก่น สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ประภัสสร เขียวปัญญา และคณะ (2547) “สิทธิชุมชนมอญ : กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพ ที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” ใน *โครงการสิทธิชุมชนท้องถิ่นจากจารีตประเพณีสู่สถานการณ์ปัจจุบัน : การศึกษาเพื่อแสวงหาแนวทางนโยบายสิทธิชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักพิมพ์นิติธรรม
- ประกาศ ปิ่นตบแต่ง และ กฤษณา บุญชัย (2545) *จากสิทธิมนุษยชนสู่สิทธิชุมชน* *วิวาทะเสรีนิยมกับชุมชนนิยมในสังคมไทย* บทความมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ลำดับที่ 189 <http://www.midnightuniv.org>
- ประเวศ วะสี (2540) *ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน

- _____ . (2535) องค์การชุมชนกับกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน หัวใจของการพัฒนา [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.].
- _____ . (2547) *ธรรมชาติแห่งสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด* กรุงเทพมหานคร มูลนิธิสตรี – สฤณีวงศ์
- ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (2549) “แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น” ใน *ประมวลสาระชุดวิชา ประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่น* หน่วยที่ 2 หน้า 1 - 74 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ราชบัณฑิตยสถาน (2532) *พจนานุกรม ศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร ราชบัณฑิตยสถาน
- _____ . (2546) *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542* กรุงเทพมหานคร นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น
- เลิศชาย ศิริชัย และคณะ (2547) “สิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคใต้” ใน *โครงการสิทธิชุมชนท้องถิ่น จากจารีตประเพณีสู่สถานการณ์ปัจจุบัน : การศึกษาเพื่อแสวงหาแนวทางนโยบายสิทธิชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักพิมพ์นิติธรรม
- วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ (2533) “ชุมชนชนบท” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรม ไทย* หน่วยที่ 8 หน้า 323 - 364 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์
- วิภาณุ คงจันทร์ (2543) “การศึกษาศักยภาพในการจัดการปัญหาสาธารณสุขตามวิถีชาวบ้าน กรณีศึกษาการจัดการภัยแล้งในตำบลเสือไ้ก่ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม” *วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหาร* สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- ศุภวัลย์ พลายน้อย บรรณาธิการ (2545) *การตอบสนองต่อภาวะวิกฤติเศรษฐกิจต่อภาคประชาสังคมไทย* กรุงเทพมหานคร วศินการพิมพ์
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2550) *สภาองค์กรชุมชน : เส้นทางประชาธิปไตยชุมชนรากฐาน*
<http://www.codi.or.th>
- สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (2550) *บันทึกการประชุมครั้งที่ 54 / 2550* <http://senate.go.th>

- เสนาห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ (2536) *ป่าชุมชนในประเทศไทยแนวทางการพัฒนา เล่ม 2*
กรุงเทพมหานคร สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
- สมพันธ์ เตชะอธิ และคณะ (2540) *ศักยภาพเครือข่ายผู้นำชาวบ้าน : คู่มือและทิศทางการพัฒนา*
ผู้นำชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาในชนบท กรุงเทพมหานคร เจริญวิทย์การพิมพ์
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2525) *การพัฒนาชุมชน พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนา
พานิชย์
- สุพัต เมืองศรีนุ่น (2545) “บทบาทและศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการปัญหา
ทรัพยากรท้องถิ่น : กรณีศึกษาการปลูกข้าวหอมมะลิในพื้นที่ดินเค็ม อำเภอพิมาย
จังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการ
วางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชนและชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- สนธยา พลศรี (2543) *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน* สงขลา สถาบันราชภัฏสงขลา
- สมชาย วิถีกรมย์กุล (2543) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา :
ป่าชุมชนบ้านโคกสันติสุข ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา”
วิทยานิพนธ์ ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
- สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2550) *เอกสารประกอบการพิจารณาร่าง*
พระราชบัญญัติ <http://www.parliament.go.th>
- อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล (2541) *ประชาสังคม คำ ความคิดและความหมาย*
พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
- อริยา เสวดามร์ (2542) “นักพัฒนากับบทบาทในการสร้างความหมายใหม่ของชุมชน” ใน
ฉรรณี เพ็ชรประเสริฐ บรรณาธิการ *เศรษฐศาสตร์การเมือง เอ็นจีโอ 2000*
กรุงเทพมหานคร ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- อนันท์ กาญจนพันธุ์ (2543) *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : กระบวนทัศน์และ*
นโยบาย กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- _____ . บรรณาธิการ (2543) *พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : สถานการณ์ใน*
ประเทศไทย กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- _____ . (2544) *มิติชุมชน วิถีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ อำนาจและการจัดการทรัพยากร*
กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

_____ . (2544) “พลวัตชุมชนไทย : การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว” ใน อารณ
จันทร์สมวงศ์ บรรณาธิการ *พลวัตชุมชนไทยในสมัยโลกาภิวัตน์* กรุงเทพมหานคร
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

_____ . (2548) “สิทธิชุมชน ชุมชนไม่มีสิทธิ” ใน การเมืองฐานประชาชน : ความยั่งยืน
ของประชาธิปไตย ใน *การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 7* วันที่ 4 – 6
พฤศจิกายน 2548 ศูนย์ประชุมสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า
หน้า 203 - 222

อินสอน บัวเขียว (2547) *สาระสำคัญการบริหารงานชุมชน* กรุงเทพมหานคร พริบสำนักพิมพ์

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. นายชิน สุขตะกู	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม
2. นายประคอง พงษ์สูงเนิน	กำนันตำบลสุขเกษม
3. นายสะอาด ลีจันทิก	รองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม
4. นางลอย ไผ่สรระน้อย	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม หมู่ที่ 1
5. นายรัศ ฉัตรพรมราช	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม หมู่ที่ 9
6. นายวิเชียร พร่องพรมราช	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3
7. นายหวัน เกิดมงคล	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6
8. นางจำเนียร เขียนสรระน้อย	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7
9. นายวิโรจน์ ปัทมโรจน์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8

ภาคผนวก ข
ประเด็นการสัมภาษณ์

ประเด็นการสัมภาษณ์

1. เริ่มต้นการสัมภาษณ์

- 1.1 ขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์
- 1.2 แนะนำตัวผู้วิจัย
- 1.3 ทำความรู้จักกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) สร้างความคุ้นเคยในวงสนทนา
- 1.4 ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และประเด็นการสัมภาษณ์ในภาพรวม
- 1.5 ขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนาและชี้แจงเหตุผลที่ต้องบันทึกเสียง
- 1.6 อธิบายเนื้อหาสาระของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551

2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์

- 2.1 ความเป็นมาของชุมชนเป็นอย่างไร
- 2.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างไร
- 2.3 กิจกรรมใดบ้างที่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก
- 2.4 เหตุผลและความรู้สึกของประชาชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพราะอะไร
- 2.5 มีปัจจัยอะไรบ้างที่คิดว่าเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน
- 2.7 ความเป็นไปได้แค่ไหนในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล
- 2.8 คิดว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้างที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อนำพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มาใช้กับชุมชน
- 2.4 มีข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขอย่างไรต่อปัญหาและอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

3. ปิดการสัมภาษณ์

กล่าวขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักพร้อมทั้งมอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ภาคผนวก ก
พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551

พระราชบัญญัติ

สภาองค์กรชุมชน

พ.ศ. ๒๕๕๑

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑

เป็นปีที่ ๖๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๘ ประกอบกับมาตรา ๖๔ และมาตรา ๖๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“ชุมชน” หมายความว่า กลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันโดยมีผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนกัน หรือทำกิจกรรมอันชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมร่วมกัน หรือ ดำเนินการอื่นอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก มีการดำเนินการอย่างค้ำคอเนื่องและมีระบบ บริหารจัดการและการแสดงเจตนาแทนกลุ่มได้

“ชุมชนท้องถิ่น” หมายความว่า ชุมชนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่หมู่บ้านหรือตำบล

“ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” หมายความว่า ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเกิดขึ้นก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

“องค์กรชุมชน” หมายความว่า องค์กรซึ่งเป็นการรวมของชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือ ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งจดทะเบียนจัดตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ ไม่ว่าประชาชนจะจัดตั้งกันขึ้นเอง หรือโดยการแนะนำหรือสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ เอกชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชน

“ผู้นำชุมชน” หมายความว่า ประธานกรรมการของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม หรือชุมชนอื่น หรือหัวหน้ากลุ่ม หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นผู้นำของ ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมหรือชุมชนอื่นในลักษณะเดียวกัน

“สมาชิก” หมายความว่า สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล

“หมู่บ้าน” หมายความว่า หมู่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่ และ ให้หมายความรวมถึงชุมชนที่จัดตั้งขึ้นตามประกาศของทางราชการ

“ตำบล” หมายความว่า เขตพื้นที่ในความรับผิดชอบของเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เขตในกรุงเทพมหานคร หรือเขตพื้นที่ที่กฎหมายเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น

“จังหวัด” หมายความว่า กรุงเทพมหานคร

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รักษาการ ตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด ๑

สภาองค์กรชุมชนตำบล

มาตรา ๕ ผู้แทนชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในแต่ละหมู่บ้านซึ่งได้จดทะเบียน จัดตั้งไว้กับผู้ใหญ่บ้าน และผู้แทนชุมชนอื่นในตำบลซึ่งได้จดทะเบียนจัดตั้งไว้กับกำนัน ทั้งนี้ โดย

จดแจ้งการจัดตั้งได้กระทำก่อนวันประชุม อาจประชุมปรึกษากันจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลขึ้น
สภาพหนึ่งเพื่อปฏิบัติการดังตามพระราชบัญญัตินี้ได้

การได้มาซึ่งผู้แทนชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในแต่ละหมู่บ้าน และการได้มา
ซึ่งผู้แทนชุมชนอื่นในตำบลให้เป็นไปตามที่ผู้นำชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในแต่ละหมู่บ้าน
หรือผู้นำชุมชนอื่นในตำบลแล้วแต่กรณีปรึกษากันหรือกัน โดยให้มีผู้แทนชุมชนท้องถิ่น หรือ
ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละสี่คนและผู้แทนชุมชนอื่นในตำบลชุมชนละสองคน

การประชุมปรึกษากันตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผู้แทนชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม
ในแต่ละหมู่บ้าน และผู้แทนชุมชนอื่นในตำบลมาร่วมประชุมไม่น้อยกว่าร้อยละหกสิบของผู้แทนชุมชน
ทุกประเภทตามวรรคสองรวมกัน จึงจะเป็นองค์ประชุม และต้องเห็นสอดคล้องต้องกันให้จัดตั้ง
สภาองค์กรชุมชนตำบลไม่น้อยกว่าร้อยละหกสิบของจำนวนผู้แทนชุมชนทุกประเภทตามวรรคสอง

เมื่อคำนั้นได้รับจดแจ้งการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลแล้วให้ออกใบรับการจดแจ้ง
ให้เป็นหลักฐานและส่งบัญชีรายชื่อให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ทราบ

ในกรณีที่ตำบลหรือหมู่บ้านใดไม่มีกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ให้จดแจ้งการจัดตั้งชุมชนหรือ
จดแจ้งการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล แล้วแต่กรณี ไว้กับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือ
ในกรณีเขตกรุงเทพมหานคร ให้จดแจ้งไว้กับผู้อำนวยการเขต และให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
หรือผู้อำนวยการเขต แล้วแต่กรณี ออกใบรับการจดแจ้งไว้เป็นหลักฐาน และแจ้งให้สถาบันพัฒนา
องค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ทราบ

หลักเกณฑ์ วิธีการ และแบบการจดแจ้งการจัดตั้งชุมชน ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม
ตามวรรคหนึ่ง และการจดแจ้งการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลตามวรรคสี่และวรรคห้าให้เป็นไป
ตามที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ประกาศกำหนด

มาตรา ๖ สภาองค์กรชุมชนตำบล ประกอบด้วย

(๑) สมาชิกซึ่งเป็นผู้แทนของชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในแต่ละหมู่บ้านและ
ผู้แทนชุมชนอื่นในตำบล ซึ่งได้รับการคัดเลือกและมีจำนวนตามที่ที่ประชุมตามมาตรา ๕ กำหนด

(๒) สมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวนไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกตาม (๑)

ในวาระเริ่มแรกให้ที่ประชุมตามมาตรา ๕ กำหนดจำนวนและคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๒)
ในวาระต่อไป การกำหนดจำนวนและการคัดเลือกให้เป็นไปตามผลการปรึกษาหารือของสมาชิก
ตาม (๑) ทั้งนี้ ให้คัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นที่เคารพหรือยอมรับนับถือของชุมชนในตำบลนั้น

มาตรา ๗ สมาชิกสภาองค์การชุมชนตำบลตามมาตรา ๖ (๑) และ (๒) ต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ หรือมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยทะเบียนราษฎร ในหมู่บ้านในตำบลนั้นเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปีจนถึงวันคัดเลือก

(๒) ไม่เป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้มีตำแหน่งในพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง ในระยะเวลาหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก

(๓) ไม่เคยสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา ในระยะเวลาหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก

(๔) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา ๘ สมาชิกสภาองค์การชุมชนตำบลมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปีนับแต่วันคัดเลือก

ในกรณีที่สมาชิกพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้ดำเนินการคัดเลือกสมาชิกใหม่แทนภายในกำหนดเวลาหกสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกว่างลง เว้นแต่วาระของสมาชิกเหลือไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่ดำเนินการให้ได้มาซึ่งสมาชิกแทนก็ได้ กรณีที่มีการดำเนินการให้ได้มาซึ่งสมาชิกแทนตำแหน่งที่ว่างให้สมาชิกผู้นั้นอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาที่เหลือของผู้ซึ่งตนแทน ทั้งนี้ ให้นำความในมาตรา ๕ และมาตรา ๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อครบกำหนดเวลาตามวาระหนึ่งให้ดำเนินการคัดเลือกสมาชิกใหม่ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ครบวาระ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการคัดเลือกสมาชิกขึ้นใหม่ ให้สมาชิกที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

มาตรา ๙ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ สมาชิกสภาองค์การชุมชนตำบลอาจพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ตาย

(๒) ลาออกโดยยื่นหนังสือลาออกต่อประธานสภาองค์การชุมชนตำบล

(๓) สภาองค์กรชุมชนตำบลมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลทั้งหมดที่มีอยู่ให้พ้นจากตำแหน่งโดยเห็นว่ามีประสิทธิภาพในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อชุมชน

(๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๘

(๕) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๒

(๖) มีการยุบเลิกสภาองค์กรชุมชนตำบล

การวินิจฉัยการพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๙ ให้เป็นอำนาจของสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่

มาตรา ๑๐ เมื่อสภาองค์กรชุมชนตำบลมีเหตุต้องยุบเลิก ให้ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลที่อยู่ในตำแหน่งขณะมีการยุบเลิกสภาองค์กรชุมชนตำบล แจ้งการยุบเลิกต่อกำนัน และเมื่อกำนันได้รับการแจ้งการยุบเลิกสภาองค์กรชุมชนตำบลแล้ว ให้กำนันออกใบรับแจ้งการยุบเลิกไว้เป็นหลักฐาน และให้แจ้งไปยังสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้ทราบด้วย

ในกรณีที่ตำบลไม่มีกำนัน เมื่อสภาองค์กรชุมชนตำบลมีเหตุต้องยุบเลิก ให้ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลที่อยู่ในตำแหน่งขณะมีการยุบเลิกสภาองค์กรชุมชนตำบล แจ้งการยุบเลิกต่อผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือในกรณีเขตกรุงเทพมหานคร ให้แจ้งการยุบเลิกต่อผู้อำนวยการเขต และให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้อำนวยการเขต แล้วแต่กรณี ออกใบรับแจ้งการยุบเลิกไว้เป็นหลักฐาน และให้แจ้งไปยังสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้ทราบด้วย

หลักเกณฑ์ วิธีการ และแบบการจดแจ้งการยุบเลิกสภาองค์กรชุมชนตำบล ให้เป็นไปตามที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ประกาศกำหนด

มาตรา ๑๑ ในกรณีที่มีการยุบเลิกสภาองค์กรชุมชนตำบลใด ให้โอนบรรดาทรัพย์สินที่เหลืออยู่ทั้งหมดแก่นักงานของรัฐหรือองค์กรสาธารณณะตามที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลเห็นสมควร

การโอนบรรดาทรัพย์สินหากไม่ได้จัดการตามที่กำหนดในวรรคหนึ่ง ให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นผู้ดำเนินการให้เสร็จสิ้นและแจ้งให้ที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลทราบ

มาตรา ๑๒ สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลต้อง

(๑) ไม่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่ง
ทางการเมือง สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๒) ไม่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและศีลธรรมอันดี

(๓) ไม่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา

มาตรา ๑๓ ในกรณีที่สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลพ้นจากตำแหน่งยังไม่ครบหนึ่งปีและ
ได้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
หรือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา ห้ามมิให้ผู้นั้น
เป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเวลาหนึ่งปีนับแต่วันสมัครเข้ารับเลือกตั้งหรือเข้ารับการสรรหา
แต่ไม่ได้รับเลือกตั้งหรือสรรหา แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๔ เมื่อมีการยุบและรวมเขตหมู่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่
ให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลซึ่งเป็นผู้แทนองค์กรชุมชนในหมู่บ้านเดิมที่ถูกยุบหรือถูกรวมยังคงเป็น
สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลต่อไปจนกว่าสมาชิกภาพจะสิ้นสุดลงตามวาระหรือพ้นจากตำแหน่ง
ด้วยเหตุอื่น

เมื่อมีการแยกพื้นที่บางส่วนของหมู่บ้านใดขึ้นเป็นหมู่บ้านใหม่ ให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชน
ซึ่งเป็นผู้แทนองค์กรชุมชนในหมู่บ้านเดิมยังคงเป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลอยู่ต่อไป โดยให้
สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลที่มีภูมิลำเนาอยู่ของหมู่บ้านใดก็ให้เป็นสมาชิกสภาองค์กรชุมชนซึ่งเป็นผู้
แทนองค์กรชุมชนของหมู่บ้านนั้น จนกว่าสมาชิกภาพจะสิ้นสุดลงตามวาระ และจัดให้มีการคัดเลือก
สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลซึ่งเป็นผู้แทนองค์กรชุมชนให้ครบตามจำนวนที่กำหนด ทั้งในหมู่บ้านเดิม
และหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นใหม่

มาตรา ๑๕ ในคราวประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลครั้งแรก ให้สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล
เลือกตั้งตนเองเป็นประธานสภาคนหนึ่ง และรองประธานสภาสองคนเป็นรองประธานสภาคนที่หนึ่ง
และรองประธานสภาคนที่สอง

มาตรา ๑๖ ประธานสภา มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เรียกและดำเนินการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล

(๒) ควบคุมและดำเนินกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบลให้เป็นไปตามกติกามติของ
สภาองค์กรชุมชนตำบล

- (๓) ออกกติกาสถาและคำสั่งใด ๆ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในการประชุม
- (๔) เป็นผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบลในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก
- (๕) แต่งตั้งเลขานุการสภาโดยความเห็นชอบของสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล
- (๖) อำนาจและหน้าที่อื่นตามที่มิกฎหมายบัญญัติไว้

มาตรา ๑๗ รองประธานสภา มีอำนาจและหน้าที่ช่วยประธานสภาในกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของประธานสภา หรือปฏิบัติภารกิจตามที่ประธานสภามอบหมาย

มาตรา ๑๘ เลขานุการสภา มีหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการและการจัดการประชุม และงานอื่นใดตามที่สภาองค์กรชุมชนตำบลมอบหมาย

มาตรา ๑๙ สภาองค์กรชุมชนตำบลต้องจัดให้มีการประชุมอย่างน้อยปีละสี่ครั้ง เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบลนั้น

นอกจากการประชุมตามวรรคหนึ่ง เมื่อสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลเข้าชื่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดยื่นหนังสือร้องขอให้เปิดการประชุม ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลต้องจัดให้มีการประชุมภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้อง

มาตรา ๒๐ การประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบล ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่จึงจะเป็นองค์ประชุม การงดมติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมมีสิทธิออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๒๑ ให้สภาองค์กรชุมชนตำบล มีภารกิจดังต่อไปนี้

(๑) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

(๓) เผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกองค์กรชุมชน รวมตลอดทั้งการร่วมมือกันในการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

(๔) เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทบทวนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๕) เสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับการจัดทรัพยากรสาธารณะของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๖) จัดให้มีเวทีการปรึกษาหารือกันของประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่มีผลหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือ ทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้อนุญาตให้ภาคเอกชนดำเนินการต้องนำความเห็นดังกล่าว มาประกอบการพิจารณาด้วย

(๗) ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชนในตำบลเกิดความเข้มแข็งและสมาชิกองค์กรชุมชน รวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไปในตำบลสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

(๘) ประสานและร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น

(๙) รายงานปัญหาและผลที่เกิดขึ้นในตำบลอันเนื่องจากการดำเนินงานใด ๆ ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ โดยรายงานต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

(๑๐) วางกติกาในการดำเนินกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล

(๑๑) จัดทำรายงานประจำปีของสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมถึงสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปทราบ

(๑๒) เสนอรายชื่อผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อไปร่วมประชุมในระดับจังหวัดของ สภาองค์กรชุมชนตำบล จำนวนสองคน

มาตรา ๒๒ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐส่งเสริม สนับสนุน และ ให้ความร่วมมือ รวมตลอดทั้งชี้แจงทำความเข้าใจแก่สภาองค์กรชุมชนตำบลและชุมชนทุกประเภท ความที่ร้องขอ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สภาองค์กรชุมชนตำบลอยู่ในเขตอาจให้การอุดหนุนค่าใช้จ่าย ในการดำเนินการของสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเงินอุดหนุนทั่วไปตามที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กำหนด

ในการกำหนดตามวรรคสองให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นหารือกับสถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ด้วย

มาตรา ๒๓ ในการปฏิบัติภารกิจตามมาตรา ๒๑ สภาองค์กรชุมชนตำบลอาจตั้งคณะกรรมการขึ้น เพื่อปฏิบัติภารกิจแทนก็ได้ตามความจำเป็นและเหมาะสม

หมวด ๒

การประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล

มาตรา ๒๔ ให้มีการประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง เพื่อคํานึงการตามมาตรา ๒๓

เมื่อสภาองค์กรชุมชนตำบลไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของสภาองค์กรชุมชนตำบลทั้งหมดในจังหวัดเข้าชื่อกันร้องขอให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาและเสนอแนะเรื่องหนึ่งเรื่องใดอันอยู่ในภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบล ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดคํานึงการจัดให้มีการประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล

มาตรา ๒๕ เมื่อมีกรณีดังต่อไปนี้ ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจคํานึงการจัดให้มีการประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล

- (๑) เมื่อมีกรณีที่จะจัดทำหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาจังหวัด
- (๒) เมื่อเห็นเป็นการสมควรที่จะรับฟังความคิดเห็นของสภาองค์กรชุมชนตำบล

มาตรา ๒๖ ในการประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมมีสิทธิเข้าร่วมประชุม และแสดงความคิดเห็นและลงมติ

- (๑) ผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบลคนที่ได้รับการเสนอรายชื่อตามมาตรา ๒๑ (๑๒)
 - (๒) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดซึ่งผู้แทนของสภาองค์กรชุมชนตำบลตาม (๑) คัดเลือกให้เชิญมาร่วมประชุมมีจำนวนไม่เกินหนึ่งในห้าของผู้แทนของสภาองค์กรชุมชนตาม (๑)
- หลักเกณฑ์การเสนอชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๒) ให้เป็นไปตามกติกาของที่ประชุมของผู้แทนตาม (๑)

ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมาย อาจเข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงแสดงความคิดเห็นต่อที่ประชุมได้

มาตรา ๒๗ ให้ที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบล คำนึงการเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอแนวทางการพัฒนาจังหวัดต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทําแผนพัฒนาจังหวัด

(๒) เสนอแนะต่อผู้ว่าราชการจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนในเรื่องการจัดทำ บริหารสาธารณะและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบล เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

(๔) เสนอข้อคิดเห็นในเรื่องที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดปรึกษา

(๕) เสนอรายชื่อผู้แทนระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลสองคน เพื่อไปร่วมประชุม ในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล

มาตรา ๒๘ ให้ที่ประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลถือกันเองเป็นประธาน ที่ประชุมคนหนึ่งและรองประธานที่ประชุมคนหนึ่ง

ให้นำความในมาตรา ๒๐ มาใช้บังคับกับการประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๒๙ องค์การบริหารส่วนจังหวัด อาจให้การอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ จัดประชุมในระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นเงินอุดหนุนทั่วไปตามที่กรมส่งเสริม การปกครองท้องถิ่นกำหนด

หมวด ๓

การประชุมในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล

มาตรา ๓๐ ในปีหนึ่งให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จัดให้มีการประชุม ในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบลอย่างน้อยหนึ่งครั้ง

มาตรา ๓๑ ในการประชุมในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล บุคคลดังต่อไปนี้ต้องมีสิทธิ เข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็นและลงมติ

(๑) ผู้แทนระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลคนที่ได้รับการเสนอชื่อตามมาตรา ๒๗

(๒) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้แทนระดับจังหวัดของสภาองค์กรชุมชนตำบลตาม (๑) เสนอให้เชิญมา
ร่วมประชุมมีจำนวนไม่เกินหนึ่งในห้าของผู้แทนตาม (๑)

หลักเกณฑ์การเสนอชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๒) ให้เป็นไปตามกติกาของที่ประชุมของผู้แทน
ตาม (๑)

มาตรา ๓๒ ให้ที่ประชุมในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล ดำเนินการเรื่องต่าง ๆ
ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งและการพัฒนาสภาองค์กรชุมชน
ในระดับตำบลให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้เพื่อเสนอให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
(องค์การมหาชน) ไว้เป็นแนวทางปฏิบัติ

(๒) ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ
สังคมและกฎหมาย รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ที่มีผลกระทบต่อพื้นที่มากกว่าหนึ่งจังหวัดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม

(๓) สรุปปัญหาที่ประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ ประสพ และข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไข
เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีพิจารณาสั่งการ

มาตรา ๓๓ การประชุมในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบลให้ที่ประชุมเลือกกันเอง
เป็นประธานที่ประชุมคนหนึ่งและรองประธานที่ประชุมคนหนึ่ง

ให้นำความในมาตรา ๒๐ มาใช้บังคับกับการประชุมในระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบลด้วย
โดยอนุโลม

หมวด ๔

การส่งเสริมกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล

มาตรา ๓๔ ให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กำหนดข้อบังคับการอุดหนุน
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจัดประชุมในระดับชาติ ระดับจังหวัดและระดับตำบลของสภาองค์กรชุมชนตำบล
เป็นเงินอุดหนุนทั่วไปสมควรแก่กรณี

มาตรา ๓๕ ให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งและพัฒนากิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมทั้งให้มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) ประสานและดำเนินการให้มีการจัดตั้งและดำเนินการของสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมทั้งเผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจการเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชนตำบลและผลการประชุมของการประชุมระดับจังหวัดและระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล

(๒) รวบรวมข้อมูล ศึกษา วิจัย และพัฒนาเกี่ยวกับงานของสภาองค์กรชุมชนตำบล

(๓) ประสานและร่วมมือกับราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรภาคเอกชนและองค์กรภาคประชาสังคมในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

(๔) จัดทำทะเบียนกลางเกี่ยวกับสภาองค์กรชุมชนตำบล

(๕) ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติจัดตั้งและดำเนินการของสภาองค์กรชุมชนและผลการประชุมในทุกระดับแล้วเสนอรายงานต่อที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับชาติและรัฐมนตรีเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(๖) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับชาติหรือรัฐมนตรีมอบหมาย

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- ผลของการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ คุ้มครองชนเป็นสังคมนานาชาติที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมแตกต่างหลากหลายตามภูมิโน้เขต การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอประสบปัญหาความยากจน เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น ทวีตอาชญากรรมและสิ่งแวกัด้อมของชุมชนถูกทำลายจนเสื่อมโทรม เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมทั้ง มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ การสร้างระบอบประชาธิปไตย และระบบธรรมาภิบาลซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิชุมชนและประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น จึงเห็นสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องควาพระราชบัญญัตินี้

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายกรกฤษณ์ จงจัดกลาง
วัน เดือน ปี	29 ธันวาคม 2523
สถานที่เกิด	อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2547 วิทยาศาสตรบัณฑิต (เทคโนโลยีโทรคมนาคม) สถาบันราชภัฏนครราชสีมา พ.ศ.2547
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลสุขเกษม อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 4